

Faktory regionální konkurenceschopnosti

Diplomová práce

Studijní program: N6202 – Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6202T086 – Regionální studia

Autor práce: **Bc. Anna Trytková**

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Pavla Bednářová, Ph.D.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Anna Trytková**
Osobní číslo: **E13000343**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Regionální studia**
Název tématu: **Faktory regionální konkurenceschopnosti**
Zadávací katedra: **Katedra ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Stanovení cílů a formulace výzkumných předpokladů
2. Definice základních pojmů a charakteristika faktorů regionální konkurenceschopnosti (obecně)
3. Mikroekonomický pohled na regionální konkurenceschopnost (zaměření na výši zaměstnanosti/nezaměstnanosti)
4. Charakteristika Libereckého a Královéhradeckého kraje, identifikace společných znaků
5. Komparativní analýza vybraných faktorů regionální konkurenceschopnosti v Libereckém a Královéhradeckém kraji
6. Formulace závěrů a ověření výzkumných předpokladů

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **65 normostran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Databáze článků ProQuest (<http://knihovna.tul.cz/>).

KARLSSON, Charlie, Börje JOHANSSON a Roger STOUGH. *The Regional Economics of Knowledge and Talent: Local Advantage in a Global Context*. Cheltenham: Northampton: Edward Elgar Publishing, 2012.

ISBN 978-1-84844-328-0.

RYDVALOVÁ, Petra a Miroslav ŽIŽKA. *Konkurenceschopnost a jedinečnost obce: identifikace dynamického rozvoje obce: studie 3*. Liberec: Technická univerzita, 2008. ISBN 978-80-7372-423-8.

SKOKAN, Karel. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. 1. Ostrava: Repronis, 2004. ISBN 80-7329-059-6.

VITURKA, Milan. *Kvalita podnikatelského prostředí, regionální konkurenceschopnost a strategie regionálního rozvoje České republiky*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3638-9.

ŽIŽKA, Miroslav. *Hospodářský rozvoj regionů: vymezení funkčních regionů, významné socioekonomické faktory, regionální odolnost a inovační intenzita*. Praha: Professional Publishing, 2013. ISBN 978-80-7431-131-4.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Ing. Pavla Bednářová, Ph.D.**

Katedra ekonomie

Konzultant diplomové práce: **PhDr. Ing. Lenka Sojková, Ph.D.**

Katedra ekonomie

Datum zadání diplomové práce: **30. října 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. května 2017**

doc. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
děkan

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. října 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vzta- huje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tom- to případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elek- tronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala své vedoucí diplomové práce PhDr. Ing. Pavle Bednářové, Ph.D. za odborné vedení v rámci této diplomové práce, cenné rady, vstřícný přístup a trpělivost.

Anotace

Diplomová práce se zabývá faktory regionální konkurenceschopnosti. Konkrétněji je práce zaměřená na porovnání Libereckého a Královéhradeckého kraje v rámci faktoru lidské zdroje. Diplomová práce je rozčleněna do teoretické a praktické části. Teoretická část se zabývá vymezením základních pojmů, které jsou důležité pro pochopení celé práce.

V práci se definují pojmy jako region, konkurenceschopnost, nezaměstnanost a další, které s tím souvisí. Praktická část se věnuje komparaci Libereckého a Královéhradeckého kraje. Je zde uvedena stručná charakteristika obou krajů, byla provedena demografická analýza krajů, dále jsou představeny strategie rozvoje lidských zdrojů, a na konec provedena analýza nezaměstnanosti v krajích a jejich komparace.

Klíčová slova

Region, regionální politika, konkurenceschopnost, faktory regionální konkurenceschopnosti, nezaměstnanost, Liberecký kraj, Královéhradecký kraj.

Annotation

Factor of Regional Competitiveness

The master thesis deals with the factors of regional competitiveness. The thesis is more specifically focused on the comparison of the Liberec and Hradec Kralove region within a factor of human resources. The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part explains the basic concepts that are important for understanding whole thesis. The thesis defines concepts like region, competitiveness, unemployment and the others associated with it. The practical part deals with a comparison of the Liberec and Hradec Králové region. There is a brief characteristic of both regions, it was conducted demographic analysis of regions, it was introduced human resources development strategy of both regions and finally was conducted analysis of unemployment and their comparison in the regions.

Key Words

Region, regional policy, competitiveness, factor of regional competitiveness, unemployment, Liberec region, Hradec Králové region.

Obsah

Seznam zkratk.....	11
Seznam tabulek.....	12
Seznam obrázků.....	13
Úvod	15
1 Teoreticko-metodologické aspekty regionů	17
1.1 Regiony a jejich typologie	17
1.1.1 Regiony přirozené, administrativní a funkční (účelové)	19
1.1.2 Politické regiony	20
1.1.3 Typologie regionů podle pojetí Evropské komise	20
1.1.4 Typologie regionů podle zákona o podpoře regionálního rozvoje	21
1.1.5 Typologie dle hospodářského potenciálu	21
1.1.6 Typologie regionů dle statistické klasifikace regionů	22
1.1.7 Typologie podle geografického hlediska.....	22
1.1.8 Typologie regionů podle studie faktorů regionální konkurenceschopnosti... 23	
1.2 Rozvoj regionů.....	24
1.3 Regionální politika.....	25
1.3.1 Definice regionální politiky.....	25
1.3.2 Typy regionální politiky	27
1.3.3 Příčiny vzniku regionální politiky	28
1.3.4 Cíle regionální politiky	30
1.3.5 Nástroje regionální politiky	32
1.3.6 Institucionální zabezpečení regionální politiky.....	34
2 Konkurenceschopnost	36
2.1 Konkurenceschopnost a její definice	36
2.2 Makroekonomická konkurenceschopnost.....	37

2.3	Mikroekonomická konkurenceschopnost	38
2.4	Regionální konkurenceschopnost	39
2.5	Faktory regionální konkurenceschopnosti	41
2.5.1	Lidské zdroje	41
2.5.2	Věda a výzkum, inovace.....	42
2.5.3	Ekonomická struktura regionu	44
2.5.4	Přímé zahraniční investice.....	45
2.5.5	Dopravní a telekomunikační infrastruktura.....	47
2.5.6	Ostatní faktory regionálního rozvoje.....	47
3	Charakteristika trhu práce	49
3.1	Základní rysy trhu práce	49
3.2	Politika trhu práce (zaměstnanosti).....	51
3.2.1	Cíle státní politiky zaměstnanosti.....	52
3.2.2	Nástroje politiky zaměstnanosti	53
3.2.3	Pasivní politika zaměstnanosti.....	55
3.2.4	Aktivní politika zaměstnanosti	55
3.3	Nezaměstnanost	56
3.3.1	Druhy nezaměstnanosti.....	57
4	Analýza situace v oblasti lidských zdrojů v Libereckém a Královéhradeckém kraji ..	59
4.1	Stručná charakteristika Libereckého kraje.....	59
4.2	Stručná charakteristika Královéhradeckého kraje	62
4.3	Strategie rozvoje lidských zdrojů.....	64
4.3.1	Strategie rozvoje lidských zdrojů Libereckého kraje 2014+	64
4.3.2	Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2007-2015.....	69
4.4	Demografická struktura obyvatelstva	72
4.4.1	Demografická struktura obyvatelstva Libereckého kraje.....	73

4.4.2	Struktura obyvatelstva Královéhradeckého kraje.....	75
4.4.3	Shrnutí	77
4.5	Nezaměstnanost	79
4.5.1	Analýza nezaměstnanosti v Libereckém kraji v letech 2006 - 2015	81
4.5.2	Analýza nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji 2006 - 2014	89
4.5.3	Porovnání Libereckého a Královéhradeckého kraje z hlediska nezaměstnanosti v letech 2006 - 2014.....	96
	Závěr.....	104
	Seznam použité literatury	107

Seznam zkratek

ČR	Česká Republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
HKK	Královéhradecký kraj
LAU	Místní samosprávné jednotky
LBK	Liberecký kraj
MMR ČR	Ministerstvo pro místní rozvoj České Republiky
NUTS	Nomenclature of Territorial Unit for Statistics)
PZI	Přímé zahraniční investice
TUL	Technická univerzita v Liberci
ÚP	Úřad práce
VaV	Věda a výzkum

Seznam tabulek

Tabulka 1: Potenciální pozitivní a negativní důsledky přímých zahraničních investic	46
Tabulka 2 Přehled demografických dat za Liberecký a Královéhradecký kraj v roce 2014	79
Tabulka 3 Uchazeči o zaměstnání v evidenci ÚP v Libereckém kraji v letech 2006 - 2014	81
Tabulka 4 Uchazeči o zaměstnání v evidenci ÚP v okresech Libereckého kraje v letech 2006 – 2014.....	82
Tabulka 5 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo v okresech Libereckého kraje v letech 2006 - 2014.....	83
Tabulka 6 Podíl nezaměstnaných osob v okresech Libereckého kraje v letech 2006 - 2016	88
Tabulka 7 Uchazeči o zaměstnání v okresech Královéhradeckého kraje v letech 2006 - 2014	90
Tabulka 8 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo dle okresů Královéhradeckého kraje v letech 2006 - 2014	91
Tabulka 9 Podíl nezaměstnaných osob [%] podle okresů Královéhradeckého kraje v letech 2006 - 2014.....	96
Tabulka 10 Zhodnocení vybraných ukazatelů.....	105

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1 Administrativní členění kraje</i>	60
<i>Obrázek 2 Liberecký kraj</i>	61
<i>Obrázek 3 Administrativní členění Královéhradeckého kraje</i>	62
<i>Obrázek 4 Královéhradecký kraj</i>	63
<i>Obrázek 5 Modelování problému</i>	65
<i>Obrázek 6 Strom problémů</i>	66
<i>Obrázek 7 Struktura návrhové části</i>	68
<i>Obrázek 8 Prioritní osy</i>	69
<i>Obrázek 9 Prioritní osy a specifické cíle prioritních os</i>	71
<i>Obrázek 10 Vazba specifických cílů Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje a prioritních os</i>	72
<i>Obrázek 11 Věkové složení obyvatelstva Libereckého kraje a České republiky k 31. 12. 2014</i>	75
<i>Obrázek 12 Současné a předpokládané věkové složení obyvatelstva Královéhradeckého kraje</i>	77
<i>Obrázek 13 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice v letech 2006 - 2014</i> .	80
<i>Obrázek 14 Uchazeči o zaměstnání v evidenci na úřadech práce v Libereckém kraji</i>	81
<i>Obrázek 15 Uchazeči o zaměstnání v okresech Libereckého kraje</i>	82
<i>Obrázek 16 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo v okresech Libereckého kraje</i>	84
<i>Obrázek 17 Nezaměstnaní v Libereckém kraji dle věkových skupin v roce 2015</i>	84
<i>Obrázek 18 Nezaměstnaní v Libereckém kraji dle stupně dosaženého vzdělání v roce 2015</i>	85
<i>Obrázek 19 Nezaměstnaní, kteří nejsou registrovaní na úřadu práce v ČR a v Libereckém kraji v roce 2015</i>	86
<i>Obrázek 20 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Libereckém kraji v letech 2006 – 2014</i>	87
<i>Obrázek 21 Podíl nezaměstnaných osob [%] podle okresů Libereckého kraje</i>	88
<i>Obrázek 22 Uchazeči o zaměstnání v evidenci na úřadech práce v Královéhradeckém kraji</i>	89
<i>Obrázek 23 Uchazeči o zaměstnání v okresech Královéhradeckého kraje</i>	90

<i>Obrázek 24 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo dle okresů Královéhradeckého kraje</i>	91
<i>Obrázek 25 Nezaměstnaní v Královéhradeckém kraji dle věkových skupin v roce 2015....</i>	92
<i>Obrázek 26 Nezaměstnaní v Královéhradeckém kraji dle stupně dosaženého vzdělání v roce 2015</i>	93
<i>Obrázek 27 Nezaměstnaní, kteří nejsou registrovaní na úřadu práce v ČR a v Královéhradeckém kraji v roce 2015</i>	94
<i>Obrázek 28 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji.....</i>	95
<i>Obrázek 29 Podíl nezaměstnaných osob [%] podle okresů Královéhradeckého kraje</i>	96
<i>Obrázek 30 Uchazeči o zaměstnání v evidenci na úřadech práce v Libereckém a Královéhradeckém kraji</i>	97
<i>Obrázek 31 Uchazeči o zaměstnání v okresech Libereckého a Královéhradeckého kraje .</i>	98
<i>Obrázek 32 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo dle okresů v Libereckém a Královéhradeckém kraji</i>	99
<i>Obrázek 33 Nezaměstnaní v Libereckém a Královéhradeckém kraji dle věkových skupin v roce 2015</i>	100
<i>Obrázek 34 Nezaměstnaní v Libereckém a Královéhradeckém kraji dle stupně dosaženého vzdělání v roce 2015</i>	100
<i>Obrázek 35 Nezaměstnaní, neregistrovaní na úřadu práce v ČR, Libereckém a Královéhradeckém kraji v roce 2015</i>	101
<i>Obrázek 36 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Libereckém, Královéhradeckém kraji a ČR.....</i>	102
<i>Obrázek 37 Podíl nezaměstnaných osob [%] podle okresů v Libereckém a Královéhradeckém kraje.....</i>	103

Úvod

Konkurenceschopnost patří mezi pojmy, které se v dnešní době velmi často zmiňují. Pojem konkurenceschopnost je obecně chápán a používán ve vztahu k jednotlivým podnikům nebo osobám. V poslední době se začíná konkurenceschopnost vztahovat i k regionům. Celkový rozvoj je úzce spojen s pojmem konkurenceschopnosti, jako základního měřítka dlouhodobé úspěšnosti firem, státu, nebo jeho jednotlivých regionů. S prohlubováním globalizace světové ekonomiky narůstá význam konkurenceschopnosti, kde spolu jednotlivé firmy, země nebo regiony soutěží v získávání, využívání a udržování všech druhů základních výrobních faktorů. Co to vlastně je regionální konkurenceschopnost, a proč je důležité se tímto tématem zabývat a jakou roli hrají faktory regionální konkurenceschopnosti? Odpovědi na všechny tyto otázky a na řadu dalších, které souvisí s regionální problematikou, budou náplní této diplomové práce.

Regionální konkurenceschopnost není jen aktuálním tématem pouze na území České republiky, ale o rozvoj slabších či zaostalých regionů se snaží i jednotlivé státy po celém světě. Konkurenceschopnost jednotlivých regionů je závislá na jejich možnostech. Každý kraj v České Republice má svá specifika a jiné silné a slabé stránky. Jen region s vizí a jasným cílem má předpoklady stát se více konkurenceschopným. Faktorů regionální konkurenceschopnosti je mnoho. Mezi základní faktory patří věda a výzkum, inovace; ekonomická struktura regionu; přímé zahraniční investice; dopravní a telekomunikační infrastruktura a lidské zdroje. Tato diplomová práce bude zaměřena na klíčový faktor regionální konkurenceschopnosti, kterým jsou lidské zdroje.

Cílem diplomové práce bude popsat konkurenceschopnost Libereckého a Královéhradeckého kraje z hlediska lidských zdrojů. Respektive provést analýzu nezaměstnanosti, která úzce souvisí s faktorem lidské zdroje, v Libereckém a Královéhradeckém kraji a následně tyto kraje mezi sebou komparovat.

Diplomová práce je rozvržena do čtyř hlavních částí. První tři části jsou zaměřeny na teoretickou část, vymezení pojmů a teoretických východisek důležitých pro uvedení celistvého pohledu do problematiky regionální konkurenceschopnosti.

V první kapitole je důležité vysvětlit základní pojmy. Jak se lze v práci dočíst většina těchto pojmů nemá ustálenou definici, na které by se autoři shodli. Dle autorky

nejvýstižnější definici regionu uvádí Karel Skokan, který region chápe jako oblast nebo část území s určitými vlastnostmi, které jsou vymezeny definovanými hranicemi. Dále budou charakterizovány typologie regionů, například typologie dle Evropské komise, dle zákona o podpoře regionálního rozvoje nebo dle hospodářského potenciálu a mnoho dalších. Poslední části první kapitoly se budou blíže zabývat regionálním rozvojem a regionální politikou.

Druhá kapitola se bude zaměřovat na konkurenceschopnost a její definice i přesto, že všeobecná přijatá definice v podstatě neexistuje a proto si každý může představit něco jiného, a tím se stává mlhavým pojmem vyjadřujícím subjektivní názor posuzovatele. Někteří autoři si smysluplností tohoto pojmu nejsou jisti, a proto ho nahrazují různými ekonomickými termíny, jako je například produktivita, udržitelný rozvoj apod. Dále se bude práce zabývat druhy konkurenceschopnosti a v poslední řadě faktory regionální konkurenceschopnosti.

Třetí a zároveň poslední teoretická kapitola bude zaměřena na charakteristiku trhu práce jakožto na prostředí, ve kterém se obchoduje se specifickým druhem zboží – prací. Práce je některými ekonomy označována za nejdůležitější primární výrobní faktor, protože schopnost pracovat je unikátním způsobem vázána pouze na člověka. Dále se bude práce věnovat politice trhu práce a nezaměstnanosti.

V závěrečné a klíčové části diplomové práce bude provedena analýza nezaměstnanosti v Libereckém a Královéhradeckém kraji a následně provedena komparace zjištěných poznatků.

Zpracování diplomové práce bylo umožněno využitím metody rešerše odborné literatury. Metoda abstrakce je použita z důvodu oddělení významných vlastností a poznatků od obecných informací. V praktické části je využita metoda komparace krajů. Důležitým zdrojem informací v praktické části diplomové práce jsou Český statistický úřad a různé strategické dokumenty jednotlivých krajů. Monografie, které jsou použity v diplomové práci, vycházejí z oblasti regionální politiky a ekonomie.

1 Teoreticko-metodologické aspekty regionů

Pro správné pochopení problematiky regionální konkurenceschopnosti je nutné nejdříve definovat základní pojmy a poukázat na různé typologie regionů z různých hledisek. Dále je důležité se zmínit o regionálním rozvoji, regionální politice a příčinách jejího vzniku, nástrojích, institucionálním zabezpečení a jejích cílech.

1.1 Regiony a jejich typologie

Pojem „region“ je používán již dlouhou dobu. O univerzální a všeobecně používanou definici se autoři snaží již po mnoho let. Ustálená definice zatím neexistuje, a proto je tento termín používán v různém pojetí.

Dle slovníku cizích slov lze termín „region“ chápat jako krajinný celek různého řádu, nebo také jako správní celek, okrsek, rajón. Pod pojmem „region“ lze vnímat území různého druhu, které je rozlišované podle svých charakteristik.

Nejobecnější geografickou definicí regionu je, že je to komplex vznikající regionální diferenciací krajinné sféry. Praktičtější definici potom uvádí Skokan (2004), který region chápe jako oblast nebo část území s určitými vlastnostmi, které jsou vymezeny definovanými hranicemi.

Česká Republika, dle zákona č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje, definuje termín region, jako územní celek vymezený územními obvody krajů a obcí, jehož rozvoj může být podporován podle tohoto zákona.

V praxi jsou používána jednoduchá označení různých řádů regionů, a to mikroregiony, mezoregiony a makroregiony. **Mikroregiony** obvykle vznikají jako dobrovolné svazky obcí na základě obecní iniciativy. Tvoří je minimálně dvě a více obcí. Dominantní, pro utváření příslušných celků, jsou vztahy mezi bydlištěm, pracovištěm a komplexem základních služeb. **Mezoregiony** jsou územní jednotky, jejichž vymezení je jen částečně vázáno na prostorové vztahy obyvatelstva. Jsou vnímány jako významné koncentrační prostory sociálně-ekonomických aktivit. Důležitými mezoregionálními procesy jsou nedenní dojížděka za prací, migrace obyvatelstva a dojížděka do hierarchicky vyšších zařízení služeb. **Makroregiony** potom zahrnují celé území státu. Jedná se o vnitřně vysoce

integrovaný region z hlediska ekonomického, národnostního a politického. (Kolektiv autorů, 2008, s. 32)

Pro vymezení regionů mohou být dále použity:

- společné znaky: geografické (například středoevropský), demografické (regiony s určitým počtem obyvatel), infrastrukturní, sociálně kulturní a jiné;
- strukturální vymezení podle geografické velikosti: sídlo, sídlo se spádovou oblastí, region, státní útvar, regionální/mezistátní/mezinárodní uskupení a celosvětové společenství;
- charakteristiky struktury regionů: dle tohoto kritéria se rozlišují dva typy regionů, a to homogenní a heterogenní (nehomogenní, nodální)
 - **Homogenní regiony** se vyznačují maximální vnitřní homogenitou a maximální vnější heterogenitou. Homogenita není stoprocentní, vždy se objevují odchylky. S homogenními regiony se lze spíše setkat ve fyzické geografii, nežli v socioekonomické geografii. Homogenní regiony sdružují jednotky se stejnou nebo podobnou vlastností. V rámci homogenního regionu jsou tedy jeho součástí srovnatelné podle zvoleného kritéria. Jednotlivé charakteristiky se mohou navzájem ovlivňovat, nebo mohou být na sobě zcela nebo téměř nezávislé. Takto vymezené regiony mohou různě rychle měnit hranice. Hlavním znakem homogenního regionu je tedy jeho homogennost (stejnost) v rámci zkoumané vlastnosti. Příkladem takovýchto regionů mohou být například regiony se shodně pahorkatým reliéfem, regiony s převahou pěstování brambor, přibližně stejně hustě osídlené regiony a jiné.
 - **Heterogenní regiony** lze také označovat jako regiony nodální, spádové, uzlové, či funkční. Tyto regiony mají různorodé vnitřní struktury nebo organizace. Na rozdíl od homogenního regionu se heterogenní regiony vymezují ne na základě podobnosti znaků, ale na základě vazeb mezi prvky. Těmito vazbami, které tvoří v rámci heterogenního regionu síť, jsou zejména toky zboží, služeb nebo osob. Klíčovým aspektem není posuzování homogenity, ale provázanosti prvků. (Lednický, Stelmach, Vaněk, 2005, s. 28)

Podle Víta Dočkala (2004) stále neexistuje v odborné literatuře konsens či ustálená typologie regionů, která by sjednotila různorodá východiska a mohla se stát „odrazovým“ můstkem pro další výzkum aspektů regionální politiky.

Následující podkapitoly se zaměří na regiony přirozené, administrativní, funkční a politické. Dále bude věnována pozornost různým typologiím regionů, například z hlediska Evropské komise, zákona o podpoře regionálního rozvoje a jiným. Výčet následujících typologií regionů není vyčerpávající, existuje mnoho dalších.

1.1.1 Regiony přirozené, administrativní a funkční (účelové)

Zajímavým dělením regionů může být na přirozené, administrativní a funkční. **Přirozený region** má velký význam z hlediska územního rozvoje. Vymezení tohoto regionu je dáno vlastnostmi zemského povrchu a vytváří se na základě přirozených, dlouhodobě vytvářených vztahů v souladu s regionální identifikací obyvatelstva. Na vytváření tváře tohoto regionu působí faktory, jako jsou historie, charakter kultury, osídlení regionu, životní úroveň, sociálně-demografické charakteristiky obyvatelstva, stupeň urbanizace a hospodářský charakter regionů. (Kolektiv autorů, 2008, s. 34) **Administrativní regiony** jsou vymezovány pro potřeby výkonu státní správy a územní samosprávy. Charakteristické znaky takovýchto regionů jsou: region musí pokrývat celé území státu; určitá časová stabilita těchto regionů; mají vždy volené, případně jmenované orgány; dělí se na různé úrovně; hranice samosprávných regionů se nemusí krýt s administrativním vymezením. Tyto regiony vznikají vždy shora, tzn. dělením státu na menší územní celky. Mezi jednotlivými úrovněmi existují dva základní vztahy. Jedná se o skladebnost (region vyšší úrovně je tvořen několika celky nižší úrovně) a vztah podřízenost či nadřízenost (závaznost norem přijatých na vyšší úrovni pro regiony úrovně nižší). (Kolektiv autorů, 2008, s. 34) **Účelové regiony** neboli funkční jsou obvykle vymezovány na základě určitých funkčních vztahů mezi jádrem funkčního regionu a jeho zázemím. Toto členění potom vychází z hierarchického uspořádání a územních vztahů prostoru. Pro existenci účelového regionu je rozhodující síla vazeb mezi jádrem a jeho zázemím. Jádro je často charakteristické koncentrací funkcí, které v zázemí chybí, což vytváří typický gravitační spád za funkcemi, které integrují celý region.

1.1.2 Politické regiony

Bořivoj Hnízdo (1995) specifikuje tři možné hlavní typy mezinárodních politických regionů – panregiony, transnacionální a transhraniční regiony. **Panregion** zahrnuje největší geografický prostor. Jedná se o největší typ regionu. Panregiony vznikají na základě odlišujících se politicko-kulturně-civilizačních prvků. Vymezení tohoto regionu se tvoří nejčastěji na základě tří relativních poloh: fyzicko-geografické polohy (vzdálenost k moři, tok řeky), politicko-geografické polohy (obecná geografická poloha vůči okolním regionům) a ekonomicko-geografické polohy (vztah geografického prostoru k ekonomice). Pod tímto vysvětlením si lze představit, že mezi panregiony neexistuje ostrá dělicí čára, ale spíše taková přechodná oblast, ve které probíhá konflikt rozdílných politických a sociálních sil. **Transhraniční region** je region, který spojuje hraniční oblasti minimálně dvou států v jednotící politický region a nerespektuje státní hranice. Příkladem je přeshraniční spolupráce ČR s Německem - sdružení Euregio Egrensis, které je projektem přeshraniční spolupráce Bavorska, Saska, Turýnska a části západních Čech. **Mezihraniční region** – při integraci pohraničních oblastí do jednoho politického regionu mohou působit různé faktory, například národnostní, náboženské, etnické, jazykové a další. Příkladem může být Baskicko, které je považováno za transhraniční region národního typu. Tudíž významným sjednocujícím prvkem je v tomto příkladu důraz na společnou národní identitu.

1.1.3 Typologie regionů podle pojetí Evropské komise

S typologiemi, které vychází vstříc konkrétním regionálním podmínkám daného celku, pracují výkonné a rozhodující orgány států či Evropská Unie (dále EU). Tyto typologie počítají především s těmi regiony, které kvůli svému nedostatečnému rozvoji potřebují přímou podporu. Z tohoto je patrné, že cílem není předložit typologii, která by zahrnovala všechny typy regionů, ale pouze ty, které jsou způsobilé k finančním subvencím. EU dělí regiony do těchto skupin (Fiala-Pitrová, 2009, s. 444):

- zaostalé regiony, které se vyznačují nedostatkem infrastruktury, nízkými příjmy, neefektivní zemědělskou produkcí a nízkou úrovní pracovní síly;
- regiony poznamenané průmyslovým úpadkem či ekonomickou recesí;
- periferní regiony, které trpí geografickou izolací;

- příhraniční regiony, jako zvláštní typ periferních regionů;
- regiony s urbanistickými problémy;
- venkovské regiony, jako zvláštní varianta zaostalých regionů.

1.1.4 Typologie regionů podle zákona o podpoře regionálního rozvoje

Česká Republika, dle zákona č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje, vychází z dělení na (sbírka zákonů č. 248/2000, §4, odst. 2):

- regiony se soustředěnou podporou státu, které se podle charakteru svého zaostávání dále člení na:
 - strukturálně postižené regiony, kde se projevují negativní projevy strukturálních změn;
 - hospodářsky slabé regiony, které na základě hospodářského a sociálního rozvoje vykazují podstatně nižší úroveň rozvoje, než je průměrná úroveň v ČR;
 - venkovské regiony, které jsou charakterizovány nízkou hustotou zalidnění, odlivem obyvatel apod.;
- ostatní regiony, jejichž podpora od státu je žádoucí z jiných důvodů (např. příhraniční regiony, bývalé vojenské prostory, regiony postižené živelnou pohromou a jiné).

Cílem podpory je posílit rozvojový potenciál regionů a snížit rozdíly mezi ekonomicky silnějšími a problémovými regiony.

Výše uvedené typologie (dle Evropské komise a dle zákona o podpoře regionálního rozvoje) se specializují na popis problémových regionů. Důvodem pro vymezení těchto regionů je snaha využít vhodné nástroje regionální politiky pro zlepšení jejich situace.

1.1.5 Typologie dle hospodářského potenciálu

Na základě hospodářského potenciálu lze regiony dělit do skupin:

- nedostatečně rozvinuté periferní regiony;
- upadající a staré industriální regiony;
- centrální regiony;

- rychle se rozvíjející regiony. (Harrop, 1996, s. 41 – 47)

1.1.6 Typologie regionů dle statistické klasifikace regionů

Pro všechny členské, přistupující i kandidátské země EU platí společné administrativní členění do jednotek NUTS¹ neboli statistické územní jednotky Evropské Unie. NUTS jsou územní celky vytvořené pro statistické účely statistického úřadu EU - Eurostatu, které slouží k porovnání ekonomických ukazatelů členských zemí EU. Toto členění má za úkol zajistit přiměřené podmínky pro porovnání evropských regionů, které jsou pak takto děleny dle počtu obyvatel, popřípadě velikosti rozlohy.

- NUTS 1 (stát);
- NUTS 2 (regiony soudržnosti);
- NUTS 3 (kraje);
- NUTS 4 (okresy);
- NUTS 5 (obce).

Kromě statistické typologie NUTS existuje i soustava zvaná LAU² neboli místní správní jednotky. Tato soustava postihuje úroveň územní státní správy, která je na nižší úrovni, než jsou provincie, kraje a podobně velké správní jednotky. V současné době tato soustava nahrazuje, a plně jim odpovídá, dřívější stupně NUTS 4 a NUTS 5. (Ústřední pojmy regionální politiky EU, Dočkal, 2004)

1.1.7 Typologie podle geografického hlediska

Podle geografického hlediska se regiony dělí do čtyř základních skupin, a to od nejmenších po regiony velké geografické rozlohy.

- Mikroregion;
- subnárodní (makro) region;
- region stát;

¹ NUTS – z francouzského Nomenclature des Unites Territoriales Statistique nebo anglického Nomenclature of Units for Territorial Statistics

² LAU - z anglického Local Administrative Units

- geografický (makro) region. (Ústřední pojmy regionální politiky EU, Dočkal, 2004)

1.1.8 Typologie regionů podle studie faktorů regionální konkurenceschopnosti

Další možný způsob členění regionů uvádí Studie faktorů regionální konkurenceschopnosti, která byla zpracována Prof. Ronaldem L. Martinem pod záštitou Univerzity Cambridge a institucí ECORYS-NEI v Rotterdamu. Tato typologie se snaží popsat rozvíjející se regiony a vytipovat hlavní faktory, které stojí za úspěšným vývojem těchto regionů (Martin, 2003).

- **Regiony jako místa vývozní specializace:** V regionech je nižší nebo střední úroveň mezd. Produktivita je odvozena od levných vstupů. Atraktivita nespočívá v lokalizačních či urbanizačních úsporách, ale spíše v absenci urbanizačních ztrát. Faktory konkurenceschopnosti často spočívají v dostupnosti základní infrastruktury, v nízkých nákladech na bydlení a na faktor práce. Ceny faktorů vhodně označují tyto regiony jako místa s nízkými náklady přistihující přímé zahraniční investice. Jedná se na jedné straně o hustě obydlené, ale i tzv. zaostávající regiony.
- **Regiony jako zdroje rostoucích výnosů:** Rychle rostoucí regiony s průměrnou hustotou obyvatel a výraznou ekonomickou strukturou – tzv. Dynamické a vitální regiony. Aglomerační úspory jsou zahrnuty ve vybraných průmyslových odvětvích, které jsou důležitým zdrojem bohatství. Lokalizační úspory zajišťují vysoké a stabilní příjmy. Klíčovými determinanty jsou pracovní dovednosti, dělba práce ve firmě, efekty z tržní velikosti a dostupnost dodavatelů.
- **Znalostní regiony:** Regiony, které mají vyšší hustotou populace, vysoký a stabilní růstem HDP. Zpravidla se jedná o velké urbanistické oblasti. Tyto regiony také využívají výhody aglomeračních úspor, zejména urbanizačních, lokalizační úspory se zde příliš nevyskytují. Urbanizační úspory včetně různorodé atmosféry města a propracovanou nabídkou spotřebního zboží a služeb mohou být obtížně měřitelné. Díky znalostem a informacím jsou tyto městské regiony otevřeny mezinárodním aktivitám. Nabízí nejlepší pracovní příležitosti, které přitahují talentované pracovníky a způsobují nejlepší konkurenční boje mezi nabídkou a poptávkou. Dále jsou charakterizované vysokou úrovní výzkumu a vývoje, podnikání,

vytvoření nových podniků a patentovými aktivitami. Tyto regiony realizují značné urbanizační ztráty, jako jsou vysoké mzdy, přetížení, kriminalita a vysoké náklady na bydlení. Tyto determinanty mohou přinášet vysokou kvalitu lidských zdrojů; výborný přístup na mezinárodní trhy a k informacím, ke spekulativnímu kapitálu, podnikatelským službám a kulturním zařízením, atd.

1.2 Rozvoj regionů

Regionální rozvoj zahrnuje územní aspekty a otázky ekonomické, environmentální, sociální i kulturní. Rozvojem regionů se zabývá většina územně správních jednotek.

Termín regionální rozvoj, jak uvádí Skokan (2004), byl dlouho pokládán za synonymum s termínem ekonomický růst. Právě tento autor zdůrazňuje nutnost tyto termíny důsledně rozlišovat. Regionální ekonomický růst může být posuzován podle různých ekonomických ukazatelů, ale většinou se ztotožňuje s ročním růstem hrubého domácího produktu (dále HDP). Problémem však je, že nemůže zachytit stínovou ekonomiku a HDP firem, jejichž sídla jsou mimo region. Regionální rozvoj je v podstatě širší komplex procesů probíhajících v regionu, jehož složkami jsou ekonomické i neekonomické faktory. Například míra nezaměstnanosti, demografické ukazatele, velikost příjmů, podíl jednotlivých odvětví v regionu a jiné. (Lednický, Stelmach, Vaněk, 2005, s.30)

Základním dokumentem pro rozvoj regionů je Zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje.

Základním nástrojem pro regionální rozvoj je regionální plánování, což je zvláštní případ strategického plánování.³ K základním etapám patří analýza, strategie, programy a realizace.

Cílem programu rozvoje regionu, při respektování principů trvale udržitelného rozvoje, je diagnostikovat území, určit rozvojové předpoklady a problémy, vypracovat strategii rozvoje regionu a poskytovat náměty na projekty k podpoře hospodářského a sociálního rozvoje regionu a jeho částí (Kolektiv autorů, 2007).

³ Strategické plánování je systematický proces, který zahrnuje výběr cílů, úkolů a činností potřebných k jejich dosažení.

1.3 Regionální politika

Regionální politika se vyvíjí již od 30. let 20. století až po současnost. Doposud ještě nedošlo, v teorii ani praxi, ke sjednocení názorů na obsahové vymezení tohoto pojmu, které by mělo univerzální platnost. Důvody spočívají v úzké vazbě regionální politiky na celkovou hospodářskou politiku. Dalším velkým problémem je zakomponování ostatních hledisek do definice, která podmiňují vedle rozhodujících ekonomických motivů existenci regionální politiky, například aspekty ekologické či sociální. Díky tomu existuje celá řada definičních verzí.

V České Republice byl základní systémový, legislativní a institucionální rámec regionální politiky vytvořen v roce 2000 souborem zákonů. Pro regionální politiku jsou klíčové: zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), zákon č. 132/2000 Sb., o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákon o obcích, zákon o okresních úřadech, zákon o hlavním městě Praze a zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.

Uplatňování regionální politiky má své fáze, kterými jsou:

- definování regionálních problémů, včetně jejich původu;
- definování cílů, pokud možno kvantifikovatelných;
- definování strategie, jež bude nutné uplatnit;
- identifikace nástrojů, které bude nutno použít;
- vyhodnocení použité politiky. (Wokoun, 2003, s. 15)

1.3.1 Definice regionální politiky

Existují desítky různých definic regionální politiky. V praxi bývá také používán pojem politika regionálního rozvoje. Níže budou uvedeny takové definice, které nejlépe vystihují podstatu a účel regionální politiky.

V knize *Regional Policy: A European Approach* je definice regionální politiky následující: *„Regionální politika představuje všechny veřejné intervence vedoucí ke zlepšení geografického rozdělení ekonomických činností, respektive se pokouší napravit určité prostorové důsledky volné tržní ekonomiky ve smyslu dosažení dvou vzájemně závislých*

cílů: ekonomického růstu a zlepšení sociálního rozdělení ekonomických efektů.“ (Vanhove, Klaassen, 1987)

Regionální politika definovaná ve Strategii regionálního rozvoje ČR pro období 2014-2020 zní: „ *Regionální politika představuje soubor intervencí, které ovlivňují rozložení ekonomických aktivit v území, k rozvoji infrastruktury a ke snížení nerovnováhy v sociálním rozvoji.*“ (MMR ČR, 2013, s. 4)

Wokoun definuje regionální politiku jako soubor cílů, opatření a nástrojů vedoucích ke snižování příliš velkých rozdílů v socioekonomické úrovni jednotlivých regionů. A dále tvrdí, že hlavním cílem regionální politiky, ve většině evropských zemí, je podpora rozvoje problémových regionů spojena se snahou snižovat meziregionální rozdíly. (Wokoun, 2008)

Regionální politiku je také možno chápat, jako součást souboru ekonomických, sociálních, ekologických a jiných nástrojů. Jejich cílem je dosažení národních cílů, jakými například jsou ekonomický růst a udržitelný rozvoj, kvalitní životní prostředí, sociální a politická stabilita a příznivý demografický vývoj. To vše s co možná nejvyšší ekonomickou efektivitou. (Blažek, Uhlíř, 2011, s. 18)

Podle Adamčíka (1997) představuje regionální politika všechny veřejné přímé i nepřímé intervence státu, regionu obcí a měst, které vedou k lepšímu prostorovému rozdělení ekonomických i mimoekonomických činností. A je součástí regionalistiky, která tvoří rámcovou, souhrnnou tematickou oblast studia prostorových procesů, jevů a vztahů.

Kern (1997) naopak považuje regionální politiku za součást hospodářské politiky, která představuje činnost státu zaměřenou na ovlivňování vývoje věcí veřejných, bez ohledu na to, kdo ji uskutečňuje. Lze tedy říci, že hospodářská politika představuje specifické aktivity, které řeší meziregionální nerovnováhu a disproporce uvnitř regionu. Tím pádem lze regionální politiku definovat jako cílevědomé působení státní správy a samosprávy na dynamiku a strukturu rozvoje regionů, a na změny v podmínkách a struktuře prostorového uspořádání národního hospodářství.

V knize Úvod do prostorové ekonomiky se uvádí definice regionální politiky jako soubor opatření a nástrojů, pomocí kterých má dojít ke zmírnění nebo odstranění rozdílů v ekonomickém rozvoji dílčích regionů. (Matoušková, Brandová, Černocho, Halouzka, 1992)

Obecně pak lze definovat dle Lednického, Stelmacha a Vaňka (2005, s. 31) regionální politiku, jako koncepční a výkonnou činnost státu, územní samosprávy a dalších zainteresovaných subjektů. Cílem těchto subjektů je:

- přispívat k harmonickému a vyváženému rozvoji regionů;
- snižovat rozdíly mezi úrovněmi rozvoje jednotlivých regionů;
- podporovat hospodářský a sociální rozvoj jednotlivých regionů.

1.3.2 Typy regionální politiky

Regionální politika je určena k ovlivňování hospodářské struktury v regionech tak, aby přispěla ke zlepšení efektivnosti hospodářské politiky. V tomto smyslu jsou identifikovány tři základní typy regionální politiky:

- **Růstově orientovaná regionální politika:** cílem je optimální alokace výrobních faktorů v prostoru prostřednictvím odpovídající koordinace soukromých a veřejných investičních aktivit.
- **Stabilizačně orientovaná regionální politika:** cílem jsou relativně „vyvážené“ hospodářské struktury v jednotlivých regionech, čehož je dosaženo prostřednictvím koordinace regionální politiky a odvětvových politik.
- **Infrastrukturálně orientovaná regionální politika:** cílem je relativně rovnoměrné vybavení jednotlivých regionů infrastrukturou. (Macháček, Toth, Wokoun, 2011, s. 178)

V Evropě se historicky vyvinuly tři přístupy k regionální politice. Jedná se o tyto formy:

- **Exogenní regionální politika:** Tento typ politiky se orientuje na vnější rozvojové impulsy, jež jsou především představovány intervencemi státu pro podporu mobility výrobních faktorů z vyspělých regionů do méně rozvinutých regionů.
- **Endogenní regionální politika:** Tento typ politiky je založen na uvolňování i mobilizaci vnitřních vlastních regionálních faktorů a vytváření podmínek pro rozvoj regionálního potenciálu zdrojů i struktury směrem zdola nahoru. Zde se aplikují faktory, jako jsou lidský kapitál, technické a organizační znalosti a vědomosti, regionální institucionální infrastruktura a jiné. (Lednický, Stelmach, Vaněk, 2005, s. 31)

- **Asociativní model:** Dle Skokana se tento model regionálního rozvoje uplatňoval v posledních deseti letech. Tato forma regionální politiky tvoří přechod mezi dirigistickým řízením centra a decentralizovaným přístupem, a to s aktivní úlohou činitelů regionů.

O dalších typech regionální politiky hovoří autorky Belajová a Fáziková (2002). Tyto autorky popsaly tři základní modely regionální politiky, a to:

- **Centrálně-alkační model:** Tento model je založený na uplatňování centrální strategie vycházející z filozofie „rozvoj pro všechny regiony“. Předností tohoto modelu je operativnost řešení problémů zaostávajících regionů. Nedostatkem modelu je, že tento přístup nepomáhá vytvářet vhodné ekonomické prostředí v zaostávajících regionech, aby byly aktivizovány vnitřní rozvojové faktory a předpoklady pro samočinný růst.
- **Privátně-podnikatelský model:** Model je založený na prosazování filozofie ekonomického liberalismu. Rozvoj regionů se opírá o ekonomickou strukturu podněcovanou soukromým sektorem. Státní podpora regionálních odlišností je realizována prostřednictvím rozvoje infrastruktury a tvorbou vhodných legislativních podmínek pro uplatňování regionální politiky.
- **Model koordinace nadnárodních institucí:** Tento model, při rozvoji regionu, vytváří legalizovaný a institucionalizovaný systém, který kombinuje přímé i nepřímé, a zároveň selektivní zasahování centra do rozvoje regionu tak, aby došlo k aktivizování faktorů regionálního i místního rozvoje. Tímto se vytváří předpoklady samočinného a trvalého růstu.

1.3.3 Příčiny vzniku regionální politiky

Zaměříme-li se na regionální strukturu kteréhokoliv státu, vyjma malých států, můžeme nalézt, vedle regionů s vysokou prosperitou a vysokou životní úrovní, i regiony s vysokou mírou nezaměstnanosti, s podprůměrnou ekonomickou výkonností a jinými sociálními problémy. Jiné regiony se sice vyznačují přijatelnou ekonomickou úrovní, ale jejich další rozvoj je úzce spojen např. s nepříznivými geografickými podmínkami nebo špatným stavem životního prostředí. Tyto regiony lze potom rozdělit do tří hlavních skupin:

- **Regiony nedostatečně vybavené přírodními zdroji:** do tohoto typu patří většinou odlehle části jednotlivých zemí. Šanci na změnu, ve vývoji regionů tohoto typu, představuje většinou zvýšení životní úrovně v ostatních regionech, ale pouze za předpokladu, že region je atraktivní pro cestovní ruch, který může být někdy jediným aspektem pro celkové ekonomické oživení.
- **Regiony s nedostatečným využitím vlastních zdrojů:** tato situace v regionu je obvykle zaviněna nedostatkem kapitálu. Důsledkem je potom nízká životní úroveň v porovnání s rozvinutými regiony. Dlouhodobé zlepšení závisí zejména na ekonomické situaci v jiných oblastech a na technologickém pokroku tak, aby se využití územních zdrojů stalo ekonomicky schůdné.
- **Regiony se stagnujícími či upadajícími základními odvětvími:** tyto typy regionů se vyznačují rostoucí mírou nezaměstnanosti, klesající ekonomickou úrovní ve srovnání s ostatními regiony, nízkou mírou ekonomické aktivity, vysokou mírou emigrace, neadekvátní infrastrukturou. Regiony tohoto typu se stávají ve chvíli, kdy jsou změny ve struktuře poptávky, která způsobila stagnaci či úpadek tradičních průmyslových odvětví (těžba uhlí, energetika, hutnictví, textilní výroba, těžké strojírenství). (Wokoun, Pělucha, Kouřilová, 2012)

Málokdy je možné najít v realitě takto jednoznačně definované problémové regiony. Obvykle dochází ke kombinaci jednotlivých výše uvedených typů. Zařazení jednotlivých regionů mezi „problémové“ je v čase proměnlivé.

Příčiny meziregionálních disparit a vzniku tzv. problémových regionů jsou různorodé a projevují se v řadě forem. Důvodů pro existenci regionální politiky je mnoho. Za nejvýznamnější faktory jsou považovány politické, ekologické, sociální a ekonomické. (Kliková, Kotlán, 2006, s. 265)

- **Ekonomické faktory:** Základním ekonomickým podnětem, pro existenci regionální politiky, je plné využití všech výrobních faktorů, především pracovní síly. Je všeobecně známo, že ve většině problémových oblastí je vysoká nezaměstnanost. Ta brzdí další hospodářský růst, který není ve všech oblastech stejný. Důležitým motivem je také požadavek optimálního rozmístění firem. Individuální rozmístění, které je výhodné pro podnikatele, nemusí být nutně optimální z celospolečenského hlediska. Některé oblasti se vyznačují vysokou

koncentrací ekonomických činností, které s sebou nesou vysoké náklady přelidnění. Regionální politika by měla zajistit, aby se města nerozrůstala nad svou optimální velikost a náklady přelidnění prudce nevzrůstaly. (Kliková, Kotlán, 2006, s. 265-266)

- **Ekologické faktory:** Tyto faktory začaly být významné začátkem 70. let 20. století. Od této doby platí, že regionální politika se provádí nejen v zájmu obyvatel problémových regionů, ale rovněž v zájmu lidí žijících v přelidněných aglomeracích. (Kliková, Kotlán, 2006, s. 266)
- **Sociální faktory:** Do 50. let minulého století, byla regionální politika zaměřena hlavně sociálně. Od té doby začínají převažovat ekonomická hlediska. Prvním argumentem regionální politiky byl požadavek plné (vysoké) zaměstnanosti. Pod tímto čistě sociálním zdůvodněním je skryto i ekonomické poznání, že regionální nerovnováha znemožňuje dosažení plné zaměstnanosti aplikací monetární a fiskální politiky. Regionální politika usiluje o zmírnění regionální diferenciace v příjmové oblasti. Dalším sociálním faktorem mohou být také úvahy o obecném blahu. Pojem obecné blaho se velmi těžce definuje. Lze si pod ním například představit plnou zaměstnanost, spravedlivé rozdělení příjmů, kvalitní životní prostředí a jiné. Patří sem i další hlediska, které se obtížně měří či kvantifikují, jako jsou rozdíly v kultuře, v obecných zvyklostech a způsobu života. (Kliková, Kotlán, 2006, s. 267)
- **Politické faktory:** Těžce se od sebe odlišují sociální a politická hlediska, nicméně lze prokázat, že regionální disparity v průměrných reálných příjmech na hlavu mají určité politické dopady. Z výsledků celostátních voleb, ve vyspělých zemích, lze vyčíst, že lidé v méně rozvinutých regionech jsou si této „nespravedlnosti“ vědomi. Důsledkem jsou poté zcela odlišné volební výsledky vzhledem k regionům vyspělým a nepřátelské postoje vůči státní politice v těchto regionech. (Kliková, Kotlán, 2006, s. 267)

1.3.4 Cíle regionální politiky

Konkrétní cíle regionální politiky bývají vymezovány ve strategických plánech a programech. Mezi základní cíle patří rozvoj regionů zaměřený na jejich soudržnost a zvyšování konkurenceschopnosti. Každý region by měl mít příležitosti ke svému vyváženému rozvoji odpovídajícímu jeho potenciálu a specifickým stránkám. Zvláštní

pozornost věnuje regionální politika také specifickým problémům rozvoje měst a venkovských oblastí.

Je daleko jednodušší posuzovat efektivnost regionální politiky, pokud jsou její cíle kvantifikovány. Proto by měly vypadat takto:

- stanovit numerické cíle pro každý cíl,
- určit časové hledisko, do kdy má být každý stanovený cíl splněn,
- přiřadit každému cíli váhu tak, aby bylo jednodušší stanovit priority v jejich dosahování.

Základním nástrojem regionální politiky v České republice, za který ze zákona odpovídá Ministerstvo pro místní rozvoj, je nyní Strategie regionálního rozvoje České Republiky pro období 2014-2020 schválená usnesením vlády ze dne 15. května 2013 č. 344. Tento dokument zabezpečuje provázanost národní regionální politiky s regionální politikou EU, a také s ostatními odvětvovými politikami ovlivňující rozvoj území. Strategii regionálního rozvoje schvaluje, na návrh Ministerstva pro místní rozvoj, česká vláda.

Strategie regionálního rozvoje České republiky by měla obsahovat zejména:

- analýzu stavu regionálního rozvoje,
- charakteristiku slabých a silných stránek v rozvoji jednotlivých krajů a okresů,
- strategické cíle regionálního rozvoje v České republice,
- vymezení státem podporovaných regionů,
- doporučení, dotčeným ústředním správním úřadům a krajům, pro zaměření rozvoje odvětví, která spadají do jejich působnosti. (Wokoun, 2003)

Ministerstvo pro místní rozvoj při vypracování návrhu strategie regionálního rozvoje využívá zejména:

- statistické údaje,
- příslušné územně plánovací podklady a územně plánovací dokumentaci podle zvláštního právního předpisu,
- limity využití území a zásady jeho organizace,
- principy ochrany a tvorby životního prostředí,

- programy rozvoje územního obvodu krajů. (Wokoun, 2003)

Z cílů regionální politiky bývají pak zpravidla odvozovány nástroje regionální politiky.

1.3.5 Nástroje regionální politiky

Regionální politika využívá celou řadu nástrojů, které při jejich správném použití mohou napomoci ke sladování regionálních rozdílů. Nástroje se obvykle člení do dvou základních skupin, a to makroekonomické a mikroekonomické. Další skupinou nástrojů jsou ostatní, které nemají primární ekonomický obsah.

- **Makroekonomické nástroje:** Užití těchto nástrojů je pro řešení regionálních problémů silně omezeno ostatními národohospodářskými cíli.
 - **Fiskální politika:** Prostřednictvím státního rozpočtu dochází vždy k přerozdělování peněz mezi regiony. Mechanismus této redistribuce tkví v systému daní a odvodů (příjmů státního rozpočtu) a ve struktuře výdajů státního rozpočtu.
 - **Monetární politika:** Hlavní součástí monetární politiky je ovlivňování množství peněz v ekonomice. Její využití pro řešení regionálních problémů je, vzhledem k jejím negativním vlivům, velmi přísně omezené.
 - **Protekcionismus:** Regionální protekcionismus znamená státní ovlivňování dovozů prostřednictvím limitů a cel s cílem ochrany výroby v daných regionech.
- **Mikroekonomické nástroje:** Hlavním úkolem mikroekonomických nástrojů je ovlivňovat rozhodování ekonomických subjektů o jejich prostorové lokalizaci. Dle toho, na který ekonomický subjekt jsou nástroje zaměřeny, je lze rozdělit do dvou základních skupin, a to nástroje ovlivňující prostorový pohyb pracovních sil a nástroje působící na prostorový pohyb kapitálu. Mikroekonomické nástroje vždy mají podobu účelově poskytovaných finančních částek. Jejich cílem je obnovení rovnováhy na regionálních trzích práce ovlivňováním jedné či obou stránek tohoto vztahu, tedy práce a kapitálu.
 - **Nástroje realokace pracovních sil:** Aplikaci těchto nástrojů musí předcházet rozhodnutí, zda je vůbec účelné a žádoucí podporovat emigraci z upadajících regionů. Odliv obyvatelstva vždy znamená prohloubení deprese

v rozvoji regionu. Proto se tyto nástroje většinou zaměřují na přilákání kapitálu do problémového území, například tvorbou nových pracovních příležitostí, čímž se stabilizuje obyvatelstvo v regionu. Pokud i přes to, z jakýchkoliv důvodů, vyvstane nutnost podporovat odliv obyvatelstva z regionu, tak se potom tyto nástroje zaměřují na částečnou úhradu nákladů spojených s emigrací (úhrada nákladů na stěhování, přepravu osob a majetku, výkup nemovitostí, podpora při nákupu nového domu či bytu a jiné). Nástroje podporující prostorové přemístění pracovních sil se ve větší míře používaly v začátečním období aplikace regionální politiky. Dnes převládají, ve vztahu k pracovním silám, nástroje podporující rekvalifikaci pracovníků a nástroje přitahující kapitál do problémových regionů.

- **Nástroje realokace kapitálu:** Hlavním úkolem těchto nástrojů je ovlivnění tvorby nových pracovních příležitostí v regionu. Toho lze dosáhnout buď prostřednictvím již zavedených firem, nebo přilákáním firem nových. Nástroje, které jsou zaměřené na již existující firmy, mají napomoci buď rozšíření stávající výroby, samozřejmě pokud je konkurenceschopná a perspektivní, nebo na změnu výrobního programu, například převedením na jiný druh výroby. Nástroje orientované na přilákání nových firem vycházejí z předpokladu, že mnoho ekonomických činností je prostorově neutrálních, a že se mohou efektivně rozvíjet v poměrně širokém spektru alternativních lokalit. Tyto nástroje mohou pak působit buď na přemístění pracovních míst z regionů, kde je jich přebytek ve vztahu k počtu pracovních sil, anebo na zakládání nových firem v daném regionu. Prostorový pohyb kapitálu lze ovlivňovat ze dvou stran, a to stimulací, anebo restrikcí. Stimulací, to znamená zvýšením přitažlivosti určitých regionů pro kapitál. Restrikcí potom znamená, že se zostří podmínky dalšího fungování kapitálu v jiných regionech a tím je nepřímo nutit ke zvažování nových lokalit.
- **Ostatní nástroje:** Pod ostatními nástroji si lze představit například administrativní nebo institucionální nástroje. (Wokoun, 2003, s. 107-112)

Podle Matúše (2000) je při uplatňování nástrojů regionální politiky potřeba využívat určitých principů, mezi které patří:

- **Princip partnerství:** Počítá se s účastí všech zainteresovaných subjektů v různých stádiích rozvoje a na různé úrovni.
- **Princip subsidiarity:** Kompetence se posouvají co nejbližší na úroveň konkrétní reality.
- **Princip doplňkovosti:** Centrální zdroje neuhrazují plné funkční krytí aktivit, ale pouze je doplňují.
- **Princip solidarity:** Pomoc a vzájemná spolupráce mezi ekonomicky vyspělými a zaostávajícími regiony.

1.3.6 Institucionální zabezpečení regionální politiky

Základní úrovně v regionálním rozvoji České republiky jsou:

- Česká republika (NUTS I) – ústřední orgány státní správy,
- regiony soudržnosti (NUTS II) – regionální rady,
- kraje (NUTS III) – krajské úřady,
- statistické regiony na úrovni okresů (NUTS IV) – bývalé okresní úřady,
- obce (NUTS V) – obecní a městské úřady. (Wokoun, 2003)

Hlavní úlohou státní úrovně je koncepční a výkonná činnost zákonodárných a výkonných složek státu v oblasti regionální politiky a podpory regionálního rozvoje. Dále potom zabezpečení prostředků státního rozpočtu a adekvátních legislativních opatření. (Wokoun, 2003)

Úlohou krajské úrovně je koncepční a výkonná činnost samosprávných orgánů krajů v oblasti regionálního rozvoje. Orgány kraje tvoří základní stavební kámen pro tvorbu a realizaci regionálního rozvoje v ČR. Dále potom krajské orgány spolupracují s ústředními úřady státní správy a koordinují zájmy obcí ve věcech regionálního rozvoje nadobecního významu. (Wokoun, 2003)

Úlohou obecní úrovně je koncepční a výkonná činnost samosprávných orgánů obcí v oblasti místního rozvoje. Dalším úkolem je potom iniciační činnost obecních orgánů v

oblasti řešení nadmístních problémů a definování nadmístních programů a jejich participace na realizaci regionálních programů. (Wokoun, 2003)

Na jednotlivých úrovních jsou účastníky regionálního rozvoje České republiky následující složky:

- Zákonodárné složky státu (Poslanecká sněmovna a Senát),
- výkonné složky státu (vláda, ústřední správní úřady a jimi řízené organizace),
- regionální rady (na úrovni regionů NUTS II) pro realizaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti,
- orgány samosprávy (na krajské a obecní úrovni),
- řídicí a monitorovací orgány (Řídicí a koordinační výbor, Výbory regionálního rozvoje),
- rozvojové agentury s celostátní či regionální působností (například Agentura pro rozvoj podnikání, Agentura pro rozvoj průmyslu ČR, CzechIndustry, CzechInvest, CzechTrade, Česká centrála cestovního ruchu a jednotlivé regionální rozvojové agentury),
- hospodářské a agrární komory, zájmová sdružení, zaměstnanecké a zaměstnavatelské organizace a agentury,
- instituce veřejného sektoru (vysoké školy, zdravotní a sociální zařízení, kulturní instituce a jiné) a nestátní neziskové organizace,
- subjekty soukromého sektoru. (Wokoun, 2003)

2 Konkurenceschopnost

„Konkurenceschopnost je jako dostih. Nejde v něm o to běžet dnes rychleji, než jste běželi včera. Jde o to běžet rychleji než všichni ostatní koně.“

Stephan Garelli

„Nemusíme startovat v dostihu ke dnu pořádaném globalizací a konkurenčními tlaky. Nemusíme se účastnit zničující fiskální konkurence mezi státy. Můžeme spojit sociální spravedlnost a jistotu s plnou zaměstnaností, růstem a konkurenceschopností. Učiníme-li správnou volbu, můžeme zachránit nejcennější hodnoty, které máme.“

Poul Nyrup Rasmussen, Jacques Delors

V této kapitole budou definovány základní pojmy, jako jsou konkurenceschopnost, regionální konkurenceschopnost. Dále budou přiblíženy typy konkurenceschopnosti a vymezeny faktory regionální konkurenceschopnosti.

2.1 Konkurenceschopnost a její definice

Pojem konkurenceschopnost sám o sobě vyvolává spousty debat, které se týkají jeho pochopení, významu a interpretace. Hodnocení tohoto termínu má smysl na mnoha úrovních, například na úrovni firemní, odvětvové, celé ekonomiky a celého integrovaného bloku. Všeobecná přijatá definice neexistuje, a proto se nabízí otázky typu: Co vlastně znamená konkurenceschopnost? Co nebo kdo je konkurenceschopný? Vzhledem k tomu, že někteří autoři si nejsou jistí smysluplností tohoto pojmu, nahrazují ho například produktivitou, udržitelným rozvojem, ekonomickým růstem a mnoha dalšími ekonomickými termíny. Pokud není konkurenceschopnost dále specifikována, může si pod tímto pojmem představit každý něco jiného a konkurenceschopnost se stává mlhavým pojmem vyjadřujícím subjektivní názor posuzovatele. Z důvodu mnohoznačnosti tohoto pojmu je nutné jej zkoumat v širších souvislostech. Níže budou uvedeny nejznámější definice termínu konkurenceschopnost.

Slovník cizích slov definuje konkurenceschopnost, jako schopnost prosadit se v určitém oboru v porovnání s ostatními.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – OECD- definuje konkurenceschopnost jako „*schopnost korporací, odvětví, regionu, národů a nadnárodních celků generovat vysokou úroveň příjmů z výrobních faktorů i relativně vysokou úroveň jejich využití, a to za podmínek, kdy jejich prostřednictvím vyprodukované zboží a služby obstály v testu mezinárodní konkurence na trzích, kde panují podmínky volného obchodu a rovných tržních podmínek.*“ (Klvačová, Malý, 2008)

Evropská unie pojímá konkurenceschopnost jako schopnost země poskytovat svým občanům vysokou a stále rostoucí životní úroveň a zaměstnanost, všem kdo chtějí pracovat. (Čichovský)

Laura D'Andrey Tyson, předsedkyně Rady ekonomických poradců bývalého prezidenta Clintona, ve své publikaci *Who's Bashing Whom* vytvořila definici konkurenceschopnosti, která zní: „*Konkurenceschopnost je naše schopnost produkovat zboží a služby, které jsou schopny úspěšně projít testem mezinárodní konkurence, přičemž se naši občané budou moci těšit z rostoucí a dlouhodobě udržitelné životní úrovně.*“ (Tyson, 1992)

Další definice, která byla formulovaná komisí prezidenta USA pro průmyslovou konkurenceschopnost, zní takto: „*Národní konkurenceschopnost je stupeň schopnosti národa, za podmínek volného a fér trhu (soutěže) produkovat zboží a služby, které obstojí v testu mezinárodního trhu, za současného zlepšování (zvyšování) reálných příjmů svých občanů.*“ (Plchová, 2011)

2.2 Makroekonomická konkurenceschopnost

U autorů zabývajících se konkurenceschopností vyvolává vymezení makroekonomické konkurenceschopnosti velké diskuze a řadu pochyb. Aby bylo možné vůbec makroekonomickou konkurenceschopnost nějak charakterizovat, je důležité zodpovědět si otázku, zda mohou být státy či regiony konkurenceschopné a zda mezi sebou mohou „soutěžit“.

Známý americký ekonom Paul Krugman odsuzuje používání termínu národní konkurenceschopnost. Na národní ekonomiku nelze nahlížet stejně jako na firmu. Odůvodňuje to tím, že území nejsou firmy, a proto spolu skutečně nesoutěží tak, jako firmy. U podniků lze definovat bod zvratu, takže pokud není schopna prodávat svou

produkci a platit zaměstnancům, dodavatelům a akcionářům, odchází z trhu. U států tomu tak není. Země mohou být spokojeny či nespokojeny se svou ekonomickou výkonností, ale bod zvratu u nich neexistuje a „odchod z globálního trhu“ není možný. (Kolektiv autorů, 2008, s. 130)

Dle Portra (1998, s. 160) autoři nahlíží na národní konkurenceschopnost jako na makroekonomický fenomén řízený různými proměnnými, například vládním deficitem či měnovým kurzem. Další autoři tvrdí, že konkurenceschopnost je funkcí levné a hojné pracovní síly. Jiný pohled na tuto problematiku je, že konkurenceschopnost je spojena s velkým množstvím přírodních zdrojů. Portera nutí právě tyto nedostatky těchto nejasných charakteristik národní konkurenceschopnosti, se zamyslet se nad otázkou: Co je to vůbec „konkurenceschopný národ“? Dle Portera jedinou smysluplnou představou o konkurenceschopnosti na národní úrovni je produktivita. Tvrdí, že hlavním smyslem národa je vytvořit vysokou a rostoucí životní úroveň svých obyvatel. Tento cíl závisí právě na produktivitě, kde hlavní roli hrají pracovní síla a kapitál. Vysoké životní úrovně všech občanů lze trvale dosáhnout nepřetržitým zvyšováním produktivity v existujících firmách nebo úspěšným vznikem nových podniků s vyšší produktivitou.

Klváčová, Malý, Mráček (2008, s. 10) tvrdí: *„Konkurenceschopností se v podstatě ve všech multikriteriálních hodnoceních rozumí přitažlivost země pro globálně operující investory ... jak výběr indikátorů, tak způsob jejich naplňování vyjadřují představy, přání a požadavky podnikatelské sféry, především zahraničních investorů vůči národním státům... Podstatou závodu o nejkonkurenceschopnější zemi je soutěž o co největší přitažlivost podle co nejvyššího počtu kritérií pro co nejvyšší počet investorů“*

2.3 Mikroekonomická konkurenceschopnost

Ve svém původním významu se pojem „konkurenceschopnost“ vztahoval pouze na firmy a firemní strategie. Karel Skokan (2004) uvádí, že konkurenceschopnost firem se odvozuje od konkurenční výhody, kterou firmy získaly svými způsoby výroby a působením na trzích, ve srovnání se svými soupeři na trhu. Dále tvrdí, že jsou dva základní zdroje konkurenceschopnosti firmy, a to konkurence cenová a konkurence kvalitou. Dalším zdrojem konkurenceschopnosti podniku je jeho postavení na trhu a schopnost ovlivňovat podmínky, za nichž svůj produkt nabízí. Konkurenceschopnost podniků je tedy schopnost

poskytovat výrobky a služby stejně efektivně, případně efektivněji než jejich významní konkurenti.

Porter (1998) dále tvrdí, že čím je ekonomický výkon firem lepší, tím je konkurenceschopnější a tak dosahuje lepších obchodních výsledků i celá společnost. Mikroekonomickou konkurenceschopnost založenou na schopnosti podniků soutěžit, růst a vykazovat zisk je tedy poměrně snadné definovat prostřednictvím výsledných ukazatelů nebo její udržitelnosti. Jednou z nejdůležitějších rolí pro dosažení konkurenceschopnosti hraje podnikavost. Tu můžeme chápat jako schopnost, umění a motivaci nacházet, vytvářet a využívat příležitosti k zabezpečení prosperity podnikatelského subjektu, vstoupit novými a nekonvenčními způsoby na nové a význačné trhy a produkovat nové nebo částečně inovované zboží a služby ve prospěch zákazníků.

2.4 Regionální konkurenceschopnost

Konkurenceschopnost se stává žádoucím cílem nejen podniků, ale i celých odvětví, národních ekonomik, zemí a světových regionů. Jednotlivé regiony si vzájemně konkurují nejrůznějšími způsoby – atraktivitou podnikatelského prostředí, pracovní silou, kapitálem a jinými. Regionální konkurenceschopnost tvoří předěl mezi mikroekonomickou a makroekonomickou úrovní konkurenceschopnosti.

OECD (2009): Regionální konkurenceschopnost závisí na endogenních faktorech, jakými jsou: infrastruktura, vzdělání, inovace, hospodářské aglomerace a geografické charakteristiky. (Osmanovic, 2010)

Definování pojmu regionální konkurenceschopnost je doposud nedokončeno a je neuspokojivé. Nicméně řada definic regionální konkurenceschopnosti existuje. Jednou z nich může být například definice regionální konkurenceschopnosti Evropské Komise z publikace Sixth Periodic Report in the EU z roku 1999, jako schopnost produkovat zboží a služby, které obstojí na mezinárodních trzích a zároveň zabezpečí vysokou a udržitelnou úroveň příjmů. Obecněji lze říct, že je to schopnost regionů, vystavených vnější konkurenci, dosahovat poměrně vysoký příjem a vysokou úroveň zaměstnanosti. Z toho lze vydedukovat, že region, který chce být konkurenceschopný, musí zabezpečit pracovní příležitosti v přiměřeném množství a kvalitě. (EK, 1999)

Další z definic je: „*Konkurenceschopnost je schopnost regionální ekonomiky optimalizovat svá domácí aktiva a tak soutěžit a prosperovat na národních a světových trzích a přizpůsobovat se změnám na těchto trzích.*“ (Wokoun, 2010)

Dle Wokouna lze regionální konkurenceschopnost definovat takto: „*Regionální konkurenceschopnost je významným faktorem rozvoje regionů. Regiony, města a obce spolu soutěží při vytváření, získávání, udržení a podporování ekonomických subjektů. Tyto ekonomické subjekty totiž stabilizují či generují nová pracovní místa, nové příležitosti, přičemž mají zásadní vliv na prosperitu, blahobyt a životní úroveň regionů a obcí. Regionální konkurenceschopnost charakterizuje schopnost regionů generovat příjmy a udržet úroveň zaměstnanosti v rámci národní a mezinárodní konkurence.*“ (Wokoun, 2010)

Konkurenceschopnost území lze také definovat, jako schopnost územního celku poskytovat trvale bydlicímu obyvatelstvu záruku standardní životní úrovně a její postupný růst. (Lednický, Stelmach, Vaněk, 2005)

R. L. Martin (2003, s. 2-3) definuje konkurenceschopnost regionu, jako schopnost regionu produkovat výrobky a služby, které obstojí na mezinárodních trzích, a současně je zajištěno udržení vysokých a stabilních příjmů jeho obyvatel.

Další možnou definicí, dle knihy Úvod do regionálních věd a veřejné správy, je že konkurenceschopnost znamená schopnost regionu zvyšovat zaměstnanost, diverzifikovat produkci, zvyšovat produkt a přidanou hodnotu dostatečným tempem tak, aby se obchodní vztahy vyvíjely vyrovnaným způsobem. (Kolektiv autorů, 2008, s. 130)

Viturka (2007, s. 640) uvádí, že konkurenceschopnost regionu je výsledkem společného úsilí o co nejproduktivnější využívání vnitřních zdrojů rozvoje v interakci s využíváním vnějších zdrojů a rozvojových příležitostí cíleného na trvale udržitelné zvyšování produkčního potenciálu regionu.

Regionální konkurenceschopnost je možno tedy obecně vymezit, jako schopnost regionu v podmínkách volné konkurence vyrábět zboží a služby odpovídající potřebám trhu, jejichž realizace zvyšuje blahobyt regionu, státu a jeho občanů.

2.5 Faktory regionální konkurenceschopnosti

V následující části budou charakterizovány hlavní faktory ovlivňující konkurenceschopnost regionu. Regionální konkurenceschopnost není založena pouze nebo převážně na jediném faktoru, ale je podmíněna multifaktorově. Jmenovitě jde o: lidské zdroje, vědu a výzkum, inovace, ekonomickou strukturu, přímé zahraniční investice a dopravní a telekomunikační infrastrukturu. Následující podkapitoly jsou zpracovány dle BergmanGroup (2006, s. 12-29)

2.5.1 Lidské zdroje

Lidské zdroje jsou v dnešní době z mnoha důvodů považovány za jeden z klíčových faktorů ovlivňujících konkurenceschopnost regionů. Tento faktor je schopen rychle a pružně reagovat na vzniklé situace. Lidské zdroje disponují různou mírou přizpůsobivosti na vnější podmínky a tak mohou aktivně využívat nově vznikajících tržních příležitostí nebo minimalizovat vznikající hrozby. Jejich další důležitou schopností je ovlivňovat ostatní spolupůsobící subjekty. Byť i ostatní faktory regionálního rozvoje jsou vnímány jako důležité, je třeba zdůraznit, že mají hlavně stimulační význam pro lidské zdroje, které jsou hlavními nositeli rozvoje. Zajišťují dostupnost, zlepšují přenos know-how, usnadňují každodenní život a podporují tak lidské zdroje v jejich dalším růstu a rozvoji. Rozvoj lidských zdrojů je jedním z nejdůležitějších předpokladů, jak pro dlouhodobě udržitelné ekonomické prostředí, tak pro posílení sociální soudržnosti.

Lidské zdroje dříve byly a mnohdy stále jsou hodnoceny z hlediska vzdělanostní úrovně. Vzdělanost obyvatel představuje konkurenční výhodu, protože vzdělaná a kvalifikovaná pracovní síla je důležitým předpokladem pro směřování ekonomiky k ekonomice založené na tvorbě a využívání nových poznatků.

Zkušenosti ukazují, že lidé, kteří jsou vysoce teoreticky vzdělaní a mají schopnost pracovat s informacemi, nebývají ohroženi tím, že by byli nezaměstnaní a převážně dosahují nejvyšších mzdových ohodnocení. Neopomenutelným spolupůsobícím faktorem je i oborová struktura vzdělanosti a její vztah k poptávce po pracovní síle na trhu práce. Ta podmiňuje okamžitou využitelnost pracovní síly bez potřeby rekvalifikací, které zvyšují náklady. V současnosti jsou mimořádně významné také další dovednosti a schopnosti. V

důsledku zrychlujících se změn a technologického rozvoje, oborové znalosti rychle zastarávají a stávají se nepoužitelnými. Pod dalšími dovednostmi či schopnostmi si v dnešní době lze představit například informační gramotnost, jazykovou vybavenost, schopnost samostatného řešení problémů a jiné. Tyto dovednosti zvyšují flexibilitu využití pracovní síly.

Další neméně významný vliv je přisuzován i tzv. psychologickým aspektům kvality lidských zdrojů. Každá společnost funguje na základě určitého hodnotového systému. Preference některých konkrétních hodnot má dopad na chování lidí v určitých situacích, což může podstatně ovlivňovat ekonomickou konkurenceschopnost. Například je možné uvést roli pozitivních očekávání místních obyvatel, pod kterou si lze představit ochotu aktérů podstupovat rizika, cílenou snahu neustálého zvyšování vlastní kvalifikace, vysoké pracovní nasazení, preferenci „fair-play“ hry a jiné. Toto pozitivní očekávání napomáhá k vytváření atmosféry napomáhající ekonomickému rozvoji.

2.5.2 Věda a výzkum, inovace

Základním posláním inovací je získávání a použití nových znalostí, které jsou generovány prostřednictvím vědy a výzkumu (dále „VaV“). Věda a výzkum představují, spolu s kvalitou lidských zdrojů, základ inovačního potenciálu regionů a jejich znalostních ekonomik. Důležitou podmínkou inovačního procesu je neustálé vzájemné učení a předávání znalostí, což vyžaduje úzkou spolupráci mezi výzkumnými a vývojovými institucemi, i soukromým a veřejným sektorem. To znamená, aby firmy ze soukromého sektoru měly přístup k výsledkům vědeckovýzkumných institucí a poté je mohly uplatnit v praxi. Klíčovým přínosem efektivní spolupráce různých subjektů, z hlediska tvorby inovací, je možnost vzájemného učení a pochopení potřeb druhé strany. Příkladem takovéto spolupráce může být spolupráce soukromého podniku a univerzity. Univerzita disponuje širokou škálou nových znalostí, ale nezná konkrétní požadavky firmy. Výměnou těchto zásadních informací a znalostí dojde mezi univerzitou a firmou k efektivní spolupráci. Univerzita získá podněty pro další výzkum a vývoj, a firmy obdrží nejaktuálnější informace z oblasti výzkumu.

Věda a výzkum je nejvíce koncentrována v hlavních sídlech dané ekonomiky. V okolních oblastech je inovační potenciál soustředěn v jednotlivých podnicích, kde je VaV

jednostranně zaměřen a nevyužívá výhod spolupráce a interakce s jinými vývojovými činnostmi. Vzhledem k těmto skutečnostem nemetropolitní a periferní oblasti disponují podstatně nižším inovačním potenciálem. Přesto tyto regiony mohou částečně dohánět nedostatky například přejímáním technologicky založených činností z růstových regionů. To vše dále záleží na schopnostech obyvatel (pracovní síly) daného regionu přebírané technologie využívat, stejně jako se přizpůsobovat místním podmínkám tak, aby daná technologie co nejlépe odpovídala potřebám regionu a její využití bylo co nejefektivnější.

Důležitou vlastností VaV a schopností, generovat inovace pro konkurenceschopnost regionu, je obtížná přenositelnost a kumulativnost. Inovace podněcují vznik dalších znalostí a inovací v souvisejících oblastech. Tento narůstající charakter vědy má tendenci udržovat, respektive prohlubovat nerovnoměrný rozvoj regionů.

Vznik inovace, včetně jejího použití, představuje velmi složitý, dlouhý a nákladný proces. Ne každá firma si může tyto vysoké náklady dovolit, především menší firmy. Proto, jak již bylo zmíněno je velmi důležitá spolupráce mezi různými subjekty. Tento proces lze rozdělit na určité etapy. První etapou je základní výzkum. Je zdrojem klíčových znalostí, které potom představují potenciál pro praktické uplatnění a zásobu znalostí. Příkladem základního výzkumu může být objev nových vlastností určitých chemických sloučenin ve specifických podmínkách. Dále následuje aplikovaný výzkum, který představuje fázi, ve které dochází k hledání řešení specifických problémů. Příkladem je hledání látek s požadovaným účinkem v lékařství. Když se najdou určitá řešení, následuje fáze vývojová, kdy vznikají prototypy produktů například jak vpravit nalezenou látku do těla pacienta bez vedlejších negativních dopadů a s maximálním efektem – vývoj medikamentů. Po dlouhé fázi testování, kdy dojde úspěšného výsledku, následuje fáze závěrečná. Produkt se uvádí na trh a začne samotná výroba. Vzhledem k rozmanitosti a velmi širokému pojetí inovací se tento cyklus netýká všech typů inovací.

Potenciál VaV je výrazným způsobem také ovlivňován institucionální infrastrukturou. Přímo je ovlivňován sítí vzdělávacích a výzkumných institucí, které produkují kvalifikované lidské zdroje a nové znalosti, a také institucionální infrastrukturou, která ovlivňuje a podporuje kooperaci VaV institucí a soukromých subjektů. A tím přenáší výsledky akademického bádání do praxe. Důležitým vnějším faktorem je legislativa, která se týká hlavně ochrany duševního vlastnictví. Ochrana duševního vlastnictví zajišťuje

včasnou ochranu autorských práv a umožňuje získat konkurenční výhodu díky novým poznatkům či vynálezům. Pokud jsou podmínky ochrany duševního vlastnictví nedostačující, je ohrožen zásadní motivační impuls ke vzniku důležitých výstupů duševní činnosti, na kterých je celý proces inovací založen.

2.5.3 Ekonomická struktura regionu

Dříve byla ekonomická struktura regionu stavěna na existenci velkých regionálních firem, což zaručovalo určitou stabilitu místní ekonomiky. Tyto podniky byly klíčovými partnery pro malé a střední podniky. Do určité míry tyto regionální „giganti“ hnali vývoj celé místní ekonomiky. Pro velké firmy jsou charakteristické následující výhody: firmy disponují podstatně větším prostorem pro dosahování úspor z rozsahu, mají jednodušší přístup k finančním zdrojům, mají schopnost překonat ztráty díky finančním rezervám, mohou získat různé úlevy od státu nebo si vynutit například vybudování infrastruktury nebo veřejné pomoci v případě hrozby úpadku, neustále inovují, vytváří četné vazby s okolím a jiné.

S nástupem post-industriální ekonomiky se však charakter i model velkých firem zásadním způsobem mění. Původní model velkých firem přestává být konkurenceschopný. Tento model byl založen na podnicích, které zahrnovaly velké množství činností souvisejících s produkcí konečného výrobku, tzv. „pod jednou střechou“. Firma si sama vyvíjela, navrhovala a vyráběla řadu dílčích komponentů, polotovarů a následně montovala konečný výrobek, který sama uváděla na trh. V dnešní době se velký podnik podobá mnohem více síti několika dílčích subjektů specializujících se na určitou konkrétní činnost. Některé z dílčích subjektů dokonce nemusí nutně být vlastnický spojeny s firmou, pod jejímž názvem se daný výrobek prodává. Dnes je účelnější na velké firmy nahlížet jako na síť malých a středních firem, které spolu intenzivně spolupracují. Zároveň je třeba zdůraznit fakt, že s postupující globalizací jsou tyto sítě od sebe často velmi vzdáleny. Výrobek, který byl v systému standardizované velkovýroby vyvíjen, navrhován, vyráběn a montován v jednom nebo několika blízkých regionech jednou firmou, je dnes produkován na mnoha místech velkým množstvím nezávislých subjektů.

Je důležité si uvědomit, z pohledu regionálního ekonomického rozvoje, jaké aktivity nadnárodní korporace do regionů umísťují a jak jsou schopny tyto aktivity zakotvit v regionu. Pokud je v regionech ekonomická struktura montážního charakteru může

docházek ke stagnaci až degradaci kvality lidských zdrojů, což následně vyústí k dalšímu zaostávání těchto regionů.

Těmito skutečnostmi se pozornost obrátila více k malým a středním podnikům, které jsou v dnešní době schopny konkurovat firmám velkým. Jednou z velmi důležitých rolí malých a středních podniků je tvorba nových pracovních míst, vytváření podnikatelského klima v regionu a udržování konkurenčního prostředí v ekonomice. Na straně druhé úlohu malých a středních podniků nelze přeceňovat z důvodu velikosti firem, která je zdrojem vysoké zranitelnosti, například závislost na jednom nebo několika málo odběratelích, omezený přístup ke kapitálu, velký vliv individuálních manažerských chyb, omezené možnosti cenové konkurence a jiné. Dalším důležitým argumentem je, že velká část malých a středních firem jsou rodinné podniky, které nepřevládají nad dynamické, progresivní, rychle rostoucí velké firmy. I přes všechny tyto negativa bývá sektor malých a středních podniků označován jako vestavěný stabilizátor ekonomiky.

2.5.4 Přímé zahraniční investice

Příchozí přímé zahraniční investice (dále jen „PZI“) jsou zprostředkovaným a zprostředkujícím faktorem ekonomického rozvoje. Přínos zahraničních investic pro ekonomický rozvoj lze sledovat, jak na místní / regionální úrovni (například transfer technologií, zvýšení kvality lidských zdrojů, vznik nových pracovních míst a jiné), tak na úrovni národní (například stabilizace platební bilance, růst exportu a jiné). Příliv PZI ovlivňují mnohé charakteristiky, jako jsou geografické, ekonomické či sociální. Lokalizace činnosti zahraničních investorů závisí z velké části na kvalitě lidských zdrojů a dostupné infrastruktuře.

Všeobecně mají PZI na hostitelskou ekonomiku komplexní dopad. Zda bude celkově pozitivní či naopak negativní, závisí na celé řadě faktorů. Příklad pozitivního dopadu PZI, který se často uvádí, je dlouhodobý přínos ke zlepšení konkurenceschopnosti, která spočívá především ve skutečnosti, že spolu s PZI do země přichází také nové technologie a know-how, což podstatně přispívá k růstu produktivity místní ekonomiky. Na druhé straně jsou PZI spojeny také s významnými potenciálními riziky. Příchod nadnárodních korporací může vést k likvidaci producentů na domácí půdě a posléze vytvářet určité bariéry bránící vstupu domácích podniků na trh, což následně vede k omezení domácí konkurence.

Význam PZI je spojován hlavně s výdaji na výzkum a vývoj, specifickými znalostmi a možným transferem vyspělých technologií, které napomáhají hlavně k dlouhodobému růstu. Na druhou stranu, se vyskytuje i riziko, kdy ostatní společnosti se stávají závislými na technologii. To může vést až k utlumení místních inovačních a tvůrčích aktivit.

Tabulka 1: Potenciální pozitivní a negativní důsledky přímých zahraničních investic

	Potenciální pozitivní důsledky PZI	Potenciální negativní důsledky PZI
Místní a regionální ekonomika	<ul style="list-style-type: none"> • pokračování a rozšíření produkce • zvýšení produktivity práce • přístup k investičnímu kapitálu • přístup na světový trh a distribuční sítě • přenos vyspělých technologií a know-how 	<ul style="list-style-type: none"> • pokračování a rozšíření produkce • zvýšení produktivity práce • přístup k investičnímu kapitálu • přístup na světový trh a distribuční sítě • přenos vyspělých technologií a know-how
Úroveň podniku	<ul style="list-style-type: none"> • zachování existujících pracovních míst a tvorba nových • zvýšení mezd • nárůst reálného příjmu • nárůst exportu • školení pracovních sil • poskytnutí služeb místnímu obyvatelstvu • vedlejší důsledky na místní a regionální ekonomiku • subdavatelské příležitosti pro místní firmy 	<ul style="list-style-type: none"> • místní závislost na zahraničním kapitálu • externí kontrola místní ekonomiky • lákání kvalifikovaných pracovníků z místních firem • potlačení a zánik místních podniků neschopných konkurovat zvýhodněnému podniku pod zahraniční kontrolou • potlačení vývoje nových domácích firem • snižování kvalifikační úrovně (deskilling) • specializace regionu na nekvalifikovanou, pracovně náročnou výrobu • vznik duální ekonomiky

Zdroj: BergmanGroup, 2006, s. 23

Ve výše uvedené tabulce (tab. 1) jsou shrnuty potenciální pozitivní a negativní důsledky přímých zahraničních investic.

2.5.5 Dopravní a telekomunikační infrastruktura

Pro zajištění regionálního ekonomického růstu je potřeba mít k dispozici kvalitní infrastrukturu. Moderní infrastruktura je v rámci výkonu mnohých podniků významným faktorem, který ovlivňuje hospodářskou a sociální přitažlivost místa. Pod tím si lze představit moderní infrastrukturu jako faktor, který umožňuje ekonomický rozvoj a jeho nedostatečnost či zastaralost podstatně snižuje investiční atraktivitu regionů a měst, a tím i jejich konkurenceschopnost. Dostupnost infrastruktury sama o sobě již není ve vyspělých ekonomikách klíčovým faktorem ekonomického rozvoje, ale je nezbytným doplňkem ostatních faktorů.

Naopak do popředí zájmu se dostává význam moderních informačních a telekomunikačních technologií, které jsou pilířem znalostní ekonomiky. Zavádění a efektivní využívání moderních informačních a telekomunikačních technologií představuje potenciál pro růst celkové produktivity ekonomiky. Díky těmto možnostem lidé získávají stále více dovedností a informací, potažmo vzdělání, což zvyšuje konkurenceschopnost firmy a následně i regionu. Ve srovnání s minulostí, nové technologie a sítě umožňují odlišný přístup k informačním zdrojům a k práci s nimi a umožňují podstatné procesní i organizační změny uvnitř firem. Díky kvalitním moderním technologiím se podnikům snižují náklady v oblasti logistiky a skladování, mají efektivnější přístup k informacím, jsou schopny udržovat kontakty po celém světě a nemusí brát ohledy na geografické bariéry, dochází k celkovým organizačním změnám uvnitř podniků, vytváří se technická infrastruktura a zlepšují se služby veřejné správy. Všechny tyto skutečnosti napomáhají ke kvalitnějšímu životu v daném území a vytváří podklady pro potenciální investice. Zejména zaostávající regiony by se měli snažit co nejvíce využívat přínosů nových komunikačních a informačních technologií. V důsledku neefektivního využívání těchto přínosů, by mohlo docházet k odlučování od rozvinutějších oblastí.

2.5.6 Ostatní faktory regionálního rozvoje

Výše zmíněné faktory regionální konkurenceschopnosti lze považovat za základní, protože působí vždy a ve všech regionech. Nicméně nejsou jedinými faktory působícími na regionální trh. Ostatní faktory bývají časově nebo územně omezené anebo představují vnější prostředí socioekonomického rozvoje. Takovými příklady mohou být kvalita

životního prostředí, poloha, estetická atraktivita, bezpečnost daného území, dostupnost a výkon veřejné správy, přeshraniční a meziregionální spolupráce a jiné.

3 Charakteristika trhu práce

Tato diplomová práce se ve své praktické části bude zabývat nezaměstnaností v rámci faktoru regionální konkurenceschopnosti lidské zdroje, proto je důležité zmínit i téma trhu práce.

Slovní spojení trh práce je v současnosti hojně používáno, ale v očích mnoha lidí jde o zkreslenou představu. Mnozí si pod tímto spojením představí zaměstnavatele a zaměstnance, ale pracovní trh je pojmem mnohem širším. I když je používán i v mnoha současných právních předpisech, jeho legální definici v žádném z nich nenajdeme. Jak už samotný název napovídá, jedná se o prostředí, ve kterém se obchoduje se specifickým zbožím, a tím je práce.

3.1 Základní rysy trhu práce

Trh práce představuje specifický trh, který Krebs (2010, s. 309) definuje jako „*místo, kde se kupuje a prodává práce, jejíž cenou je mzda*“.

Na trh práce lze nahlížet hned z několika úhlů. Na prvním místě je potřeba zmínit ekonomický úhel. Tento pohled chápe trh práce jako tržní prostředí. Aby se jednalo o typické tržní prostředí, musí být založeno na principu nabídky a poptávky. (Kuchař, 2007, s. 11) Na straně nabídky se nachází jednotlivci, kteří vlastní pracovní sílu. Na straně poptávky pak stojí ekonomické subjekty. Lidé nabízející práci a lidé poptávající práci mají různé preference, kterými jsou do značné míry ovlivněni. Neberou tedy v úvahu pouze samotnou cenu práce, ale když zvažují, zda nastoupí do daného zaměstnání či v něm setrvají, berou v úvahu i další faktory (například rizikovost práce, prestiž povolání a jiné). Základ trhu práce pak tvoří zaměstnané osoby a ekonomické subjekty. Důležité je podotknout, že práce spolu s půdou a kapitálem patří mezi tzv. výrobní faktory. Někteří ekonomové označují práci za nejdůležitější primární výrobní faktor, protože schopnost pracovat je unikátním způsobem vázaná pouze na člověka. Je tomu tak díky jedinečnosti každého člověka, neboť každý jedinec má jiné schopnosti, zkušenosti, vědomosti či kvalifikaci – v odborné literatuře se často setkáváme s označením lidský kapitál. (Němec, Kotýnková, 2002, s. 7) Utváření nabídky a poptávky na trhu práce je ovlivňováno mnoha faktory. Trh práce je propojen s ostatními trhy – trhem zboží a služeb, trhem peněz a

ostatních finančních aktiv či trhem přírodních zdrojů. Změna na kterémkoli z těchto trhů může ovlivnit i situaci na trhu práce, stejně tak jako ovlivňuje trh práce ostatní trhy. Na trhu práce proto zcela nefunguje standardní přizpůsobovací tržní mechanismus vyrovnávající nabídku s poptávkou prostřednictvím ceny práce - mzdy. Mezi příčiny způsobující oslabení tohoto mechanismu lze zařadit chování firem snažících se udržet kvalitní pracovní sílu, do níž většinou také samy investují. Stejně se pak chovají i zaměstnanci, kteří mají často zájem u firmy setrvat. V důsledku takového chování pak dochází ke snižování citlivosti mezd na změny v nabídce práce a poptávce po práci.

Sociální pohled na trh práce klade do popředí člověka. Sociologové chápou trh práce jako „sociální systém a oblast, kde kromě aktérů působí i sociální instituce“. (Krejčí, 2013, s. 13) Jelikož je trh práce trhem nedokonalým, vyskytuje se zde řada nerovností a problémů, které působí na jedince, kteří se snaží získat na trhu určitou pozici, jež jim přinese největší užitek. Konkrétní zaměstnání potom představuje sociální roli jedince v systému.

Mezi další rysy trhu práce patří neexistence jediného trhu práce, nýbrž dochází k jeho značné segmentaci. Tato segmentace vzniká jednak následkem přirozených rozdílů mezi lidmi a pracovními místy tak i následkem územní alokace trhů práce. Vlivem existence značného množství trhů práce dochází ke snižování konkurence a vzniku rozdílných mezd v různých odvětvích a územích. V každém státě je trh práce ovlivňován mnoha faktory. Mezi hlavní faktory patří geografická poloha země, hospodářský profil země, ekonomická politika státu a demografická struktura (věk a pohlaví obyvatel, jejich vzdělání a jiné). Právě těmito prvky se od sebe jednotlivé pracovní trhy odlišují. Některé z faktorů jsou dlouhodobého charakteru, například poloha země, zatímco jiné se v průběhu času mohou podstatně měnit. Všechny faktory svým vzájemným působením na konkrétní trh práce způsobují jeho jedinečnost a specifičnost. (Krebs, 2010)

Fungování trhu práce dále také ovlivňuje činnost odborů. Odbory prostřednictvím kolektivního vyjednávání usilují o zvýšení ceny práce, tj. mzdy. V případě, že zvýšení mzdy administrativním zásahem neodpovídá ekonomickým výsledkům, může chování odborů způsobit riziko růstu inflace a inflační tlaky na mzdové spirále⁴. (Krebs, 2010)

⁴ Inflační spirála – děj, kdy růst inflace vyvolá následky, které jsou zase příčinou inflace. Př. Vyšší míra inflace v jednom roce vyvolá při kolektivním vyjednávání mezi zaměstnanci a zaměstnavateli tlak na růst

Stát výrazně ovlivňuje trh práce právními předpisy. Reguluje stranu nabídky například úpravou pracovní doby, stanovováním minimální mzdy, délkou školní docházky a jině.

Všechny tyto okolnosti způsobují, že mzdy se stávají strnulé směrem dolů a to má za následek nedobrovolnou nezaměstnanost. Trh práce je ve skutečnosti trhem značně administrativně regulovaným. (Krebs, 2010)

3.2 Politika trhu práce (zaměstnanosti)

Politika zaměstnanosti je součástí hospodářské politiky státu. Politika zaměstnanosti usiluje o dosažení rovnováhy mezi nabídkou práce a poptávkou po práci. Winkler a Wildmanová (1999) definují politiku zaměstnanosti jako „*soubor opatření, kterými jsou spoluvytvářeny podmínky pro dynamickou rovnováhu na trhu práce a pro efektivní využití pracovních sil*“. Politika zaměstnanosti je zpravidla výsledkem úsilí státu, zaměstnavatelů, zaměstnanců a odborů. (Kliková, Kotlán, 2006, s. 256)

Politika zaměstnanosti má tři úrovně – makroekonomickou, regionální a mikroekonomickou. **Makroekonomická** úroveň působí plošně hlavně na straně poptávky po práci a je zaměřená například na odstranění příčin nadměrné nezaměstnanosti. Programy makroekonomické politiky zaměstnanosti jsou závislé na celkovém systémovém zaměření hospodářské politiky. Makroekonomická úroveň neřeší pouze otázku nezaměstnanosti, ale řeší celý systém vztahových problémů, který souvisí především s ekonomickým růstem, platební bilancí a inflací. Na **regionální** úrovni řeší politika zaměstnanosti důsledky existující nerovnováhy na trhu práce a zohledňuje regionální aspekty nezaměstnanosti pomocí různých programů. Tyto programy ovlivňují existující negativní důsledky fungování trhu práce a jsou do značné míry zaměřeny na řešení konkrétní situace v konkrétních územích. Na **mikroekonomické** úrovni firmy stanovují vlastní zásady pro přijímání a propouštění pracovníků, pro vývoj mezd a pro další související záležitosti v intencích platných legislativních norem. (Kliková, Kotlán, 2006, s. 256)

mezd. Zaměstnanci chtějí zvýšit mzdy ve snaze vyrovnat růst cen. V případě, že toho dosáhnou, růst mezd zase vyvolá růst inflace. Tyto události se stále opakují a jde o jakousi pomyslnou spirálu.

3.2.1 Cíle státní politiky zaměstnanosti

Státní politika trhu práce, která je zpravidla realizována v makroekonomické a regionální rovině, se zaměřuje primárně na tyto aktivity:

- na přípravu přizpůsobivé pracovní síly, která bude schopná se adaptovat potřebám trhu práce;
- na rozvoj infrastruktury trhu práce, která zabezpečuje zprostředkovatelské, informační a rekvalifikační služby;
- na vytváření podmínek pro územní mobilitu pracovních sil odpovídající bytovou politikou, rozvojem dopravní infrastruktury apod.;
- na zajištění nebo prohloubení profesní pružnosti pracovních sil;
- na zmírnění negativních důsledků technického rozvoje a strukturálních změn na trhu práce;
- na podporu pracovního začleňování osob s omezenou možností uplatňování se na trhu práce;
- na zlepšení struktury zaměstnanosti v odvětvích a regionech.

Hlavním cílem státní politiky zaměstnanosti je dosažení rovnováhy mezi nabídkou práce a poptávkou po práci, produktivní využití zdrojů pracovních sil a zabezpečení práva občanů na práci.

Plnění těchto cílů probíhá skrze širokou škálu činností. Mezi nejdůležitější patří:

- poradenská služba při volbě povolání,
- zprostředkování práce,
- podpora profesního vzdělávání,
- poskytování služeb zaměřených na udržování a vytváření pracovních míst,
- poskytování podpor v nezaměstnanosti, sociálních dávek, popřípadě mzdového vyrovnání při zániku podniku,
- výzkum a statistika trhu práce. (Kliková, Kotlán, 2006, s. 257)

3.2.2 Nástroje politiky zaměstnanosti

Používané nástroje politiky zaměstnanosti můžeme dělit podle mnoha hledisek: podle cílové skupiny (osoby nezaměstnané a hledající si práci, nebo osoby zaměstnané), podle podnětů k vystoupení z trhu práce či podnětů ke vstupu na trh práce.

Členění nástrojů politiky zaměstnanosti podle cílové skupiny:

- *Nástroje zaměřené na nezaměstnané osoby:* **Opatření zaměřená na získání a změnu kvalifikace:** Ve většině vyspělých zemí tato opatření hrají na trhu práce hlavní roli. Úkolem je připravit kvalifikovanou pracovní sílu, usnadnit mládeži přechod ze škol na pracovní místa a snížit úroveň evidované nezaměstnanosti. Kvalifikační a rekvalifikační programy se orientují především na dlouhodobě nezaměstnané a nezaměstnanou mládež. Tyto programy jsou zaměřeny na získání teoretických vědomostí ve školních centrech a na získání praktických dovedností v podnicích. **Pomoc při začleňování osob na trh práce:** Pomoc při začleňování osob na trh práce se uplatňuje ve všech vyspělých zemích, ale druh a množství této politiky je odlišné. Například jsou zaměstnavatelům poskytovány dotace ke mzdám, případně daňová zvýhodnění v případě, že nezaměstnanou osobu zaměstnají. V některých zemích se pak používají nástroje politiky zaměstnanosti, které mají pomáhat a motivovat nezaměstnané, aby se více snažili sehnat si zaměstnání. Příkladem těchto nástrojů je úplná či částečná úhrada nákladů na představení se v novém zaměstnání, změnu bydliště, příplatky ke mzdě, když nezaměstnaný přijme pozici, která je méně placená, než byla předchozí. **Pomoc při založení podniku:** Tyto formy pomoci jsou různorodé co do rozsahu, tak i do obsahu. V nejjednodušší možné formě jsou poskytovány peněžní sumy, které jsou odvozeny z určitého násobku podpory v nezaměstnanosti. Dalším projevem této pomoci je například poskytování dotací zaměstnavatelům na refundaci částky úroků z investičních nákladů. **Veřejně prospěšné práce:** Tato opatření byla rozpracována jako reakce na problematiku dlouhodobé nezaměstnanosti. Společným znakem těchto opatření je, že nemohou být orientovány na pravidelné činnosti podniků veřejných služeb nebo soukromého sektoru a musí být zaměřeny na veřejné zájmy. Aby nezaměstnaní byli motivováni k práci, musí být mzda

vyplácena v rámci veřejně prospěšných prací vyšší nežli podpora v nezaměstnanosti.

- *Nástroje orientované na zaměstnané osoby:* **Opatření zaměřená na získání a změnu kvalifikace:** Části kvalifikačních programů, jako jsou například další profesní vzdělávání a přeškolení nejsou zaměřené pouze na nezaměstnané, ale také na zaměstnané osoby. Všechny tyto programy jsou hrazeny úplně nebo částečně státem a odehrávají se převážně ve státních nebo soukromých rekvalifikačních centrech nebo podnikových zařízeních. **Zkrácení normálního pracovního času a délky životní pracovní aktivity:** Jedná se o opatření, které se realizuje v souvislosti se zkrácením pracovního času v důsledku redukce produkce, která může být například vyvolána sezónním výpadkem produkce, dočasnou ztrátou trhu a jiné. Díky zavedení těchto opatření je možné udržet část kvalifikovaných pracovníků na pracovních místech. Lidé, kteří pracují na zkrácený úvazek, kde část mzdy je doplácena ve formě dotací, jsou ze zákona postaveny na úroveň osob, které pracují na plný úvazek. Tuto formu práce lze nejvíce nalézt ve veřejných službách. Programy předčasného odchodu do důchodu jsou nejdůležitější z opatření na zkrácení celoživotní pracovní doby. Lidem, kteří se rozhodnou odejít do důchodu před zákonnou lhůtou jsou poté do dovršení důchodového věku vypláceny příslušné dávky.

Členění nástrojů politiky zaměstnanosti podle podnětů k vystoupení z trhu práce či podnětů ke vstupu na trh práce:

- *Podněty k vyloučení z trhu práce:* Neboli tzv. převod osob ze segmentu aktivní části populace do neaktivní části. Mezi tyto osoby patří jak zaměstnaní, tak i nezaměstnaní. Na straně poptávky po práci se jedná o dřívější odchody do důchodu. Na straně nabídky práce se jedná o placenou mateřskou dovolenou a obecně příspěvky pro matky (popřípadě otce) s dětmi do určitého věku, a o podněty povzbuzující zahraniční pracovníky k návratu domů.
- *Podněty ke vstupu na trh:* Neboli naopak převod osob ze segmentu neaktivní populace do ekonomicky aktivní části. Na straně poptávky po práci se jedná o příspěvky ke mzdám vyplácené zaměstnavatelům při přijetí nového pracovníka. Na

straně nabídky práce se pak jedná o rekvalifikaci, různé formy dalšího vzdělávání, podporu regionální migrace a podněty začínajícím podnikatelům.

- *Nevýhody a negativní sankce sloužící k vyloučení z trhu práce:* Na straně poptávky po práci se jedná o zákaz dětské práce a o omezení či zákaz zaměstnávání přistěhovalců. Na straně nabídky práce se jedná o prodloužení povinné školní docházky, snížení možností výdělků důchodců bez krácení jejich starobního důchodu.
- *Nevýhody a negativní sankce bránící určité osoby či celé sociální kategorie před vytlačením z trhu práce:* Na straně poptávky po práci jde o pokuty pro zaměstnavatele, pokud nesplní předepsanou kvótu pracovních míst pro zdravotně postižené osoby. Dále jde o určení maxima pracovních hodin a ochranu proti neoprávněnému propouštění z práce. Na straně nabídky práce se pak jedná o očekávání, že zaměstnanci budou akceptovat příjem a kvalifikační úroveň v nabízených zaměstnáních, jinak by ztratili podporu. Dále se jedná o případné zpochybnění závazného charakteru mzdových dohod mezi odbory a zaměstnavateli. (Kliková, Kotlán, 2006, s. 258-261)

3.2.3 Pasivní politika zaměstnanosti

Pasivní politika zaměstnanosti se podílí na vytváření sociálně přijatelných podmínek pro občany dočasně nezaměstnané. Jako nástroje pasivní politiky zaměstnanosti jsou používány programy: příspěvek v nezaměstnanosti jako sociální pomoc nezaměstnaným s cílem udržet jejich životní úroveň a předčasný odchod do důchodu z důvodu nepříznivé situace na trhu práce. Ve většině případů výdaje na pasivní politiku zaměstnanosti nepředstavují pozitivní řešení problematiky nezaměstnanosti. V ojedinělých případech mohou tyto řešení vést až k tzv. „sociálnímu parazitismu“. Pod pojmem sociální parazitismus si lze představit situaci, kdy určitá skupina lidí si ze své dlouhodobé nezaměstnanosti vytvoří životní styl a využívá nepatrného finančního rozdílu mezi minimální mzdou a životním minimem. (Kliková, Kotlán, 2006, s. 262)

3.2.4 Aktivní politika zaměstnanosti

Aktivní politika zaměstnanosti byla od počátku zaměřena na konkrétní cílové skupiny. Nejvíce ohrožené cílové skupiny nezaměstnaných jsou například lidé polokvalifikovaní,

s nevhodnou kvalifikací, osoby zdravotně postižené nebo osoby s jinými handicapy. Základní princip aktivní politiky zaměstnanosti je vyloučení kolektivních nevýhod různých skupin a kategorií nezaměstnaných.

Kliková a Kotlán (2006, s. 262) definují aktivní politiku zaměstnanosti jako „*všechna opatření, která aktivně stimulují nezaměstnané ke změně jejich postavení na trhu práce*“.

Cílem aktivní politiky zaměstnanosti je zvýšení zaměstnanosti tak, aby nedošlo k podstatnému nárůstu inflace v ekonomice a změně struktury nezaměstnanosti.

Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti jsou zaříděny do 5 skupin:

- Veřejné služby zaměstnanosti – zprostředkování práce, intenzivní poradenství, kurzy a podpora pracovní mobility;
- Pracovní příprava a výcvik – pracovní příprava a rekvalifikace pro nezaměstnané,
- Programy pro nezaměstnanou mládež;
- Podpora tvorby nových pracovních míst – dále se dělí na podporu tvorby nových pracovních míst v soukromém sektoru, na pomoc osobám, které chtějí samostatně podnikat a na přímou tvorbu pracovních příležitostí ve veřejném sektoru;
- Programy pro handicapované osoby.

Výdaje na aktivní politiku nezaměstnanosti představují investici, která má určitou návratnost. Proto jsou tyto výdaje považovány za efektivnější nežli výdaje na pasivní politiku nezaměstnanosti.

3.3 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost se na trhu práce projevuje jako převis nabídky práce nad poptávkou po práci. Dle Macha (2001, s. 256) jsou považováni za nezaměstnané všechny osoby starší 15 let (bez horní věkové hranice), které ve sledovaném období souběžně splňovaly podmínky:

- byly bez práce – nebyly sebezaměstnaní ani v placeném zaměstnání;
- hledaly aktivně práci – registrace na úřadě práce nebo soukromé zprostředkovatelně práce, hledání v podnicích, využívání inzerce a jiné;

- byly připraveny k nástupu do práce – během referenčního období byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání nebo sebezaměstnání.

Pokud osoby nesplňují alespoň jednu z uvedených podmínek, jsou klasifikovány jako zaměstnaní nebo ekonomicky neaktivní.

3.3.1 Druhy nezaměstnanosti

Nezaměstnanost můžeme dělit podle různých hledisek. Nejčastěji je uváděno dělení podle příčiny jejího vzniku. Lze ji však dělit také podle přístupu nezaměstnaných nebo podle délky jejího trvání.

Nezaměstnanost dle příčin jejího vzniku: rozlišují se čtyři druhy nezaměstnanosti, a to frikční, sezónní, strukturální a cyklická (konjunkturální).

Frikční nezaměstnanost, někdy také označována jako normální nezaměstnanost, vzniká tehdy, když se zaměstnaná osoba vzdá svého zaměstnání, protože hledá jiné pracovní místo. Není rozhodující, jestli se pracovního místa osoby vzdali v důsledku hledání lepšího, jako například s vyšší mzdou, lepším klimatem v organizaci, větší šancí na pracovní postup, vyšším stupněm uspokojení s nově vykonávanou prací nebo v důsledku jiných důvodů. Pro definování tohoto druhu nezaměstnanosti je klíčový fakt, že trvání nezaměstnanosti je determinováno časem, který je potřebný pro vyhledání nového pracovního místa. Což znamená získávání informací o volných pracovních místech, rozhodování o nástupu do nového zaměstnání, porovnávání alternativních možností zaměstnání a jiné.

Sezónní nezaměstnanost je krátkodobá a způsobuje ji spojitost produkce v odvětvích, kde je výroba závislá na ročním období. Příkladem oborů, kde se vyskytuje sezónní nezaměstnanost, je stavebnictví, zemědělství, lesnictví či rybolov a jiné.

Strukturální nezaměstnanost vzniká, když nabídka práce respektive pracovních sil (členěno podle věku, pohlaví a profesně-kvalifikační struktury regionů) je vyšší nežli je poptávka po práci v uvedené struktuře a když nejsou osoby hledající práci dostatečně mobilní na to, aby si na jiných trzích práce (v jiných odvětvích, v jiných profesích, na pracovních místech s jinou kvalifikací, v jiných regionech) našly práci.

Cyklická nezaměstnanost se vysvětluje jako nezaměstnanost, která je vyvolávána cyklickými změnami hospodářství v makroekonomickém rozměru. Vzniká tedy, když je skutečná míra nezaměstnanosti nad přirozenou mírou nezaměstnanosti. (Dvořáková, 2012, s. 68-69)

Nezaměstnanost dle přístupu nezaměstnaných osob: Na základě přístupu nezaměstnaných můžeme nezaměstnanost rozdělit na dva druhy, a to **dobrovolnou** a **nedobrovolnou**. (Holman, 2011, s. 285) Dobrovolná nezaměstnanost se týká těch nezaměstnaných, kteří aktivně hledají práci a neměli by problém s jejím nalezením, ale nejsou ochotni pracovat za nabízenou mzdu. Proto raději zůstávají dobrovolně nezaměstnaní. (Holman, 2011, s. 305) Nedobrovolná nezaměstnanost, na rozdíl od dobrovolné, s vyšší zaměstnavatelem nabízené mzdy nesouvisí, protože pracovník je ochoten pracovat za mzdu tržní. K jejímu vzniku přispívá například zákonné stanovení minimální mzdy nebo aktivity odborů. Tyto jevy uměle zvyšují tržní mzdu a znemožňují tak zaměstnávat pracovníky za nižší mzdy, za které by byli ochotni pracovat.

Posledním dělením je dle délky trvání nezaměstnanosti a rozlišuje se **krátkodobá** a **dlouhodobá** nezaměstnanost.

4 Analýza situace v oblasti lidských zdrojů v Libereckém a Královéhradeckém kraji

Pro zkoumání dané problematiky byly vybrány dva kraje České Republiky, a to Liberecký a Královéhradecký kraj. Liberecký a Královéhradecký kraj spolu sousedí a tvoří společnou hranici s Polskem. Oba tyto kraje spolu s Pardubickým tvoří oblast NUTS 2 Severovýchod, která je jako jediná regionem soudržnosti v České Republice tvořena třemi kraji. Díky své rozloze a počtu obyvatel Severovýchod zaujímá jednu z největších oblastí v rámci ČR. Na území tohoto regionu soudržnosti je uskutečňována přeshraniční spolupráce v rámci Euroregionu Nisa⁵ a Euroregionu Glacensis⁶. Díky této spolupráci jsou rozvíjeny vztahy s Německem a Polskem. (Liberecký kraj 2012)

Liberecký i Královéhradecký kraj mají společné rysy, jako jsou severní poloha kraje, horské prostředí a jiné. A přesto se od sebe v některých oblastech odlišují. Liberecký kraj je více průmyslově zaměřen nežli Královéhradecký. Naopak v Královéhradeckém kraji se více zaměřují na zemědělství. Dále se od sebe liší například rozlohou, počtem obyvatel atd.

Existuje mnoho faktorů regionální konkurenceschopnosti. Pro tuto diplomovou práci byl vybrán faktor lidské zdroje. V rámci lidských zdrojů se lze zabývat různými tématy, jako jsou například vzdělanostní struktura obyvatelstva, rozvoj lidských zdrojů, celoživotní vzdělávání, kvalifikace a dovednosti obyvatelstva, kvalita vzdělávacích institucí, nezaměstnanost apod. A právě nezaměstnanost, v rámci lidských zdrojů, je hlavním zaměřením této práce a jsou jí věnovány následující podkapitoly.

4.1 Stručná charakteristika Libereckého kraje

Liberecký kraj leží na severu České republiky a je tvořen čtyřmi okresy, kterými jsou Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily. Od 1. 1. 2003 bylo na území kraje

⁵ Euroregion Nisa – působí na území, kde se stýkají hranice ČR, SRN a Polska. Byl založen 21. 12. 1991. Je to první euroregion ve střední a východní Evropě. Centrem euroregionu je Liberec.

⁶ Euroregion Glacensis – leží na území tří krajů (Královéhradeckého, Pardubického a Olomouckého). Je to sdružení měst a obcí a dalších právnických osob na území okresů Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Hradec Králové, Trutnov, Jičín, Chrudim, Svitavy, Ústí nad Orlicí, Pardubice, Jeseník a Šumperk na české straně a sdružení měst a obcí okresů Kłodzko, Ząbkowice, Wałbrzych, Strzeliń a Dzierżoniów na polské straně. Euroregion byl založen 5. 12. 1996.

zřízeno 10 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (obce III. stupně) a v rámci nich 21 územních obvodů pověřených obcí (obce II. stupně).

Obrázek 1 Administrativní členění kraje

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/23218244/51101111m002.jpg/41132f35-c24c-48c3-b3ac-7b0030d92ac0?version=1.0&t=1418384555427>

Vyjma hlavního města Prahy je Liberecký kraj se svými 3 163 km² nejmenším v České republice. Území Libereckého kraje sousedí, na severní straně svou státní hranicí v délce 22,7 km, se Spolkovou republikou Německo, na kterou poté navazuje hranice s Polskem v délce 133,5 km. Uvnitř území ČR, na východní části, Liberecký kraj sousedí s krajem Královéhradeckým, na jihu se Středočeským a na západě s Ústeckým.

Obrázek 2 Liberecký kraj

Zdroj: <http://www.skipcr.cz/regiony/07-liberecky-regio>

Na území Libereckého kraje je 216 obcí, kde průměrná rozloha obce činí 14,6 km². V roce 2015 žilo v Libereckém kraji celkem 439 639 obyvatel, z toho bylo 215 907 mužů a 223 732 žen. Průměrná hustota obyvatel v kraji je 138,7 obyvatel na km². Touto hodnotou převyšuje celorepublikový průměr, který je 133,6 obyvatel na km². Nejvíce obyvatel žije v okresech Jablonec nad Nisou a Liberec.

Významnou součástí ekonomiky Libereckého kraje je cestovní ruch. Na území kraje lze nalézt historické památky, kulturní instituce a sportovní areály, které činí z Libereckého kraje významnou oblast pro rekreaci. Dále se tam nachází 7 atraktivních turistických oblastí: Máchův kraj, Lužické hory a Ještědský hřbet, Frýdlantsko, Jizerské hory, Český ráj, Horní pojizeří a Krkonoše. V Libereckém kraji převažuje průmyslová výroba.

Rozvinuty jsou především průmysl skla a bižuterie, výroba a zpracování plastů a strojírenství. Dále je rozvinuté odvětví zpracovatelského průmyslu s úzkou vazbou na výrobu automobilů. Tradiční textilní průmysl, v důsledku útlumu v posledních letech, svoje dominantní postavení ztratil. Doplňkový charakter má zemědělství, hlavními plodinami jsou obiloviny a píce. Důležitý je také chov skotu.

Kapitola je zpracována dle Krajské správy Českého statistického úřadu v Liberci.

4.2 Stručná charakteristika Královéhradeckého kraje

Královéhradecký kraj leží v severovýchodní části České republiky. Je tvořen pěti okresy, a to Hradcem Králové, Jičínem, Náchodem, Rychnovem nad Kněžnou a Trutnovem. Od 1. 1. 2003 bylo v Královéhradeckém kraji zřízeno 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 35 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Pověřené obecní úřady spravují obce v území, které je skladebné do okresů i do správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Administrativní členění Královéhradeckého kraje
Administrative breakdown of the Královéhradecký Region

Obrázek 3 Administrativní členění Královéhradeckého kraje

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/20548611/33009114ma.jpg/c46a4b5a-1b6b-441e-ac85-956145613e19?version=1.0&t=1418283924866>

Královéhradecký kraj má rozlohu 4 759 km², čímž zaujímá šest procent rozlohy ČR a řadí se tak na 9. místo v pořadí krajů. V délce přibližně 208 km sousedí svou hranicí s Polskem. Uvnitř České republiky sousedí s kraji Libereckým, Pardubickým a Středočeským.

Obrázek 4 Královéhradecký kraj

Zdroj: <http://www.edb.cz/Regiony.aspx?kraj=HKR> , <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/kralovehradecky-kraj/verejna-sprava/spravni-cleneni/uzemni-cleneni-mapy/>

Na území kraje je celkem 448 obcí, kde průměrná rozloha obce činí 10,62 km². V roce 2015 žilo na území Královéhradeckého kraje 551 421 obyvatel, z toho bylo 271 159 mužů a 280 262 žen. Nejvíce obyvatel žije v Hradci Králové, naopak nejméně v okrese Rychnov nad Kněžnou a Jičín. Hustota osídlení v kraji, která činí 116 obyvatel na km², nedosahuje celorepublikového průměru 133,6 osob na km².

Královéhradecký kraj lze charakterizovat jako zemědělsko-průmyslový kraj s bohatě rozvinutým cestovním ruchem. Na jeho území je velké množství přírodních, kulturních a historických památek a zajímavostí. Významné turistické regiony jsou: Český ráj, Krkonoše, Náchodsko-Broumovsko, Orlické hory, Podkrkonoší a Polabí. Průmysl je koncentrován do velkých měst a intenzivní zemědělství do oblasti Polabí. V průmyslu převažuje zpracovatelský průmysl, výroba motorových vozidel, výroba elektrických zařízení a textilní výroba. V zemědělství převažuje rostlinná výroba. Pěstují se obiloviny, řepka, kukuřice, ovoce a zelenina.

Kapitola je zpracována dle Krajské správy Českého statistického úřadu v Hradci Králové.

4.3 Strategie rozvoje lidských zdrojů

Pro zvýšení úrovně lidských zdrojů a tedy i pro zvýšení konkurenceschopnosti kraje je strategické řízení v oblasti rozvoje lidských zdrojů základním faktorem. Podmínkou úspěšného řízení rozvoje lidských zdrojů je participace a spolupráce všech důležitých partnerů působících v oblasti lidských zdrojů, kterými jsou podnikatelský a neziskový sektor, veřejná správa a sociální partneři).

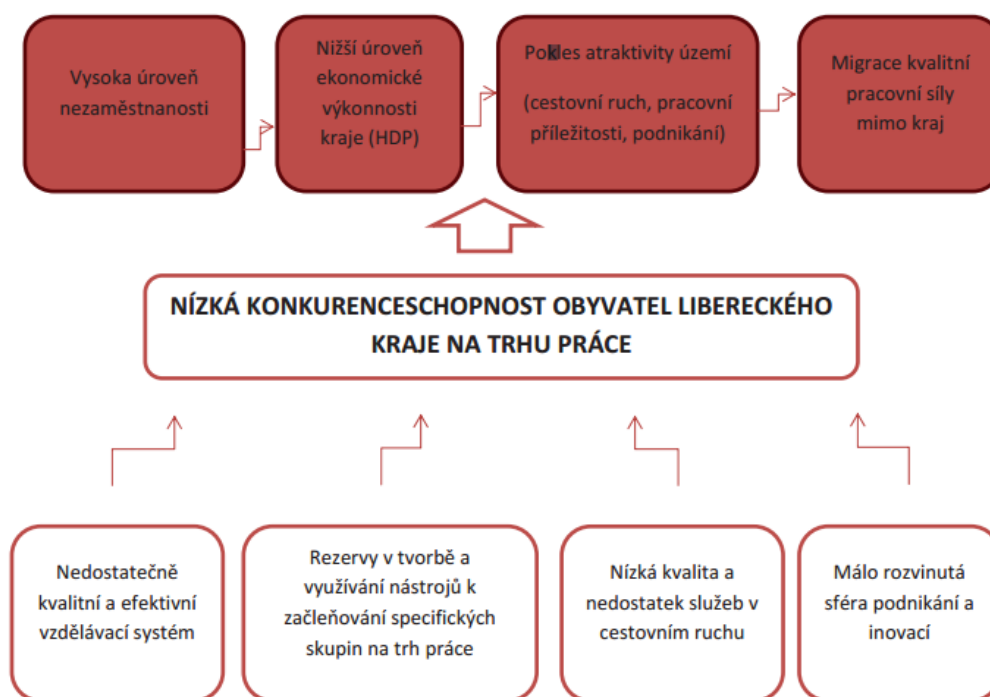
Na národní úrovni je základním strategickým dokumentem Strategie rozvoje lidských zdrojů pro ČR. Ve svých hlavních strategických směrech a doporučeních zdůrazňuje, že na úrovni krajů je nutné urychleně vybudovat systém strategického řízení rozvoje lidských zdrojů, obdobně jako na úrovni národní. Dále je uvedeno, že se jedná o nový institucionální rámec rozvoje lidských zdrojů, který by měl zapojovat a spojovat všechny významné instituce do procesu účasti na rozvoji lidských zdrojů. (Česká republika, 2003)

Vytváření strategického řízení rozvoje lidských zdrojů na krajské úrovni je v souladu se zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení). Tento zákon ve svém úvodu uvádí formulaci „*kraj pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů*“. (Česká republika, §1, odst. 4)

V následujících podkapitolách jsou stručně popsány strategie Libereckého a Královéhradeckého kraje. Je důležité zmínit, že tyto strategie nelze dobře mezi sebou porovnávat. Každý kraj má svou strategii zpracovanou odlišně, i přesto že cíle jsou stejné. Liší se strukturou a grafickým zpracováním i zásadami pro zpracování. Každý kraj si určuje například jiné priority, silné a slabé stránky, kterými se chce zabývat a jiné.

4.3.1 Strategie rozvoje lidských zdrojů Libereckého kraje 2014+

Hlavním cílem Strategie rozvoje lidských zdrojů Libereckého kraje 2014+ je vyřešení problémů nízké konkurenceschopnosti obyvatel Libereckého kraje na trhu práce ve srovnání s ostatními kraji České republiky. Tento problém, jak se ve strategii uvádí, je úzce propojen s klíčovými oblastmi, jakými jsou vzdělávání, sociální oblast, služby a obchod v cestovním ruchu a podnikání. Z následujícího obrázku je patrná provázanost problematiky konkurenceschopnosti obyvatel na trhu práce s klíčovými oblastmi.

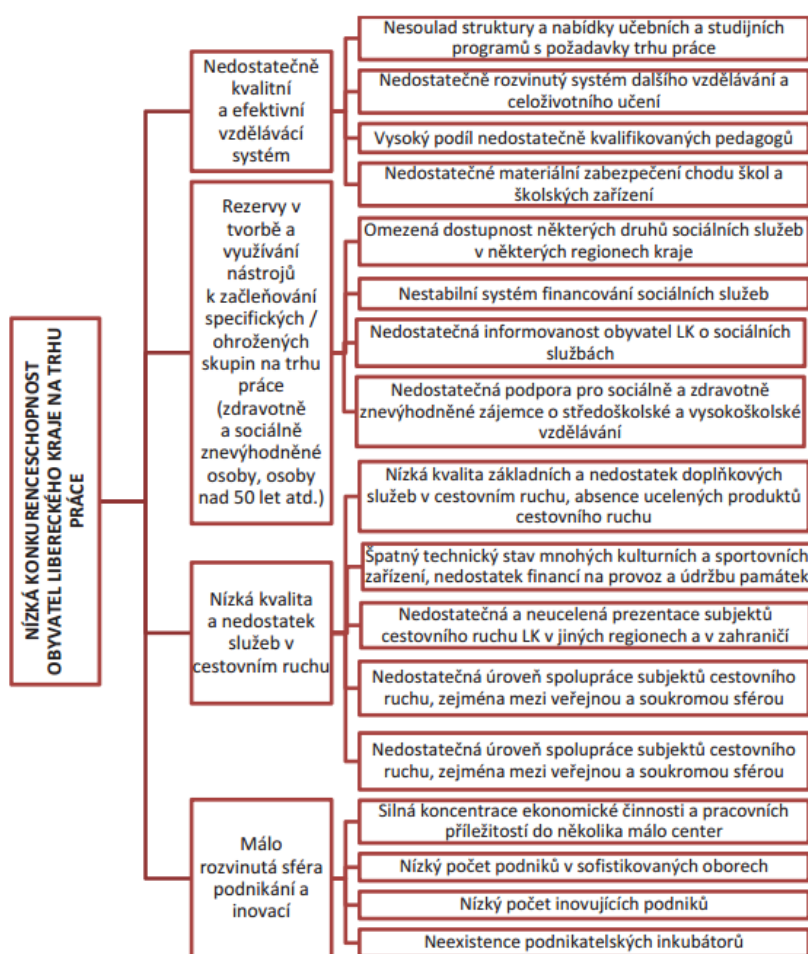
Obrázek 5 Modelování problému

Zdroj: Strategie rozvoje lidských zdrojů Libereckého kraje 2014+

Dle názoru autorky diplomové práce výše uvedený obrázek zcela nevyovídá o skutečnosti. Zvláště autorka nesouhlasí s uvedeným problémem nedostatečně kvalitního a efektivního vzdělávacího systému. Liberecký kraj disponuje širokou nabídkou terciálního vzdělávání. Na území kraje se nachází Technická univerzita v Liberci a dále pak několik poboček jiných vysokých škol jak z Prahy tak Brna: Bankovní institut vysoká škola, a. s., Vysoká škola veřejné správy a mezinárodních vztahů v Praze, o. p. s., Univerzita Jana Amose Komenského, s. r. o., Vysoká škola Karla Engliš, a. s. V nabídce lze nalézt i vzdělávací aktivity celoživotního vzdělávání včetně jiných vzdělávacích programů na podporu konkurenceschopnosti. K problematice málo rozvinuté sféry podnikání autorka navrhuje využití tzv. brownfields. Jde o nevyužité, většinou chátrající prostory například výrobních hal, továren, dopravních staveb a skladových prostor, které vznikají jako pozůstatek průmyslové, zemědělské, rezidenční, vojenské či jiné aktivity. S problematikou málo rozvinutých inovací autorka také úplně nesouhlasí. Technická univerzita v Liberci se nezabývá pouze pedagogickou činností, ale významnou měrou se podílí na výzkumu v oborech strojínského inženýrství, textilního inženýrství, mechatroniky, nanotechnologie,

fyziky, regionálního rozvoje a inovací. Univerzita vlastní, spolu s Japonskem a Spojenými státy, patent na technologie průmyslové výroby nanovláken. Konkrétním příkladem inovativních aktivit liberecké univerzity je vynález autokosmetiky druhé generace s využitím nanočástic, které ochrání lak automobilu před poškrábáním, UV zářením, teplem, solí či asfaltem.

V analytické části Strategie rozvoje lidských zdrojů Libereckého kraje 2014+ jsou uvedeny hlavní problémy s nízkou konkurenceschopností obyvatel Libereckého kraje na trhu práce pomocí stromu problémů.

Obrázek 6 Strom problémů

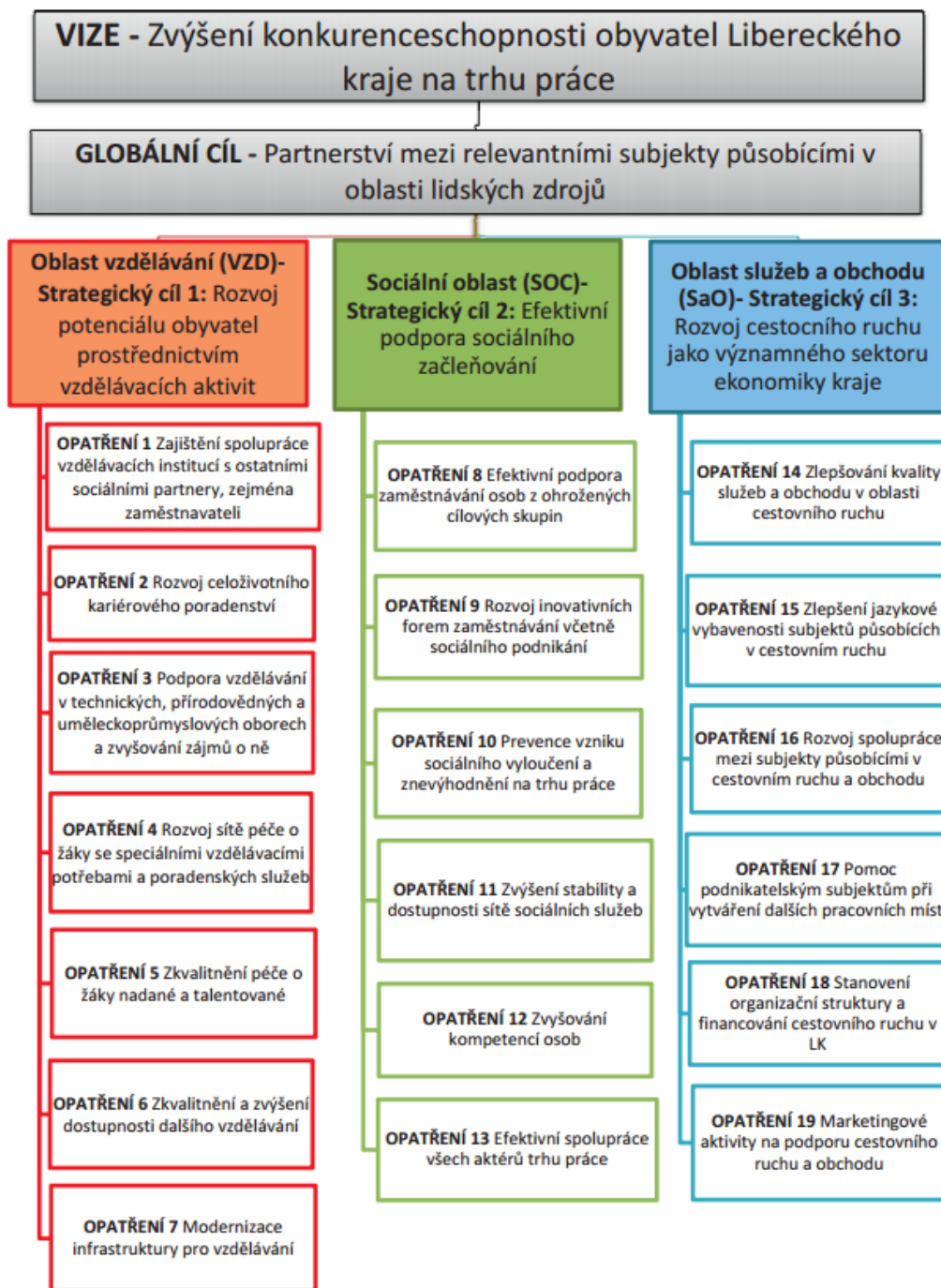
Zdroj: Strategie rozvoje lidských zdrojů Libereckého kraje 2014+

Dle vlastních zkušeností autorky s definovaným problémem nedostatečného materiálního zabezpečení chodu škol a školských zařízení částečně nesouhlasí. Některé vlastněné

budovy univerzity jsou nově zrekonstruovány, dále byla postavena nová budova, jejíž součástí je prostor pro uskutečňování významných okamžiků v rámci univerzity, které se dříve uskutečňovali v kulturním středisku města Liberec. Příkladem těchto okamžiků jsou imatrikulace, promoce a setkání s významnými osobnostmi. Učebny jsou vybaveny počítači, přednáškové místnosti jsou vybaveny elektronickými pomůckami pro zkvalitnění výuky – dataprojektory a interaktivní tabule. V areálu školy se nachází plně vybavená knihovna různými studijními materiály, jakými jsou například bakalářské a diplomové práce absolventů, skripta a jiné odborné publikace vztahující se ke všem nabízeným oborům. Jak je tato problematika řešena na základních a středních školách v Libereckém kraji autorka není schopna posoudit.

Pro všechny problematické oblasti je ve Strategii rozvoje lidských zdrojů Libereckého kraje 2014+ vytvořena SWOT analýza. V oblasti vzdělávání se podrobně nahlíží na témata: pedagogičtí pracovníci, žáci, financování školství, kapacita a dostupnost vzdělání, učivo, materiální a technické zdroje, hodnocení kvality vzdělávání a spolupráce škola – zaměstnavatel. V sociální oblasti se podrobněji nahlíží na témata: senioři, rodina a děti, mládež do 26 let, osoby závislé a ohrožené závislostí na návykových látkách a patologickém hráčství, osoby zdravotně postižené, osoby ohrožené sociálním vyloučením, národnostní menšiny a cizinci. V oblasti služeb a obchodu se řeší témata: služby v cestovním ruchu, vzdělávání a kvalifikace pracovníků, spolupráce subjektů působících v oblasti cestovního ruchu, marketing cestovního ruchu, informační centra, informační systémy a turistické značení, moderní technologie v ČR – web, MO; monitoring návštěvnosti, turistická infrastruktura, konkurenceschopnost nabídky Libereckého kraje, Regionální specifika, organizační struktura cestovního ruchu a zákon o cestovním ruchu.

Řešení navržené ve Strategii rozvoje lidských zdrojů Libereckého kraje 2014+ jsou shrnuty v následujícím obrázku.

Obrázek 7 Struktura návrhové části

Zdroj: Strategie rozvoje lidských zdrojů Libereckého kraje 2014+

4.3.2 Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2007-2015

Hlavní vize Strategie rozvoje lidských zdrojů pro Královéhradecký kraj zní:

„Královéhradecký kraj jako vyvážený region bez výrazných územních disproporcí vytvářející příležitosti podporující dynamiku a aktivitu lidského potenciálu a podmínky pro učící se společnost a pokrok ve vzdělávání. Královéhradecký kraj jako region s vysokou, územně vyváženou životní úrovní respektující principy udržitelnosti.“ (Královéhradecký kraj, 2007, s. 16)

Globálním cílem je: *„Dynamický rozvoj vzdělanosti, pracovní připravenosti a kvalifikovanosti obyvatel regionu a zvyšování zaměstnanosti jako nezbytné podmínky pro zvýšení konkurenceschopnosti a prosperity regionu prostřednictvím efektivního celoživotního učení, posilování sociální a občanské odpovědnosti, realizování smysluplných aktivit v mimopracovním životě, zabezpečení kvalitních sociálních a zdravotních služeb a zvyšování bezpečnosti obyvatel.“* (Královéhradecký kraj, 2007, s. 16)

Další specifické cíle jsou například:

- rozvoj a zkvalitňování počátečního a dalšího vzdělávání, které zahrnuje motivaci obyvatel, aby se účastnili dalšího vzdělávání;
- uplatňování nových metod a technologií ve výuce;
- zlepšení spolupráce a koordinace vazeb mezi vzdělávacími institucemi a zaměstnavateli, mezi firmami, institucemi terciárního vzdělávání;
- posílení integrace a zapojení ohrožených skupin obyvatel znevýhodněných na trhu práce pro zabezpečení smysluplného a spokojeného života těchto obyvatel a jiné.

Z těchto všech cílů a SWOT analýz vyplývají prioritní osy, které jsou znázorněny na následujícím obrázku.

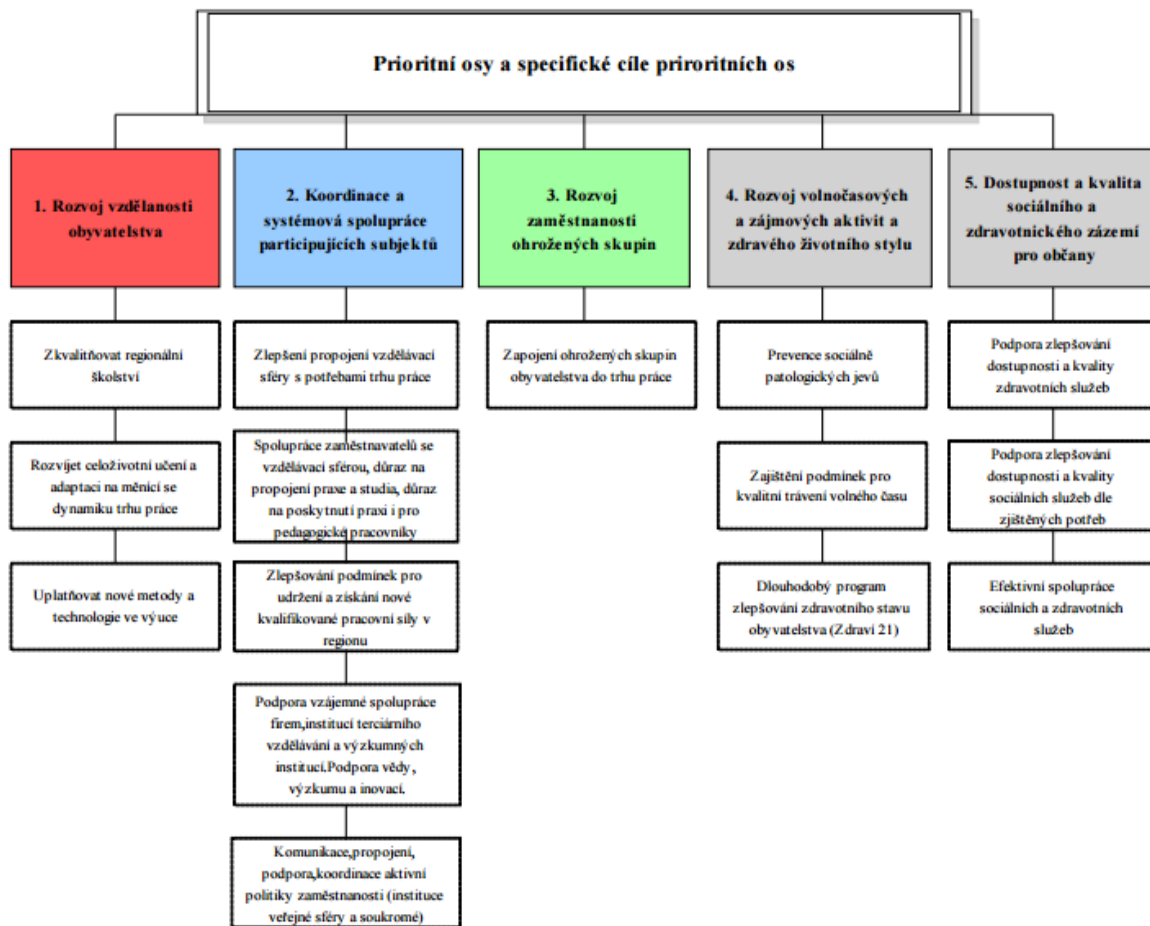
PRIORITNÍ OSY				
Rozvoj vzdělanosti obyvatelstva	Koordinace a systémová spolupráce participujících subjektů	Rozvoj zaměstnanosti ohrožených skupin	Rozvoj volnočasových a zájmových aktivit a zdravého životního stylu	Dostupnost a kvalita sociálního a zdravotnického zázemí pro občany

Obrázek 8 Prioritní osy

Zdroj: Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2007- 2015

Prioritní **osa Rozvoj vzdělanosti obyvatelstva** se orientuje na podporu zvyšování vzdělanostní úrovně všech obyvatel v kraji. Klíčový je důraz je kladen na kvalitu regionálního školství, uplatňované metody a technologie ve výuce a na rozvoj celoživotního učení. Prioritní **osa Koordinace a systémová spolupráce participujících subjektů** se tematicky orientuje zdůraznění role zaměstnavatelů a institucí, které působí na trhu práce. Tato osa přispívá k propojení nabídky vzdělávání s kvalifikačními potřebami zaměstnavatelů a podporuje jejich aktivní přístup ve výchově pracovníků potřebné kvalifikace. Prioritní **osa Rozvoj zaměstnanosti ohrožených skupin obyvatelstva** se orientuje na zapojení těchto skupin obyvatelstva na trh práce a na předcházení jejich nezaměstnanosti. Prioritní **osa Rozvoj volnočasových a zájmových aktivit a zdravého životního stylu** je zaměřena na rozvoj volnočasových aktivit a zdravého životního stylu všech obyvatel, což má vliv na spokojenost a kvalitu jejich života. Prioritní **osa Dostupnost a kvalita sociálního a zdravotnického zázemí pro občany** se orientuje na vytvoření systému sociálních a zdravotních služeb, kde bude kladen větší důraz na kvalitu poskytovaných služeb a na efektivitu vynaložených prostředků.

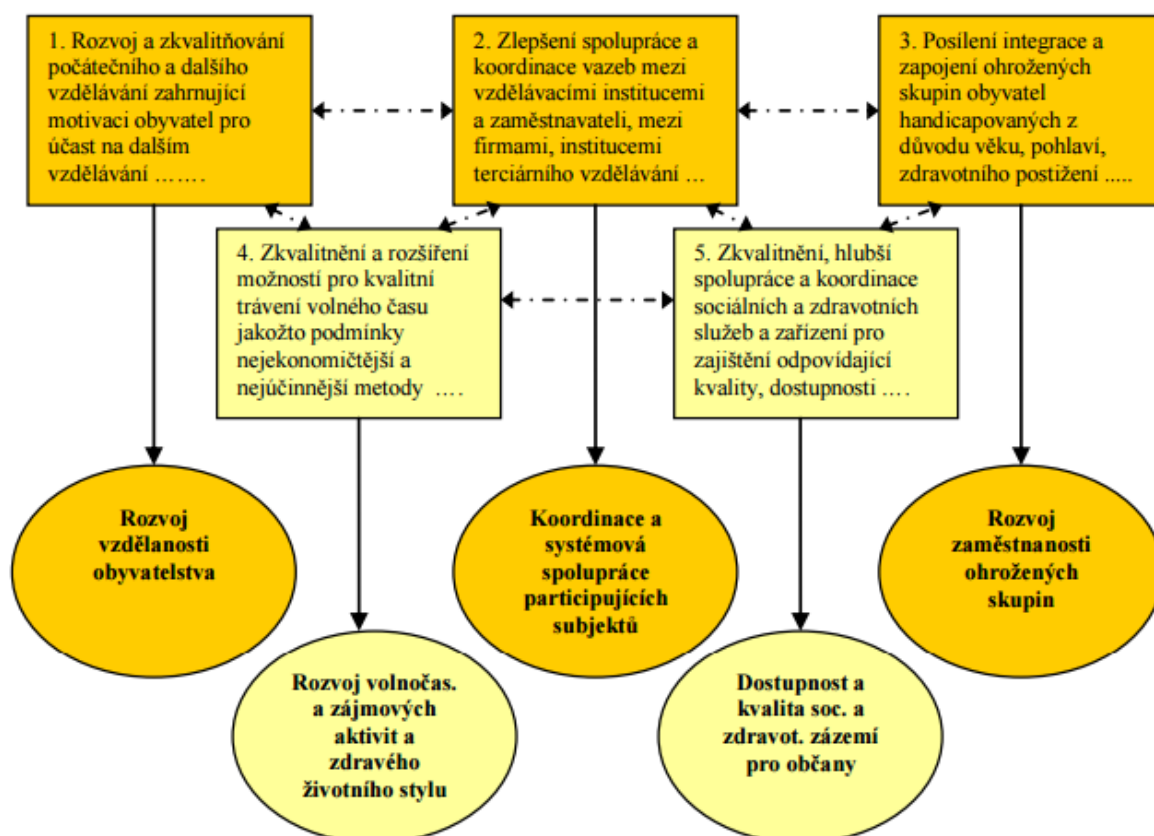
Pro lepší přehlednost jsou konkrétní cíle prioritních os shrnuty v následujícím obrázku.

Obrázek 9 Prioritní osy a specifické cíle prioritních os

Zdroj: Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2007- 2015

Mezi prioritními osami a specifickými cíli strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje existuje jistá vazba, která je znázorněna v následujícím obrázku.

Obrázek 10 Vazba specifických cílů Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje a prioritních os

Zdroj: Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2007- 2015

4.4 Demografická struktura obyvatelstva

Demografická struktura obyvatelstva je výsledkem dlouhodobých demografických procesů, které probíhaly v dané populaci v uplynulých desetiletích. Demografická struktura obyvatelstva, znamená struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku. Důležitým analytickým nástrojem pro demografické studie je věkové složení obyvatelstva. Věkové skupiny podle ekonomických kritérií, dle mezinárodní škály, jsou předproduktivní věk 0 – 14 let, produktivní věk 15 – 64 let a poproduktivní věk 65 let a více.

Struktura obyvatelstva je ovlivněna mimo jiné počtem narozených, zemřelých, přistěhovaných a vystěhovaných, ale také dlouhodobým vývojem, který znamená přesuny obyvatel z nižších věkových skupin do vyšších.

Většina evropských populací, včetně České republiky, má v dnešní době velmi nepravidelnou věkovou strukturu, která je odrazem událostí z průběhu celého 20. století. K demografickému stárnutí populace, při kterém se mění relativní zastoupení hlavních věkových skupin, dochází v důsledku nízké úrovně porodnosti a rostoucí naděje dožití při narození. Proces demografického stárnutí populace charakterizují indexy stáří, závislosti I a II a ekonomického zatížení. Index stáří vyjadřuje, kolik je v populaci obyvatel ve věku 60 let a více na 100 dětí ve věku 0 – 14 let. Index závislosti I vyjadřuje počet dětí ve věku 0 – 14 let na 100 osob ve věku 15 – 59 let. Index závislosti II vyjadřuje, kolik osob ve věku 60 a více let na 100 osob ve věku 15 – 59 let. Index ekonomického zatížení znázorňuje počet dětí ve věku 0 – 14 let a počet obyvatel ve věku 60 a více na 100 osob ve věku 15 – 59 let.

Následující podkapitoly se zabývají demografickou strukturou obyvatelstva ve vybraných krajích.

4.4.1 Demografická struktura obyvatelstva Libereckého kraje

K 31. 12. 2014 žilo na území Libereckého kraje 438 851 obyvatel, kterým bylo v průměru 41,4 let. Tento průměr je o 0,3 roku menší, než je průměr České republiky. V porovnání s koncem roku 2013, to je k 31. 12., vzrostl průměrný věk v Libereckém kraji o 0,2 roku. V porovnání s koncem roku 1991 vzrostl průměrný věk o 5,6 roku. Z těchto skutečností vyplývá, že nadále pokračuje trend stárnutí populace. V Libereckém kraji v roce 2014 žilo 223 438 žen, což činí 50,9 % z celkového počtu obyvatel, a v průměru jim bylo 42,8 let. V kraji žilo 215 413 mužů a jejich průměrný věk byl 39,9 let.

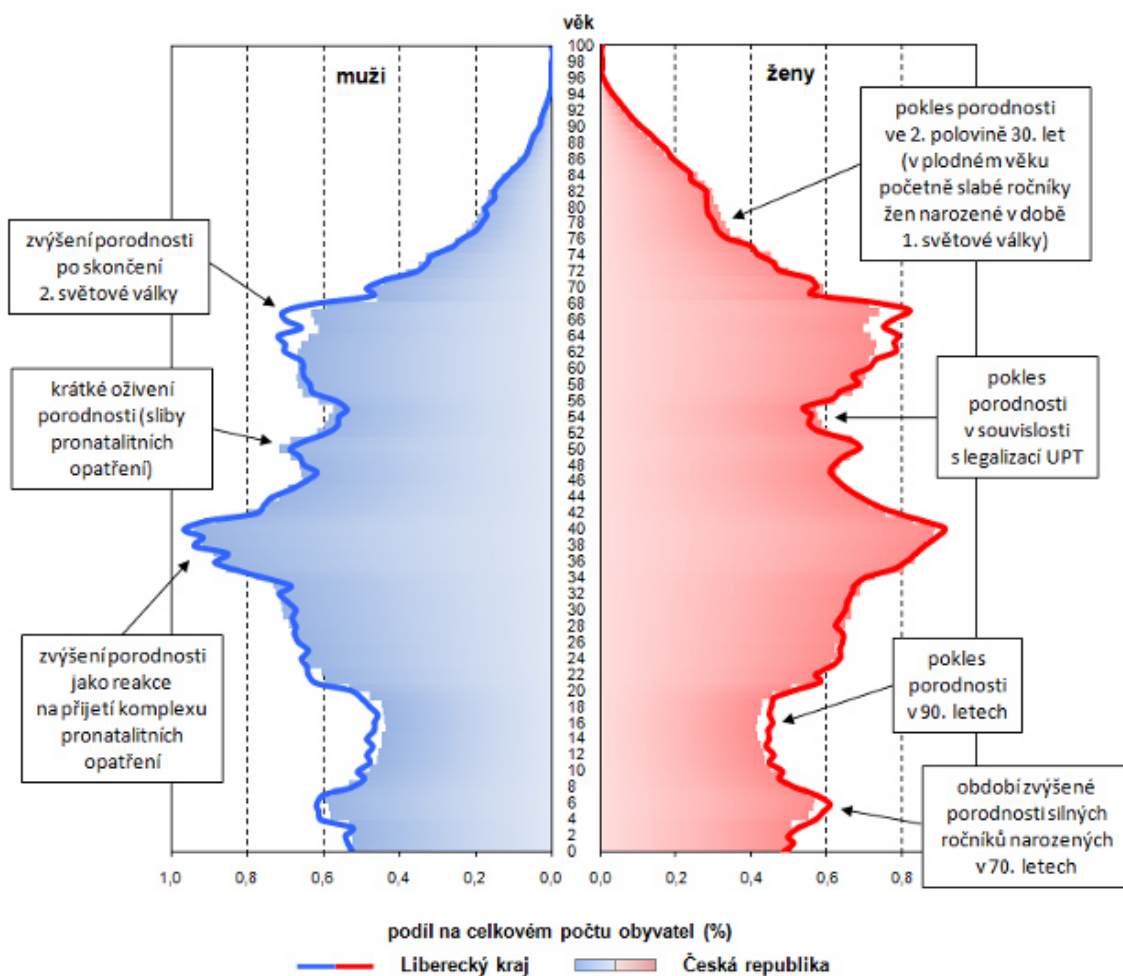
Nejmladší obyvatelstvo Libereckého kraje v roce 2014, z celkového počtu 215 obcí, měla obec Tachov (okres Česká Lípa), kde průměrný věk byl 33,6 let. Tímto se řadí na 16. místo z celkového počtu 6 253 obcí České republiky. Naopak nejstarší obyvatelé Libereckého kraje žili v roce 2014 v obci Troskovice (okres Semily), kterým bylo v průměru 52,7 let, čímž se řadí na 6 229. místo.

Koncem roku 2014 žilo v Libereckém kraji 68 701 dětí ve věku do 15 let. Jejich podíl na celkovém počtu obyvatel činil 15,7 %. V porovnání s rokem 1991 dětská složka představovala 21,1% na celkovém počtu obyvatel. Koncem roku žilo ve věku 15 – 64 let v Libereckém kraji 292 832 obyvatel, kdy podíl na celkovém počtu obyvatel činil 66,7 %,

stejně jako v roce 1991. Poslední složkou populace je skupina osob ve věku 65 let a více, kde se za roky 2013 - 2014 jejich počet zvýšil na 77 318 osob. Podíl na celkovém počtu obyvatel činil v roce 2014 17,6 %. V porovnání s rokem 1991 byl nárůst o 5,5 procentních bodů.

Důležitým zlomem ve vývoji indexu stáří v Libereckém kraji se stal rok 2011. Hodnota tohoto ukazatele překročila pomyslnou hranici 100 osob. Od roku 2011 se hodnota ukazatele indexu stáří neustále zvyšuje. Ke konci roku 2014 připadalo na 100 dětí 112,5 seniorů, z toho na 100 chlapců ve věku do 15 let připadalo 91,7 seniorů a na 100 dívek do 15 let připadalo 135,4 seniorek. Obecně ve všech okresech Libereckého kraje převyšuje počet seniorů nad počtem dětí.

Dalším ukazatelem je index ekonomického zatížení, jehož hodnoty od roku 2007 nepřetržitě rostou. Na konci roku 2014 vykazoval tento index 49,9 osob „závislých“ na 100 osobách v produktivním věku.

Obrázek 11 Věkové složení obyvatelstva Libereckého kraje a České republiky k 31. 12. 2014⁷

Zdroj: Krajská správa ČSÚ v Liberci

Tato kapitola byla zpracovaná dle Českého statistického úřadu.

4.4.2 Struktura obyvatelstva Královéhradeckého kraje

K 31. 12. 2014 žilo v Královéhradeckém kraji celkem 551 590 obyvatel v průměrném věku 42,3 let. V porovnání s rokem 1991 poklesl počet obyvatel o 1 219 osob, naopak průměrný věk vzrostl o 4,5 let. Z těchto obyvatel bylo 271 147 mužů, kterým bylo v průměru 40,7 let a 280 443 žen v průměrném věku 43,7 let. Z pohledu průměrného věku obyvatelstva a

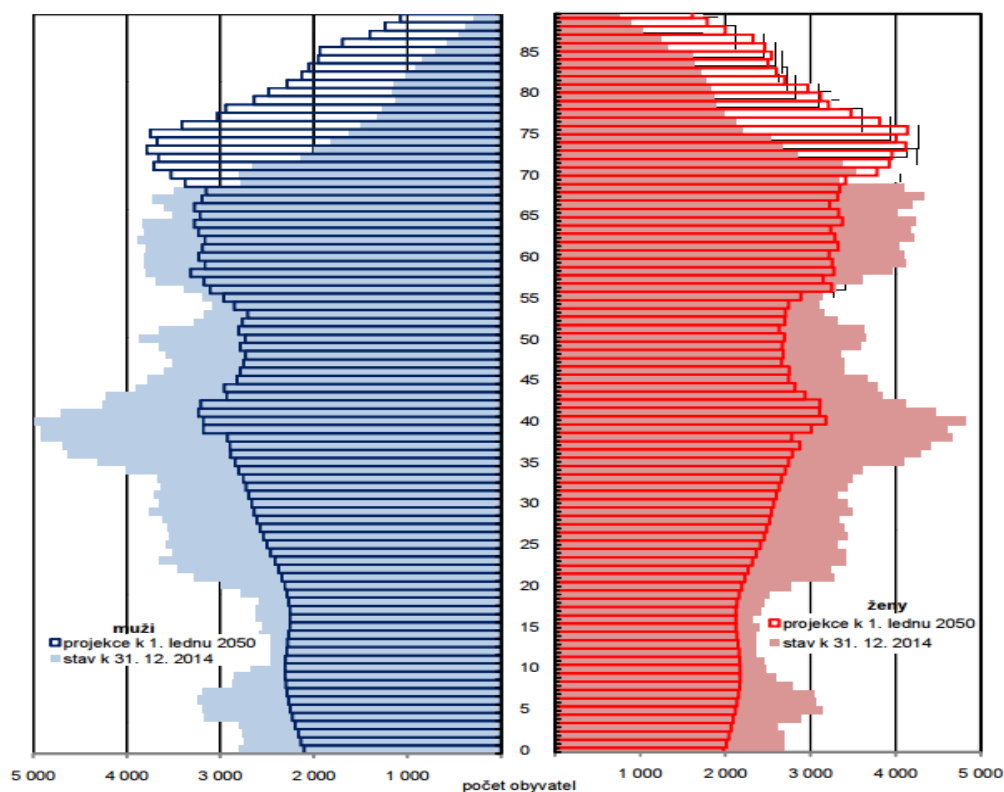
⁷ Pronatalitní opatření – Propopulační politika v 70. letech – přídavky na děti, porodné, levné novomanželské půjčky, rodina s dětmi dostane byt a jiné

krajů byl nejvyšší průměrný věk právě v Královéhradeckém kraji. V rámci Královéhradeckého kraje je nejvyšší průměrný věk v okrese Hradec Králové a to 42,7 let naopak nejnižší průměrný věk je v okrese Rychnov nad Kněžnou, a to 41,7 let.

Ke konci roku 2014 žilo v Královéhradeckém kraji 82 902 dětí do věku 15 let, ve skupině 15-64 let žilo v kraji 363 915 osob a ve skupině 65 let a více žilo v kraji 104 773 obyvatel. Skupina 0-14 let je nejvíce rozsáhlá v okrese Hradec Králové v počtu 24 003 obyvatel, nejméně pak v okrese Jičín, kde žilo 11 803 dětí. Co se týče skupin obyvatel 15 – 64 let a 65 let a více mají nejvyšší zastoupení v okrese Hradec Králové v počtu 106 707 a 32 098 obyvatel. Na druhou stranu nejmenší zastoupení skupin 15 – 64 let a 65 let a více je v okrese Rychnov nad Kněžnou v počtu 52 397 obyvatel a 14 294 obyvatel.

Faktem je, že Královéhradecký kraj zaujímá první místo mezi kraji v indexu stáří, který má hodnotu 126,4 seniorů na 100 dětí. Obecně je nad celorepublikovým průměrem, který je 117,4 seniorů na 100 dětí, což je 8,9 procentních bodů nad průměrem.

Další první místo zaujímá Královéhradecký kraj i v indexu ekonomického zatížení. Tento index má hodnotu 51,6 osob ve věku 65 let a více na 100 osob v produktivním věku. Nejvyšší byl tento index ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Dvůr Králové nad Labem (52,8), Nové Město nad Metují (51,8) a Náchod (50,5). Na druhou stranu nejnižší byl tento index ve správních obvodech Rychnov nad Kněžnou (44,2), Jaroměř (44,5) a Nový Bydžov (45,8).

Obrázek 12 *Současné a předpokládané věkové složení obyvatelstva Královéhradeckého kraje*

Zdroj: Demografické charakteristiky populace seniorů Královéhradeckého kraje

Kapitola byla zpracována dle ČSÚ, dále Dle demografické charakteristiky populace seniorů Královéhradeckého kraje.

4.4.3 Shrnutí

Svobodová (2006) upozorňuje na to, že stárnutí obyvatelstva je v současné době jedním z neaktuálnějších demografických problémů, který se netýká jenom Evropy, ale celého světa. Tento proces postihující od poloviny 20. století především evropské země je dnes již neodvratitelný. Dle dlouhodobých prognóz populačního vývoje a věkové struktury obyvatelstva bude podíl starých lidí neustále narůstat, nejvíce se zvětší podíl osob starších 70 let. O zvyšujícím se počtu starších lidí se často hovoří jako o sociálním problému, a to především v souvislosti s důchodovým systémem. Rostoucí míra závislosti, tedy nárůst podílu osob v poproduktivním věku vzhledem k populaci v produktivním věku, vyvolává obavy, že společnost v budoucnosti nevytvoří dostatečné zdroje pro financování

důchodových systémů. Další obavy jsou spjaty s růstem nákladů na sociální zabezpečení a zdravotní péči. V mnoha zemích, kde je proces stárnutí populace aktuální, je středem probíhající diskuze teze, že po odchodu do důchodu se starší lidé stávají jakousi hrozbou z hlediska finanční a sociální podpory a že mladá generace nebude schopna vyprodukovat dostatek zdrojů pro zabezpečení stále se zvyšujícího počtu seniorů.

Dle Rabušice (1995) proces stárnutí vzbuzuje obavy ze zpomalení ekonomického vývoje. Hlavní příčinou těchto obav by mohl být nedostačující příliv mladých lidí na trh práce a stárnoucí pracovní síla, která by mohla mít nižší potenciál ekonomických inovací, profesní a zaměstnanecké mobility. Obecně řečeno stárnoucí pracovní síla by mohla být celkově méně produktivní. Nabízí se zde otázka, zda ekonomická zátěž ze zvyšujících se objemů starobních důchodů a výdajů na zdravotní zabezpečení bude vůbec zvládnutelná.

Důsledky stárnutí jsou pro každou společnost mnohonásobné. K těm nejzávažnějším dle autorky patří ty, že vznikne silná skupina ekonomicky závislé populace se specifickým životním stylem a specifickými potřebami v oblasti spotřeby, zdravotní péče, bydlení. S důsledky stárnutí populace souvisí i životní styl dnešních mladých lidí. Tito lidé dávají přednost seberealizace a kariéře před vstupem do manželství a založením rodiny. Vzniká převaha seniorů nad skupinou dětí. Se zvyšujícím se věkem dožití obyvatel, souvisí i posouvání věkové hranice odchodu do důchodu. Tento fakt komplikuje životní situaci ženám či mužům na rodičovské dovolené i po ní, kdy jim chybí tzv. „hlídací prarodiče“, protože ještě stále pracují. Pro rodiče je tak komplikovanější zkombinovat výchovu dětí s pracovní dobou. (například hlídání dětí o prázdninách, kdy nejsou otevřené státní školky či školy)

Pro větší přehlednost jsou data uspořádány do následující tabulky.

Tabulka 2 Přehled demografických dat za Liberecký a Královéhradecký kraj v roce 2014

		Liberecký kraj	Královéhradecký kraj
počet obyvatel dle pohlaví	celkem	438 851	551 590
	muži	215 413	271 147
	ženy	223 438	280 443
počet obyvatel dle věku	0-14	68 701	82 902
	15-64	292 832	363 915
	65 a více	77 318	104 773
Index stáří		112,5	126,4
Index ekonomického zatížení		49,9	51,6

Zdroj: Vlastní zpracování

Hodnoty počtu obyvatel dle pohlaví i dle věku nelze mezi sebou porovnávat, protože mají pouze informativní charakter. Z tabulky je patrné, že index stáří a index ekonomického zatížení je v obou případech vyšší v Královéhradeckém kraji.

Z tabulky lze vypočítat hodnotu podílu práceschopného obyvatelstva v jednotlivých krajích. Podíl práceschopného obyvatelstva vypočítáme jako: $[(\text{skupina obyvatel 15-64 let} / \text{počet obyvatel celkem}) * 100]$. Z tohoto vzorce vyplývá, že v Libereckém kraji je 66,73% práceschopného obyvatelstva a v Královéhradeckém kraji je hodnota ve výši 65,98%.

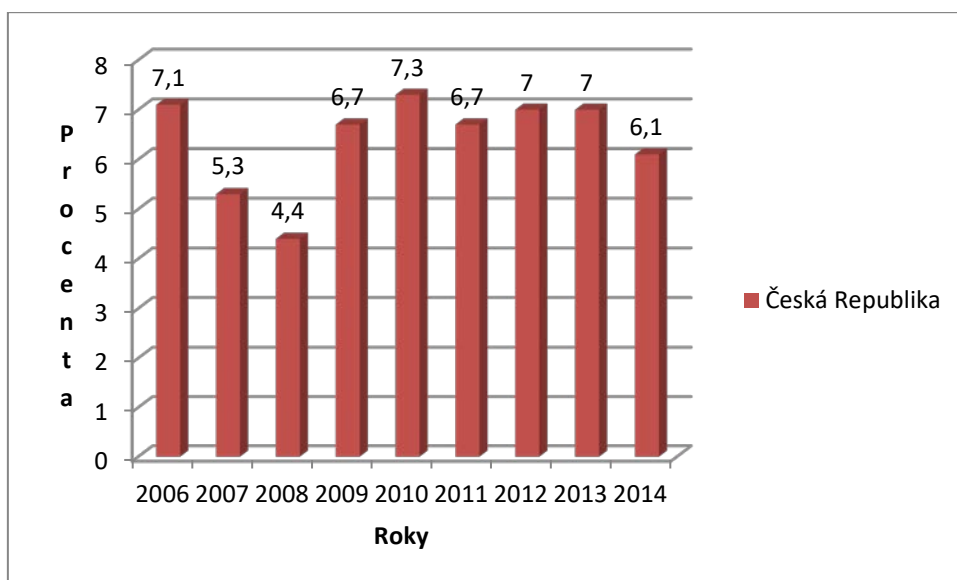
4.5 Nezaměstnanost

Následující podkapitoly se budou zabývat analýzou nezaměstnanosti za období 2005 - 2014 v Libereckém a Královéhradeckém kraji.

V dnešní době existují dva dostupné ukazatele nezaměstnanosti, které již nejsou zaměnitelné. Jsou to Podíl nezaměstnaných osob a Obecná míra nezaměstnanosti. V roce 2013 Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky přešlo na nový ukazatel nezaměstnanosti v ČR, kterým je **Podíl nezaměstnaných osob**. Tento ukazatel vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob vůči obyvatelstvu ve věku 15 – 64 let, kdežto předchozí

ukazatel **Registrovaná míra nezaměstnanosti** poměřoval pouze uchazeče o zaměstnání k ekonomicky aktivním osobám. K této dohodě dospělo ministerstvo s Českým statistickým úřadem, kde do roku 2013 zveřejňovali hodnoty obou ukazatelů paralelně, čímž mnohdy docházelo k záměně těchto výsledků. Český statistický úřad vydává ukazatel, který se nazývá **Obecná míra nezaměstnanosti**. Tento ukazatel se počítá v rámci Výběrových šetření pracovních sil (VŠPS), který vychází z doporučení EUROSTATu a Mezinárodní organizace práce ILO. (ČSÚ, 2012)

Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v ČR za období 2005 – 2014 je znázorněn na následujícím obrázku.

Obrázek 13 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice v letech 2006 - 2014

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: procenta.

Z obrázku je patrné, že nejvyšší hodnota obecné míry nezaměstnanosti v ČR byla v roce 2010, kdy dosahovala hodnoty 7,3 %. Od tohoto roku hodnota ukazatele měla klesající tendenci. Důležitým zlomem byl přelom roku 2008/2009 související s vypuknutím hospodářské krize. Hodnota ukazatele v roce 2008, která byla 4,4%, stoupla v roce 2009 o 2,3 procentních bodů na 6,7 %. Přímo souvisejících příčin mohlo být několik, například snížení zahraniční poptávky nutilo podniky omezit výrobu a propouštět, další snížení poptávky měly na svědomí obavy z nepříznivého budoucího vývoje, které přiměly domácnosti ke snížení spotřeby a obchodní společnosti k odložení investic. Řada

obchodních společností, jako preventivní opatření na horší časy, současně propouštěla zaměstnance, bez kterých se mohla obejít. V dalších letech hodnota ukazatele nevykazovala výrazné změny.

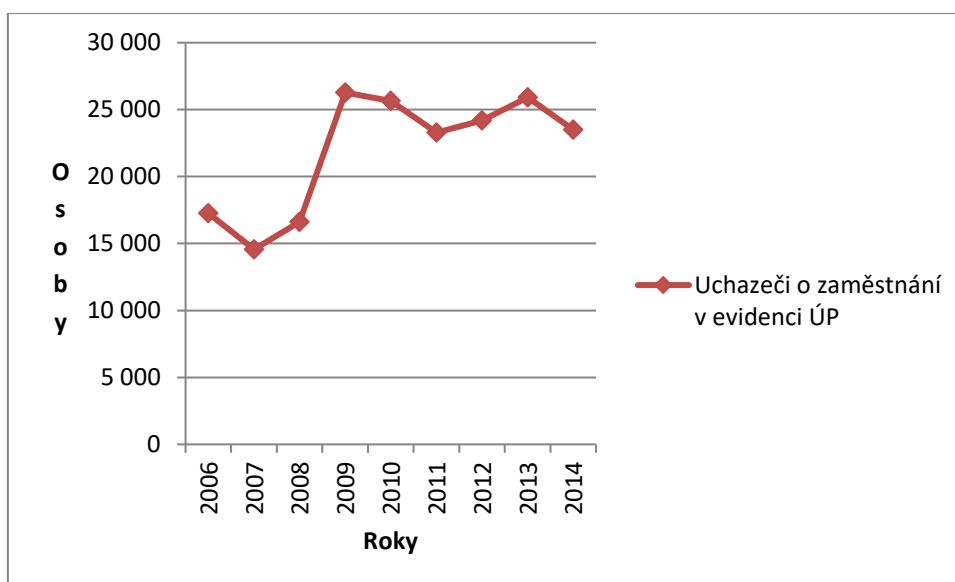
4.5.1 Analýza nezaměstnanosti v Libereckém kraji v letech 2006 - 2015

Na obrázku níže je uveden vývoj uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce za období 2006 – 2014. V roce 2006 byl počet uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce 17 258 osob. Od roku 2006 do roku 2007 má počet uchazečů klesající tendenci. Od roku 2007, kdy počet uchazečů činil 14 566, naopak stoupá. Rapidní nárůst lze zaznamenat v roce 2009, kdy byl počet uchazečů nejvyšší, a to 26 273 osob, v důsledku vypuknutí hospodářské krize. V dalších letech měl počet uchazečů o zaměstnání kolísavý průběh, ale už nepřekročil hodnotu roku 2009. (Český statistický úřad, 2015)

Tabulka 3 Uchazeči o zaměstnání v evidenci ÚP v Libereckém kraji v letech 2006 - 2014

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Uchazeči o zaměstnání v evidenci ÚP	17 258	14 566	16 605	26 273	25 653	23 286	24 185	25 909	23 496

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

Obrázek 14 Uchazeči o zaměstnání v evidenci na úřadech práce v Libereckém kraji

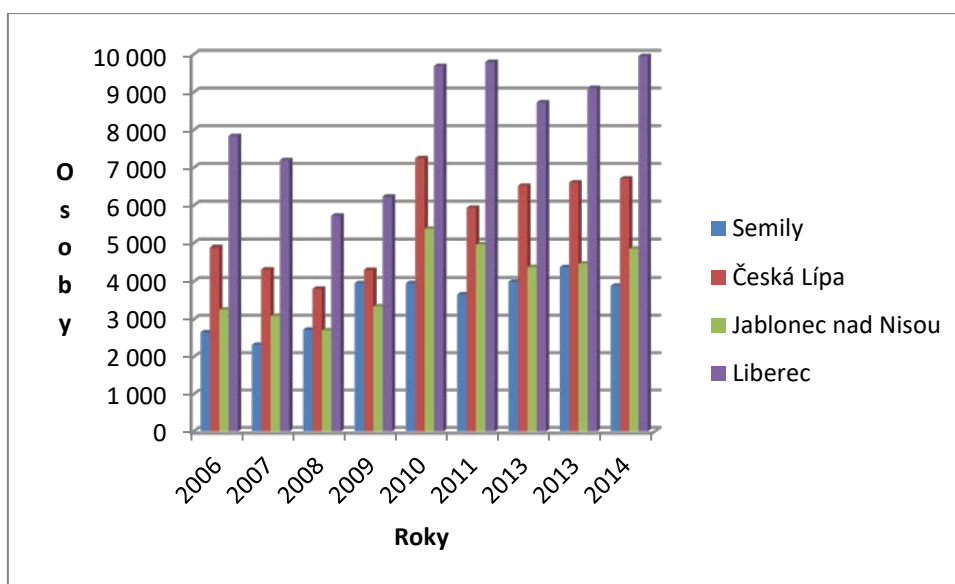
Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřící jednotka: osoby

Následující obrázek zobrazuje počty uchazečů o zaměstnání v jednotlivých okresech Libereckého kraje, ze kterého lze vyčíst, že v okrese Semily se počty uchazečů nijak výrazně nemění. Na přelomu roku 2008/2009 byla zaregistrována největší změna. Počet uchazečů stoupl z 2 725 na 3 952 (což je o 1 227 uchazečů). Současně v okrese Jablonec nad Nisou se počet uchazečů zvýšil o 2 040 osob, v okrese Česká Lípa o 2 942 osob a v okrese Liberec o 3 459 osob. Od roku 2013 lze sledovat snižování počtu uchazečů o zaměstnání ve všech okresech Libereckého kraje.

Tabulka 4 Uchazeči o zaměstnání v evidenci ÚP v okresech Libereckého kraje v letech 2006 - 2014

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Semily	2 652	2 323	2 725	3 952	3 955	3 659	3 999	4 380	3 886
Česká Lípa	4 896	4 319	3 807	4 308	7 250	5 937	6 519	6 605	6 709
Jablonec nad Nisou	3 256	3 090	2 710	3 339	5 379	4 962	4 381	4 470	4 867
Liberec	7 838	7 197	5 726	6 233	9 692	9 799	8 727	9 111	9 953

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

Obrázek 15 Uchazeči o zaměstnání v okresech Libereckého kraje

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřící jednotka: osoby

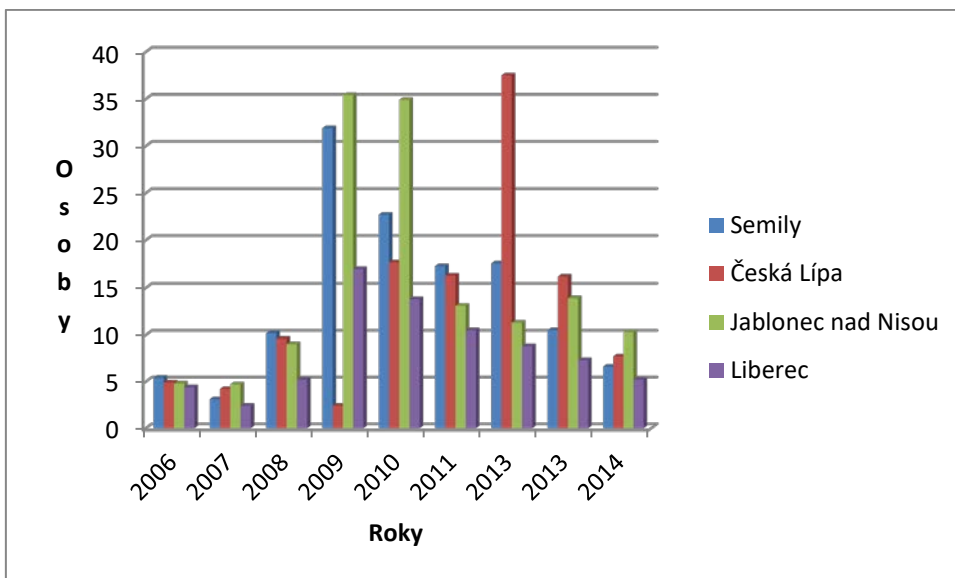
Na obrázku číslo 16 jsou uvedeny počty uchazečů na 1 volné pracovní místo v okresech Libereckého kraje za sledované období let 2006 – 2014. Z obrázku lze vyčíst, že v okrese

Liberec nebyly zaznamenány, krom přelomu roku 2008/2009, žádné významné výkyvy. Ekonomická krize se podepsala na všech okresech Libereckého kraje. Největší změnu lze sledovat v okrese Jablonec nad Nisou, kde počet uchazečů na 1 volné místo vzrostl na přelomu roku 2008/2009 z 9 na 35,4 osob. Zajímavý je vývoj v České Lípě, kde paradoxně na přelomu let 2008/2009 počet uchazečů na 1 volné pracovní místo klesl z 9,6 na 2,4 osob. Naopak na přelomu let 2011/2012, kde ve všech okresech Libereckého kraje, krom Semil, byl minimální přírůstek o 0,3 osob, se počet uchazečů na 1 volné pracovní místo snižoval, tak v České Lípě se počet uchazečů zvýšil z 16,3 na 37,5 osob. Úřad práce v České Lípě vytyčil faktory, které nepříznivě ovlivňovaly nezaměstnanost. Mezi tyto faktory především patřila nevyváženost struktury volných pracovních míst. Mezi pracovními nabídkami převažovali dělnické profese nebo naopak značně specifická a vysoce specializovaná povolání. Chyběli zde flexibilní pracovní úvazky nebo pracovní nabídky se zkrácenou pracovní dobou, které by mohly pomoci rodičům vrátit se na trh práce po mateřské a rodičovské dovolené. Na nepříznivém vývoji se podílel i vysoký počet dlouhodobě nezaměstnaných osob, kterých bylo v evidenci přes 60,0%. Mohlo to zapříčinit ukončení výroby firmy Delphi Packard a hromadné propouštění ve společnostech ČEZ Distribuční služby a VfG Cosmian s. r. o. Úřad práce v České Lípě na toto zareagoval realizací projektu Restart pro Českolipsko, který byl financovaný z ESF (Evropský sociální fond). Tento projekt byl zaměřen na cílovou skupinu zaměstnanců, kteří byli propouštěni z firem z organizačních důvodů, z důvodů zrušení pracovního místa, ale také i pro zaměstnance, kteří zrušili pracovní poměr v důsledku nevyplácení mezd zaměstnavatelem. Tento projekt lze hodnotit za úspěšný, protože jak je z obrázku patrné, počty uchazečů na 1 volné pracovní místo se snižuje. (Městské noviny, 2010, s. 4)

Tabulka 5 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo v okresech Libereckého kraje v letech 2006 - 2014

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2013	2013	2014
Semily	5,4	3,1	10,2	31,9	22,7	17,3	17,6	10,5	6,6
Česká Lípa	4,9	4,2	9,6	2,4	17,7	16,3	37,5	16,2	7,7
Jablonec nad Nisou	4,8	4,7	9	35,4	34,9	13,1	11,3	13,9	10,3
Liberec	4,4	2,4	5,2	17	13,8	10,5	8,8	7,3	5,2

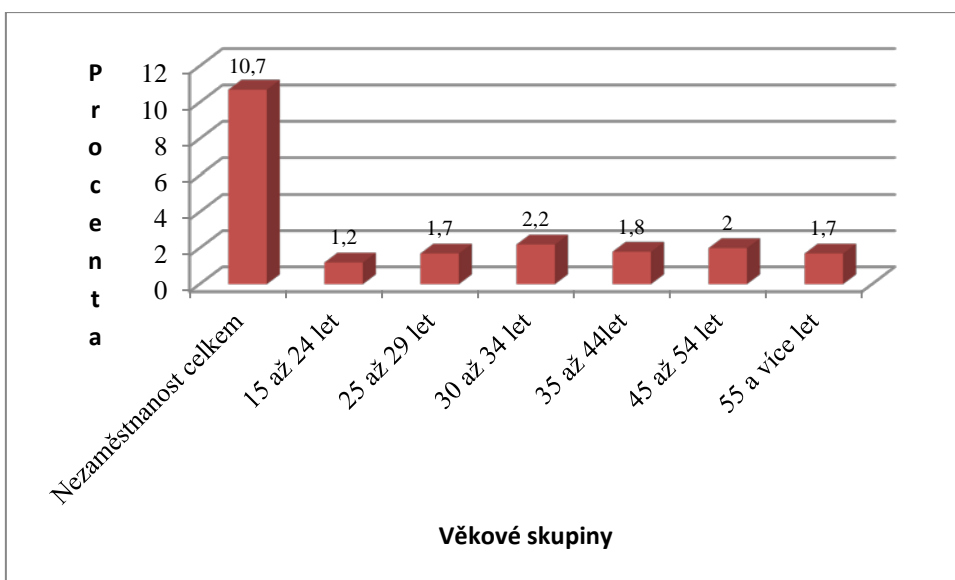
Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

Obrázek 16 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo v okresech Libereckého kraje

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: osoby

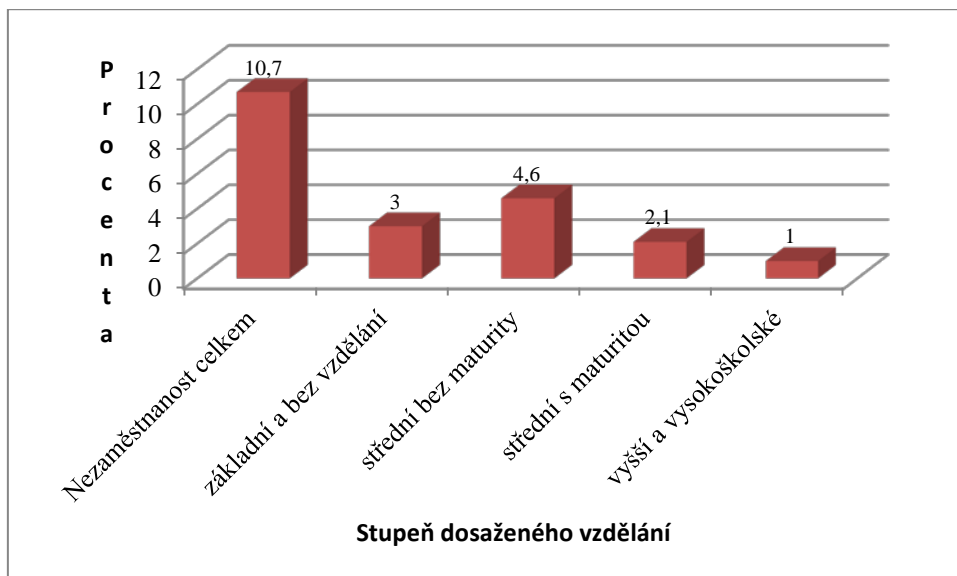
Následující obrázky popisují nezaměstnané v Libereckém kraji dle věkových skupin, stupně dosaženého vzdělání a specifickou skupinu obyvatel, kteří jsou nezaměstnaní, ale nejsou registrovaní na úřadu práce za rok 2015.

Obrázek 17 Nezaměstnaní v Libereckém kraji dle věkových skupin v roce 2015

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: procenta

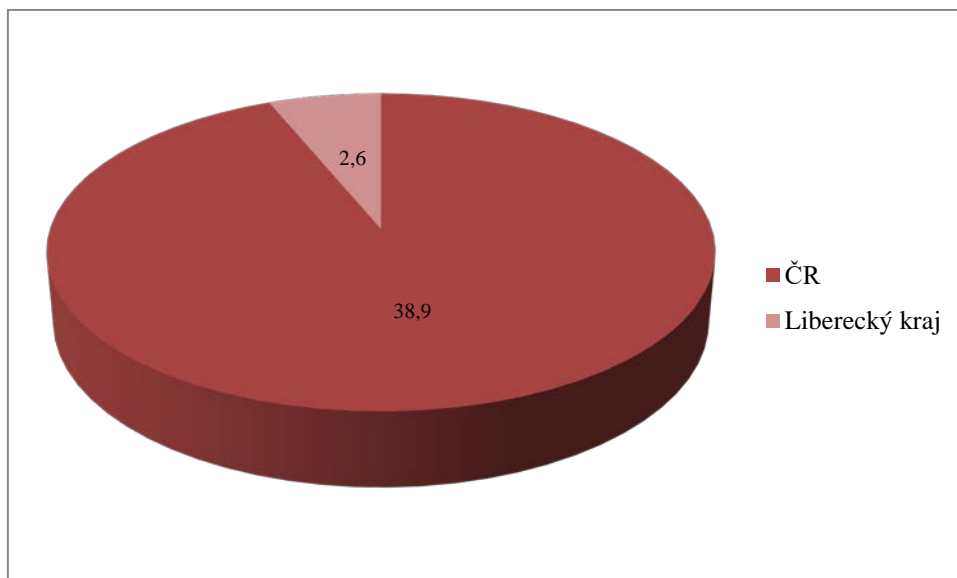
Z výše uvedeného obrázku je patrné, že nejvíce nezaměstnaných osob je ve věkové skupině 30 až 34 let, kdy hodnota dosahuje 2,2 %. Naopak nejméně nezaměstnaných osob je ve věkové skupině 15 až 24 let, kdy hodnota dosahuje 1,2 %.

Obrázek 18 *Nezaměstnaní v Libereckém kraji dle stupně dosaženého vzdělání v roce 2015*

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: procenta

Z výše uvedeného obrázku lze vidět, že s hledáním nového zaměstnání jsou na tom nejhůře obyvatelé, kteří mají střední školu bez maturity. Naopak nejlépe na tom jsou obyvatelé, kteří mají vyšší či vysokoškolské vzdělání.

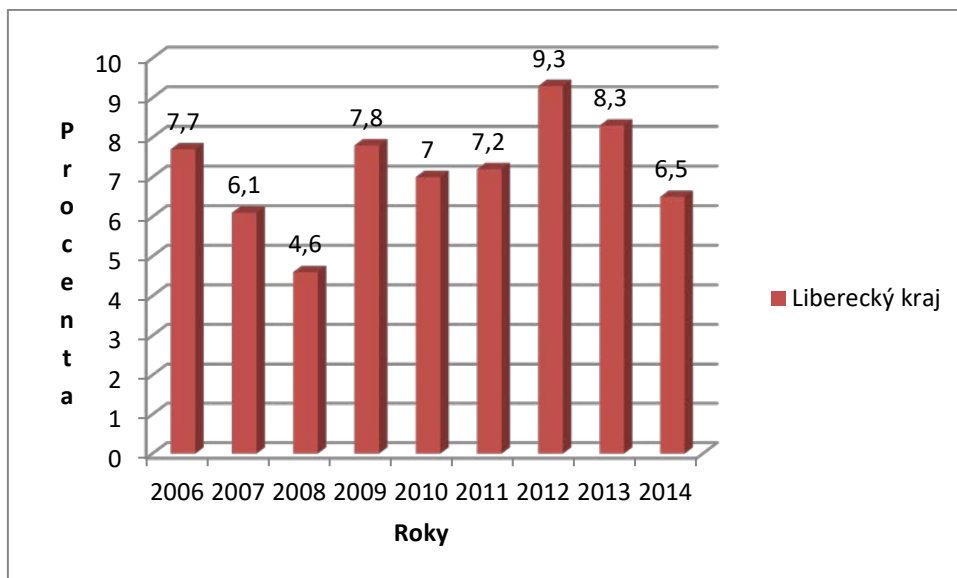

Obrázek 19 Nezaměstnaní, kteří nejsou registrovaní na úřadu práce v ČR a v Libereckém kraji v roce 2015

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: tisíc obyvatel

Z výše uvedeného obrázku je patrné, že celkem v ČR žije 38 900 obyvatel, kteří jsou nezaměstnaní a zároveň neregistrovaní na úřadu práce. Z toho 2 600 obyvatel žije v Libereckém kraji.

Níže uvedený obrázek zachycuje vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Libereckém kraji.

Obrázek 20 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Libereckém kraji v letech 2006 – 2014

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: procenta

Obecná míra nezaměstnanosti v Libereckém kraji v letech 2006 – 2014 (obr. 20) nezaznamenala významnější výkyvy, až na přelom roku 2008/2009. V prvním pololetí roku 2008, obecně v České republice, lze pomalejší úbytek počtu nezaměstnaných vysvětlit strukturálním charakterem nezaměstnanosti. Další příčinou bylo posilování koruny, což se projevilo poklesem poptávky po českém zboží, hlavně v západní Evropě. V této době byli zaměstnavatelé opatrní při přijímání nových zaměstnanců a při rozšiřování výroby. Případy propouštění zaměstnanců byly spíše ojedinělé. Ve 2. pololetí roku 2008 již naplno propukla světová finanční a ekonomická krize, která se projevila i na českém trhu práce. Firmy, v důsledku nedostatečných zakázek a neschopnosti plateb, začali hromadně propouštět své zaměstnance. Toto hromadné propouštění se především dělo v automobilovém průmyslu a jejich subdodavatelů, dále také ve firmách sklářského průmyslu. (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009)

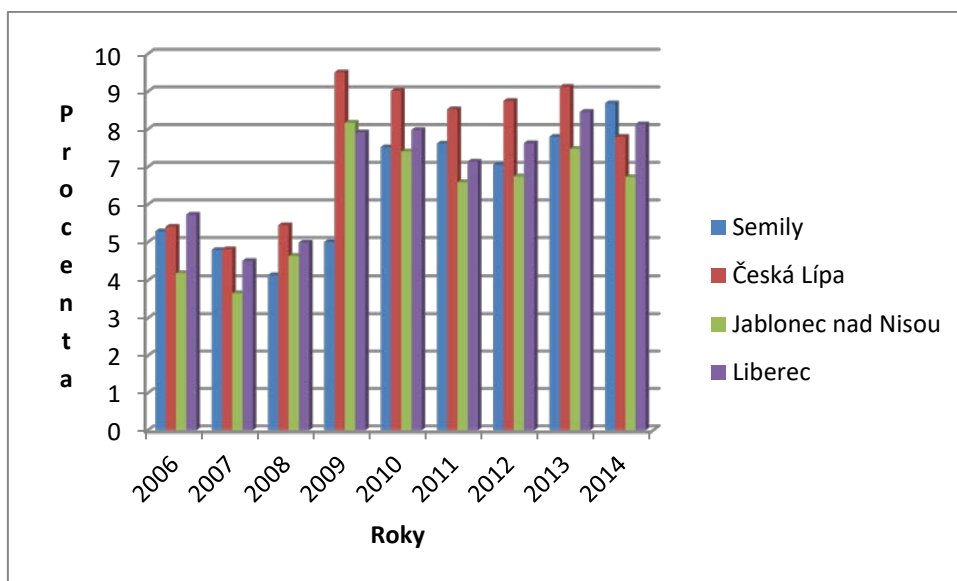
Dle příspěvku z roku 2009 Marka Kuntoše na webové stránce Kurzy.cz (viz. Cit. KurzyCZ) bylo nejvyšší riziko bankrotu firem v ČR právě v Libereckém kraji. Svoje stanovisko dokazuje údaji, které vydává společnost Czech Credit Bureau (CCB) zabývající se analýzou hospodaření měst i podniků. Důvodem toho, proč se Liberecký kraj hodnotil mezi nejhoršími, je orientace průmyslu. V Libereckém kraji převládá automobilový a sklářský průmysl, kterého se krize dotkla nejvíce.

Příkladem zkrachovalé firmy v Libereckém kraji je například akciová společnost Bohemia Crystalex Trading, která je v kraji zastoupena závodem Crystalex v Novém boru, která se v roce 2008 dostala do potíží, a bylo na ni zahájeno insolventní řízení kvůli nedostatku kapitálu. V roce 2009 Městský soud v Praze vyhlásil na majetek společnosti konkurz. V roce 2009 koupila Crystalex společnost CBC Incesst, s. r. o. Pod vedením nového majitele se společnost rychle dostala nahoru a v dnešní době je zpět na světovém trhu v oboru domácího skla. (Svět průmyslu, 2013)

Tabulka 6 Podíl nezaměstnaných osob v okresech Libereckého kraje v letech 2006 - 2016

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Semily	5,29	4,81	4,14	5,01	7,52	7,62	7,06	7,8	8,69
Česká Lípa	5,41	4,83	5,45	9,51	9,02	8,53	8,75	9,13	7,8
Jablonec nad Nisou	4,19	3,66	4,65	8,17	7,41	6,59	6,75	7,48	6,73
Liberec	5,73	4,52	4,99	7,92	7,98	7,14	7,63	8,46	8,13

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

Obrázek 21 Podíl nezaměstnaných osob [%] podle okresů Libereckého kraje

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

Přesný vývoj nezaměstnanosti (Podíl nezaměstnaných osob) v okresech Libereckého kraje lze sledovat na výše uvedeném obrázku (obr. 21).

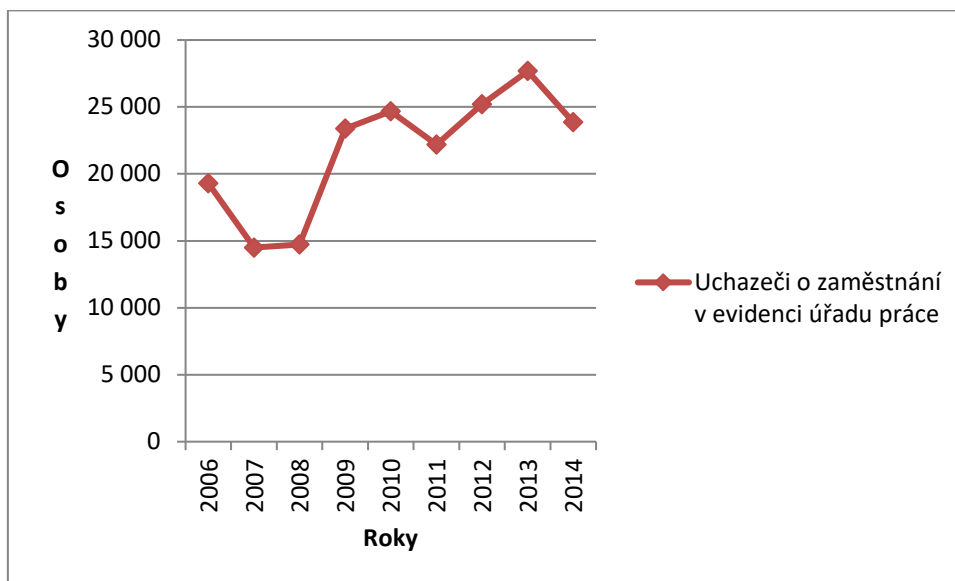
4.5.2 Analýza nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji 2006 - 2014

Obrázek číslo 22 popisuje vývoj počtu uchazečů o zaměstnání, kteří byli evidováni na úřadech práce v Královéhradeckém kraji v letech 2006 – 2014. Z obrázku lze vyčíst, že vysoký nárůst uchazečů byl zaznamenán na přelomu let 2008/2009. Vysvětlení tohoto nárůstu je stejné jako v předchozí kapitole – důsledkem ekonomické krize.

Tabulka 7 Uchazeči o zaměstnání v evidenci ÚP v Královéhradeckém kraji v letech 2006 - 2014

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce	19 298	14 499	14 728	23 373	24 678	22 185	25 210	27 678	23 866

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

Obrázek 22 Uchazeči o zaměstnání v evidenci na úřadech práce v Královéhradeckém kraji

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: osoby

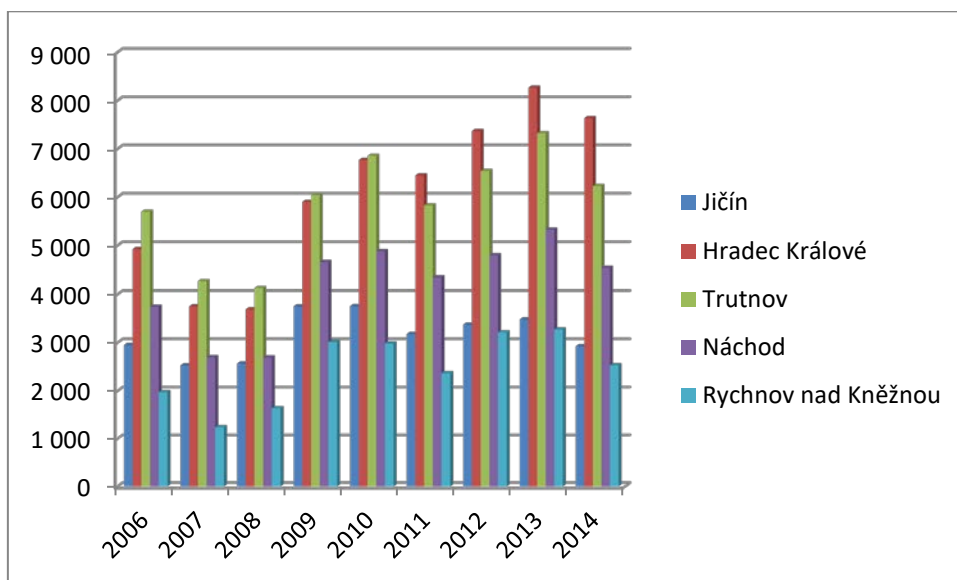
Na níže uvedeném obrázku (obr. 23) je zachycen vývoj počtu uchazečů o zaměstnání v okresech Královéhradeckého kraje. Z obrázku lze vyčíst, že nejmenší výkyvy v počtu uchazečů jsou v okrese Jičín, naopak nejvyšší jsou v okrese Hradec Králové. Důležitým zlomem je opět přelom roku 2008/2009. Ve všech okresech Královéhradeckého kraje byl zaznamenán nárůst uchazečů o zaměstnání. Nejvyšší nárůst uchazečů na přelomu roku

2008/2009 zaznamenal okres Hradec Králové a to o 2 210 uchazečů, nejmenší nárůst naopak zaregistroval okres Jičín o 1 183 uchazečů. V okrese Trutnov na přelomu let 2008/2009 vzrostl počet uchazečů o 1 912 osob, v okrese Náchod o 1 963 osob a v okrese Rychnov nad Kněžnou o 1 377 osob.

Tabulka 8 Uchazeči o zaměstnání v okresech Královéhradeckého kraje v letech 2006 - 2014

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Jičín	2 952	2 531	2 568	3 751	3 757	3 179	3 374	3 483	2 927
Hradec Králové	4 926	3 752	3 692	5 902	6 770	6 450	7 370	8 268	7 636
Trutnov	5 701	4 275	4 132	6 044	6 856	5 831	6 542	7 324	6 232
Náchod	3 746	2 699	2 697	4 660	4 881	4 356	4 798	5 329	4 537
Rychnov nad Kněžnou	1 973	1 242	1 639	3 016	2 984	2 369	3 216	3 274	2 534

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

Obrázek 23 Uchazeči o zaměstnání v okresech Královéhradeckého kraje

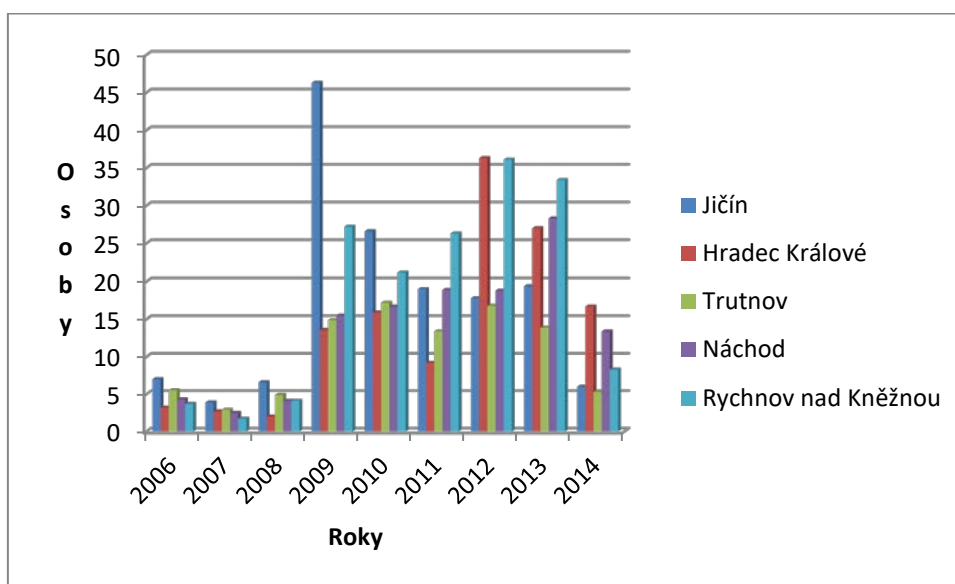
Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: osoby

Na níže uvedeném obrázku lze vyčíst počty uchazečů na 1 volné pracovní místo dle okresů Královéhradeckého kraje.

Tabulka 9 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo dle okresů Královéhradeckého kraje v letech 2006 - 2014

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Jičín	7	3,9	6,6	46,3	26,6	19	17,8	19,4	6
Hradec Králové	3,2	2,7	2	13,6	15,9	9,2	36,3	27	16,7
Trutnov	5,5	2,9	4,9	14,9	17,2	13,4	16,8	13,9	5,3
Náchod	4,3	2,5	4,1	15,5	16,7	18,9	18,8	28,3	13,4
Rychnov nad Kněžnou	3,7	1,7	4,1	27,2	21,2	26,3	36,1	33,4	8,3

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

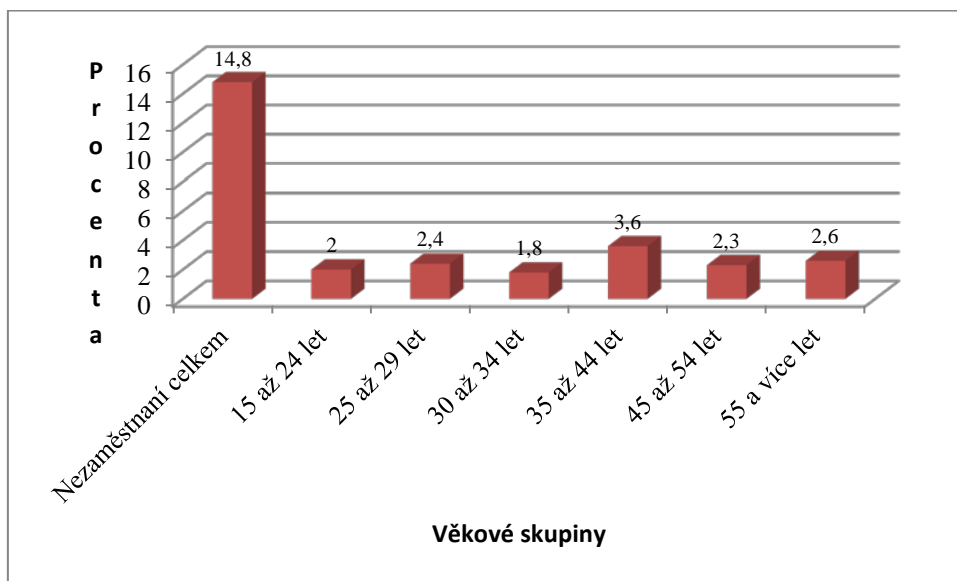
Obrázek 24 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo dle okresů Královéhradeckého kraje

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: osoby

Na výše uvedeném obrázku (obr. 24) je uveden vývoj počtu uchazečů na 1 volné pracovní místo v okresech Královéhradeckého kraje. Do roku 2008 lze z obrázku vyčíst, že výkyvy v počtu uchazečů na 1 volné pracovní místo byly ve všech okresech Královéhradeckého kraje relativně na stejné úrovni. Na přelomu let 2008/2009 byl zaznamenán nárůst ve všech krajích Královéhradeckého kraje. Za zmínku jistě stojí v roce 2009 okres Jičín, kde vzrostl počet uchazečů z 6,6 na 46,3 uchazečů, což je ze všech okresů nejvyšší hodnota. V okrese Jičín byl zaznamenán zánik společností TMW, a. s., Kovoš Jičín a. s. a Weidler Spedition s. r. o. Dalším důvodem takového nárůstu uchazečů bylo propouštění v místních firmách. Firma RONAL CR s. r. o. propustila 258 zaměstnanců (z toho 120 zaměstnanců přešlo do nově vzniklé společnosti SanSwiss s. r. o.), firma Continental Teves Czech Republic, s. r. o. propustila 248 zaměstnanců, firma C. S. Cargo a. s. propustila 213 zaměstnanců, firma

Mileta a. s. propustila 99 zaměstnanců, firma Seco GROUP a. s. propustila 82 zaměstnanců a firma Magna Exteriors&Interiéře propustila 67 zaměstnanců. (Úřad práce v HK, 2010, s. 11) Z obrázku je také patrné, že se situace na trhu práce uzdravuje a počet uchazečů klesá.

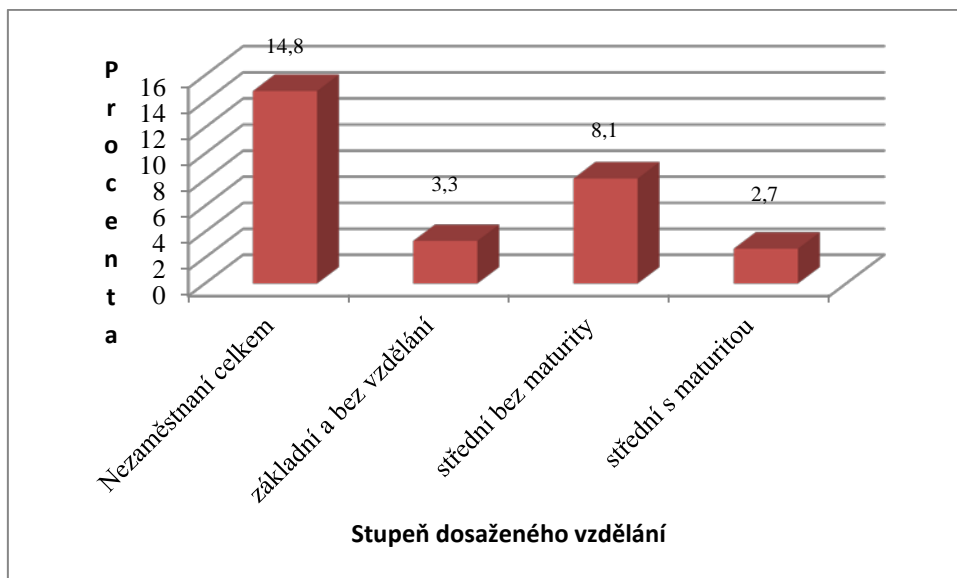
Následující obrázky popisují nezaměstnané v Královéhradeckém kraji dle věkových skupin, stupně dosaženého vzdělání a specifickou skupinu obyvatel, kteří jsou nezaměstnaní, ale nejsou registrovaní na úřadu práce za rok 2015.

Obrázek 25 *Nezaměstnaní v Královéhradeckém kraji dle věkových skupin v roce 2015*

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: procenta

Z obrázku číslo 25 je patrné, že nejvyšší hodnota nezaměstnanosti dle věkových skupin je ve skupině 35 až 44 let, která činí 3,6 %. Naopak nejnižší hodnota je u skupiny 30 až 34 let.

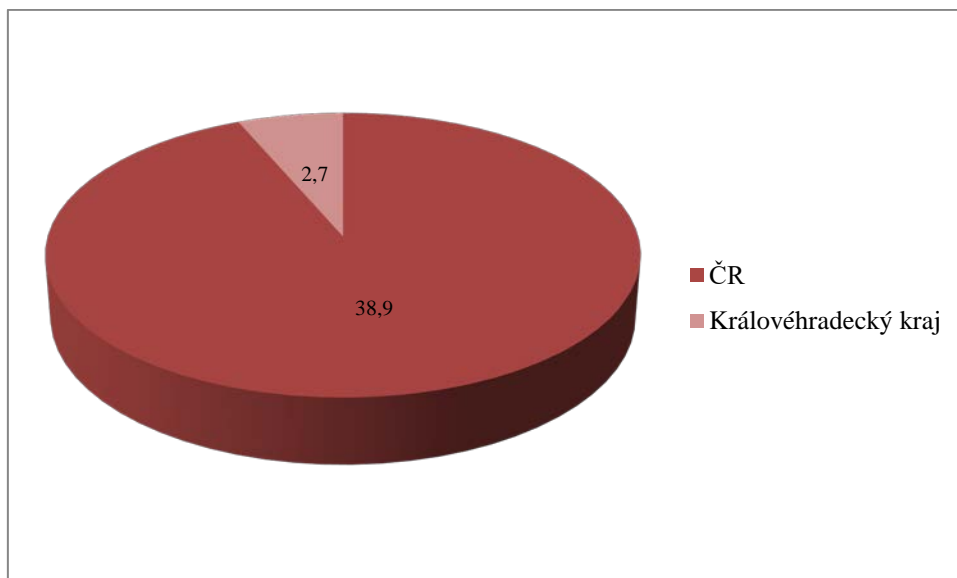

Obrázek 26 *Nezaměstnaní v Královéhradeckém kraji dle stupně dosaženého vzdělání v roce 2015*

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: procenta

Poznámka: Data v kategorii vzdělání vyšší a vysokoškolské nejsou v roce 2015 dostupné anebo jsou dle ČSÚ nespolehlivé.

Z výše uvedeného obrázku lze vidět, že nejhůře na tom jsou uchazeči o zaměstnání, kteří mají střední školu bez maturity. Naopak nejlépe na tom jsou uchazeči, kteří mají střední školu, s ohledem na to, že hodnota uchazečů, kteří mají vyšší, či vysokoškolské vzdělání není dostupná.

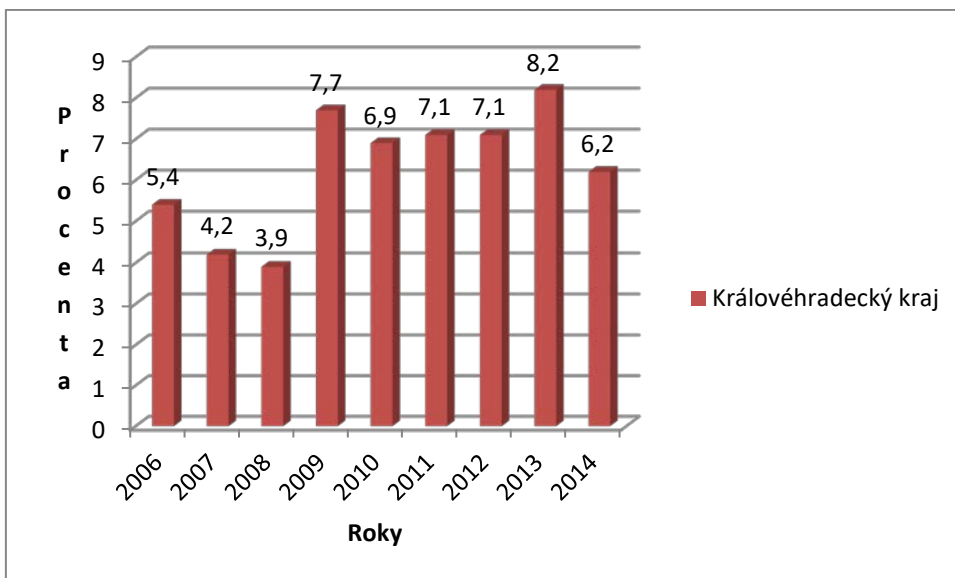

Obrázek 27 Nezaměstnaní, kteří nejsou registrovaní na úřadu práce v ČR a v Královéhradeckém kraji v roce 2015

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: tisíc obyvatel

Z výše uvedeného obrázku je patrný celkový počet obyvatel, kteří jsou nezaměstnaní a neregistrovaní na úřadu práce, a to 38 900 obyvatel. Z toho je 2 700 obyvatel v Královéhradeckém kraji.

Níže uvedený obrázek zachycuje vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji.

Obrázek 28 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji

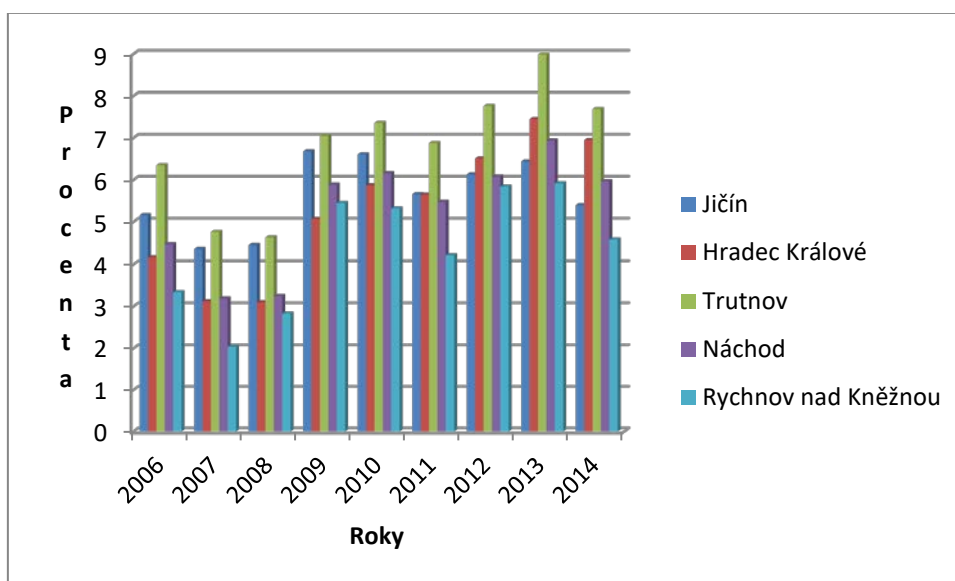
Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: procenta

S příznivým vývojem ekonomiky Obecná míra nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji od roku 2006 klesala. V roce 2008 dosahovala obecná míra nezaměstnanosti svého minima a to 3,9 %. Vlivem krize se tuto nízkou hodnotu nepodařilo v kraji ani v ČR udržet. V roce 2009 dosahovala Obecná míra nezaměstnanosti v kraji 7,7 %. Vlivem krize se poptávka po určitých statcích a službách v kraji snížila. Aby firmy přežily tuto nepříjemnou situaci, musely přijmout některá restrukturalizační opatření, která zahrnovala i propouštění zaměstnanců. Tím počet uchazečů o zaměstnání přibýval a míra nezaměstnanosti vzrůstala. Do roku 2013 míra nezaměstnanosti lehce kolísala, ale výkyvy nebyly nijak dramatické. Tyto malé výkyvy byly způsobeny vlivem sezónních prací, přílivem absolventů a z jiných podobných důvodů. V roce 2013 se obecná míra nezaměstnanosti vyšplhala až na 8,2 %. Úřady práce evidovali celkem 27 678 uchazečů o zaměstnání. V porovnání s rokem předchozím to byl nárůst o 2 468 osob, což činilo 9,8 %. Úřady koncem roku evidovaly celkem 1 299 volných pracovních pozic. V porovnání s koncem roku 2008, kdy se ekonomice ještě dařilo, byla hodnota volných pracovních míst v roce 2013 na třetinové úrovni. (Krajská správa ČSÚ v Hradci Králové, 2013)

Tabulka 10 Podíl nezaměstnaných osob [%] podle okresů Královéhradeckého kraje v letech 2006 - 2014

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Jičín	5,16	4,37	4,45	6,68	6,61	5,66	6,13	6,44	<u>5,4</u>
Hradec Králové	4,17	3,12	3,1	5,07	5,87	5,65	6,51	7,45	6,95
Trutnov	6,35	4,76	4,63	7,05	7,36	6,88	7,76	8,99	7,69
Náchod	4,47	3,19	3,25	5,89	6,16	5,48	6,08	6,94	5,97
Rychnov nad Kněžnou	3,34	2,04	2,83	5,45	5,32	4,22	5,84	5,92	4,58

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

Obrázek 29 Podíl nezaměstnaných osob [%] podle okresů Královéhradeckého kraje

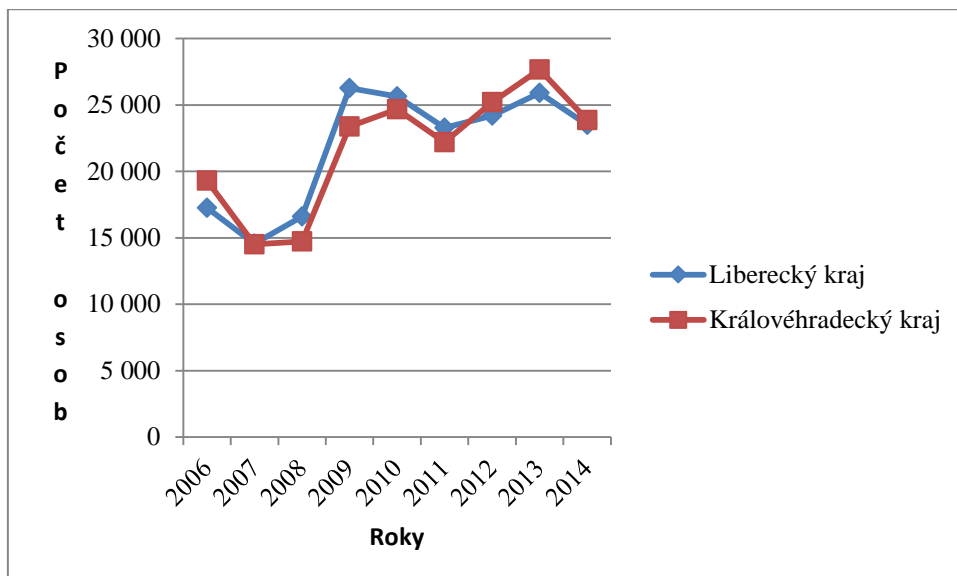
Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

Vývoj Podílu nezaměstnaných osob v jednotlivých okresech Královéhradeckého kraje zachycuje výše uvedený obrázek (obr. 29).

4.5.3 Porovnání Libereckého a Královéhradeckého kraje z hlediska nezaměstnanosti v letech 2006 - 2014

Z níže uvedeného obrázku je patrné, že v polovině roku 2011, co se týče zaměstnanců, kteří byli v evidenci na úřadech práce, Královéhradecký kraj na tom byl lépe, i když rozdíly nejsou nijak výrazné. Tempo takového vývoje může být zdůvodněno tím, že ekonomická krize postihla dříve Liberecký kraj, který je hodně průmyslově orientován a krize se nejdříve odrazila právě v odvětvích automobilového průmyslu, sklářského a

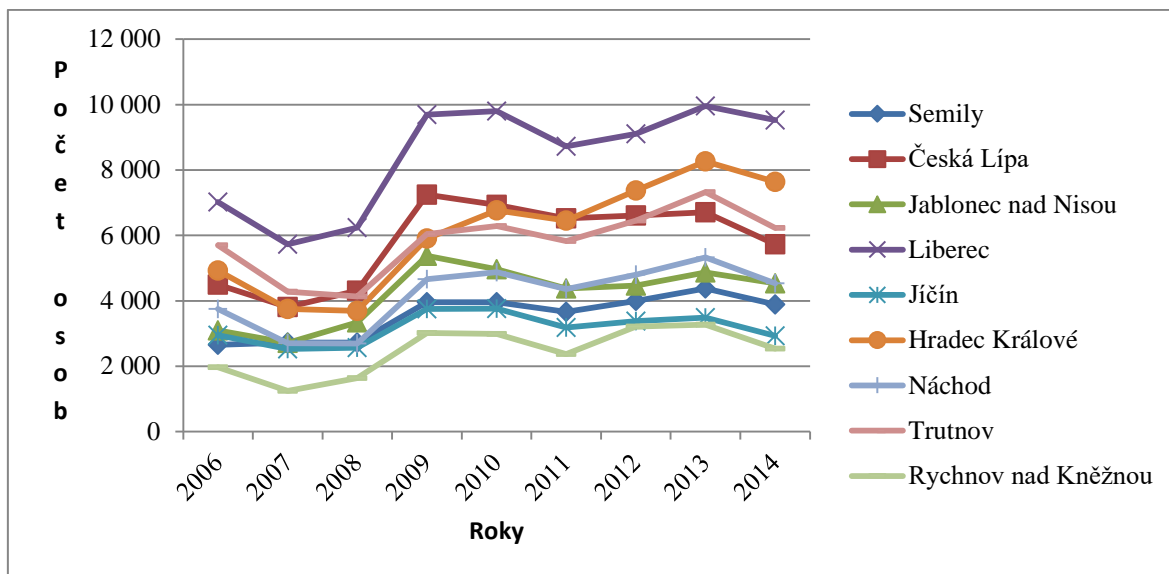
textilního průmyslu. V Královéhradeckém kraji se krize naplno projevila až v roce 2010 a její dozvuky trvaly až do roku 2013. Od roku 2013 lze u obou krajů vidět pozitivní vývoj, kde uchazeči o zaměstnání ubývají.

Obrázek 30 Uchazeči o zaměstnání v evidenci na úřadech práce v Libereckém a Královéhradeckém kraji

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: osoby

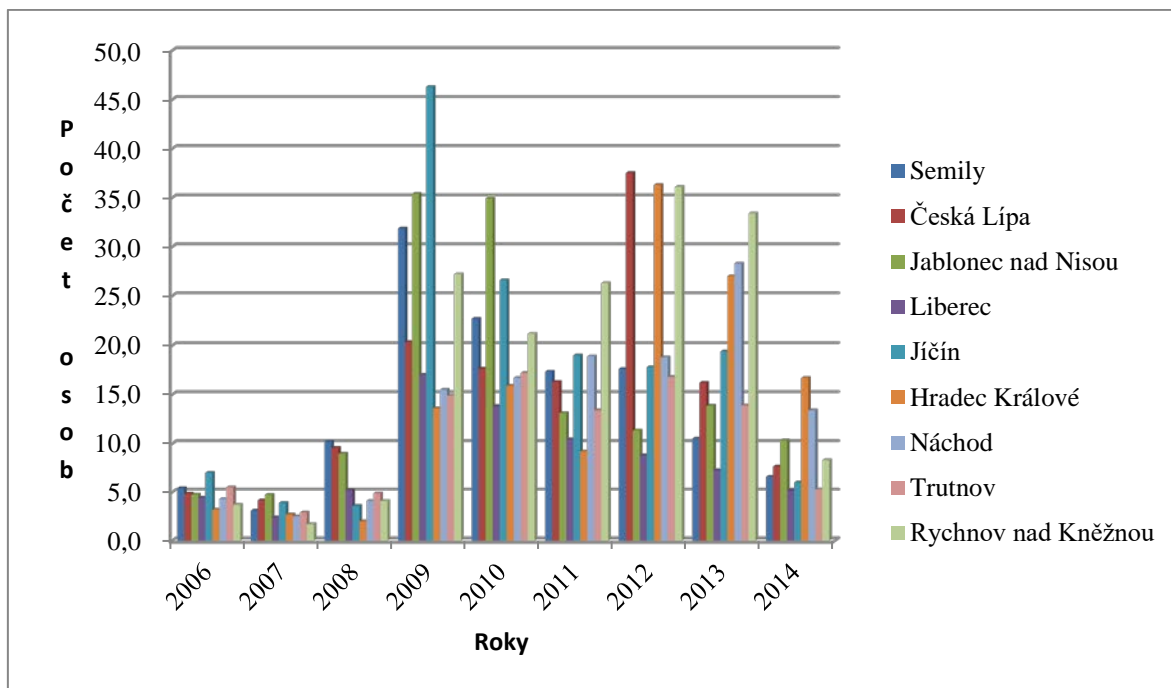
V následujícím obrázku jsou zachyceny uchazeči o zaměstnání v okresech jak Libereckého, tak i Královéhradeckého kraje. Z obrázku je patrné, že okres Liberec nacházející se v Libereckém kraji se úplně odchyluje od ostatních. K 31. 12. 2014, v okrese Liberec, bylo registrováno 9 530 uchazečů o volná pracovní místa. Naopak nejlépe na tom byl okres Rychnov nad Kněžnou, který je součástí Královéhradeckého kraje. V okrese Rychnov nad Kněžnou k 31. 12. 2014 bylo registrováno 2 534 uchazečů o zaměstnání. V roce 2014 druhým nejlepším okresem byl Jičín (HK kraj), dále následují Semily (LB kraj), na stejné úrovni se nachází Jablonec nad Nisou (LB kraj) a Náchod (HK kraj), na další pozici se nachází Česká Lípa (LB kraj), hned nad ní je Trutnov (HK kraj) a před Libercem se nachází Hradec Králové (HK kraj). Je patrné, že největší počet uchazečů se nachází v dominantních městech krajů, kde žije i nejvíce obyvatel.

Obrázek 31 Uchazeči o zaměstnání v okresech Libereckého a Královéhradeckého kraje

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: osoby

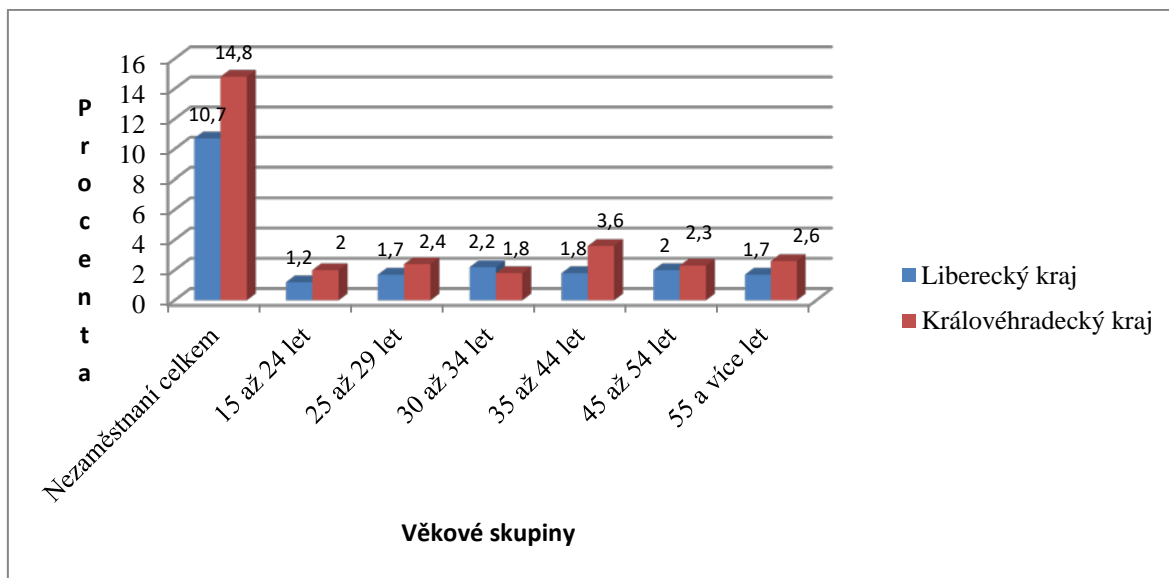
Na obrázku číslo 32 je zachycen vývoj počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo za období let 2006 - 2014 v okresech Libereckého a Královéhradeckého kraje. Na obrázku je do očí bijící hodnota v okrese Jičín v roce 2009, která byla 46,3 uchazečů na 1 volné pracovní místo. Tato hodnota převyšovala po celé sledované období všechny ostatní okresy (příčiny viz komentář v kap. 4.2.5. – obr. číslo 24). V koncovém období v roce 2014 lze zaznamenat uzdravování situace na trhu práce, kde je ve všech okresech vidět zlepšení. Nejhorší na tom byl okres Hradec Králové, kdy na jedno volné pracovní místo připadalo 16,7 uchazečů. Na dalším místě se nachází okres Náchod, dále Jablonec nad Nisou, Rychnov nad Kněžnou, Česká Lípa, Semily, Jičín a zhruba na stejné pozici byly okresy Liberec, kde připadalo na 1 volné pracovní místo 5,19 uchazečů a okres Trutnov, kde bylo 5,3 uchazečů na jedno volné pracovní místo.

Obrázek 32 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo dle okresů v Libereckém a Královéhradeckém kraji

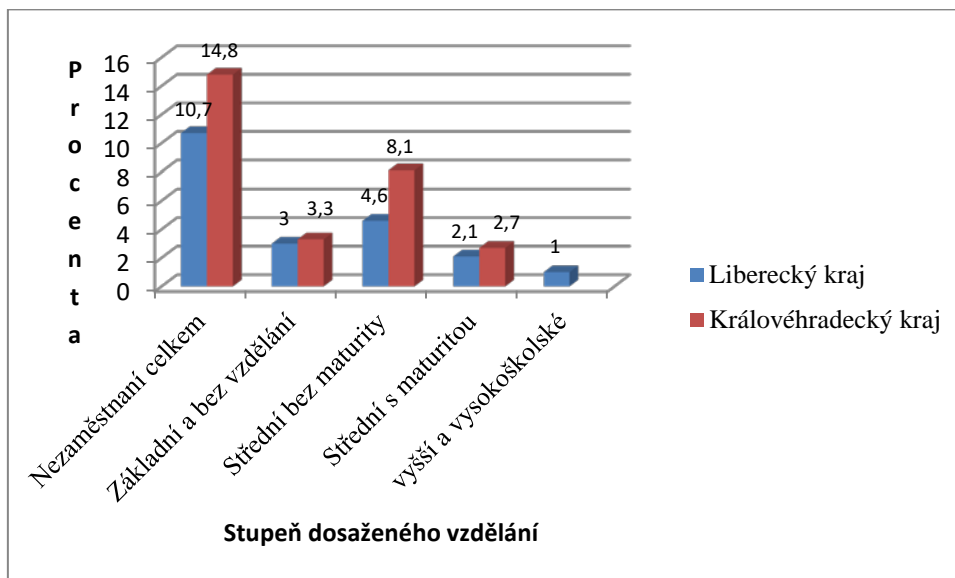
Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: osoby

Na níže uvedeném obrázku jsou zachyceni nezaměstnaní obyvatelé podle věkových skupin za rok 2015. Z obrázku je jasně vidět, že krom skupiny 30 až 34 let je v Královéhradeckém kraji více nezaměstnaných než v Libereckém kraji.

Obrázek 33 Nezaměstnaní v Libereckém a Královéhradeckém kraji dle věkových skupin v roce 2015

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: procenta

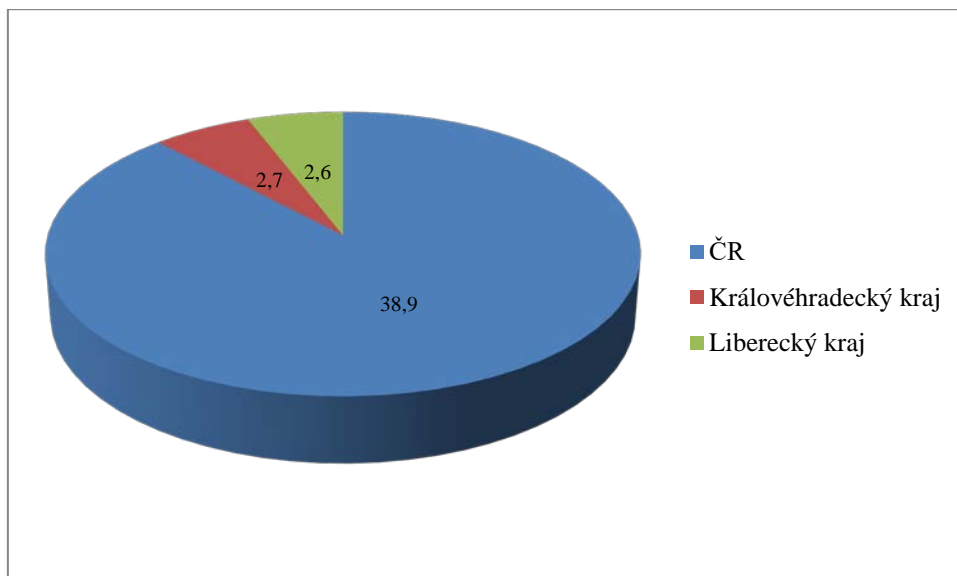

Obrázek 34 Nezaměstnaní v Libereckém a Královéhradeckém kraji dle stupně dosaženého vzdělání v roce 2015

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: procenta

Na výše uvedeném obrázku (obr. 34) jsou uvedeni nezaměstnaní obyvatelé dle stupně dosaženého vzdělání za rok 2015. I zde je na tom hůře Královéhradecký kraj, kde hodnoty

převyšují čísla Libereckého kraje. Nejvyšší rozdílná hodnota je u obyvatel, kteří mají středoškolské vzdělání bez maturity. Hodnota v Královéhradeckém kraji ve skupině vyšší a vysokoškolské vzdělání nebyla dostupná, proto nelze kraje srovnat.

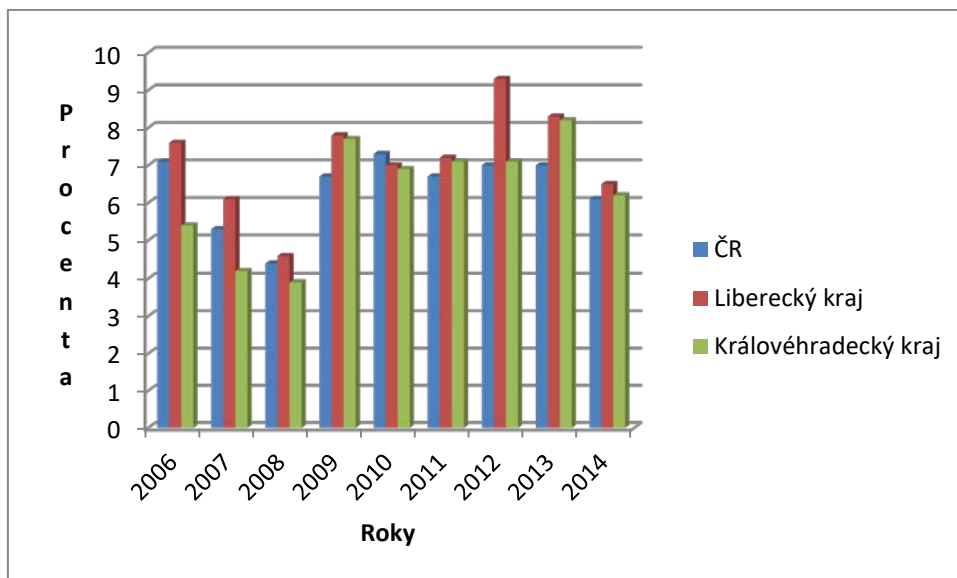

Obrázek 35 *Nezaměstnaní, neregistrovaní na úřadu práce v ČR, Libereckém a Královéhradeckém kraji v roce 2015*

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: tisíc obyvatel

Na výše uvedeném obrázku (obr. 35) jsou uvedeni nezaměstnaní, kteří nejsou registrováni na úřadu práce za rok 2015. V celé České Republice je to přesně 38 900 obyvatel.

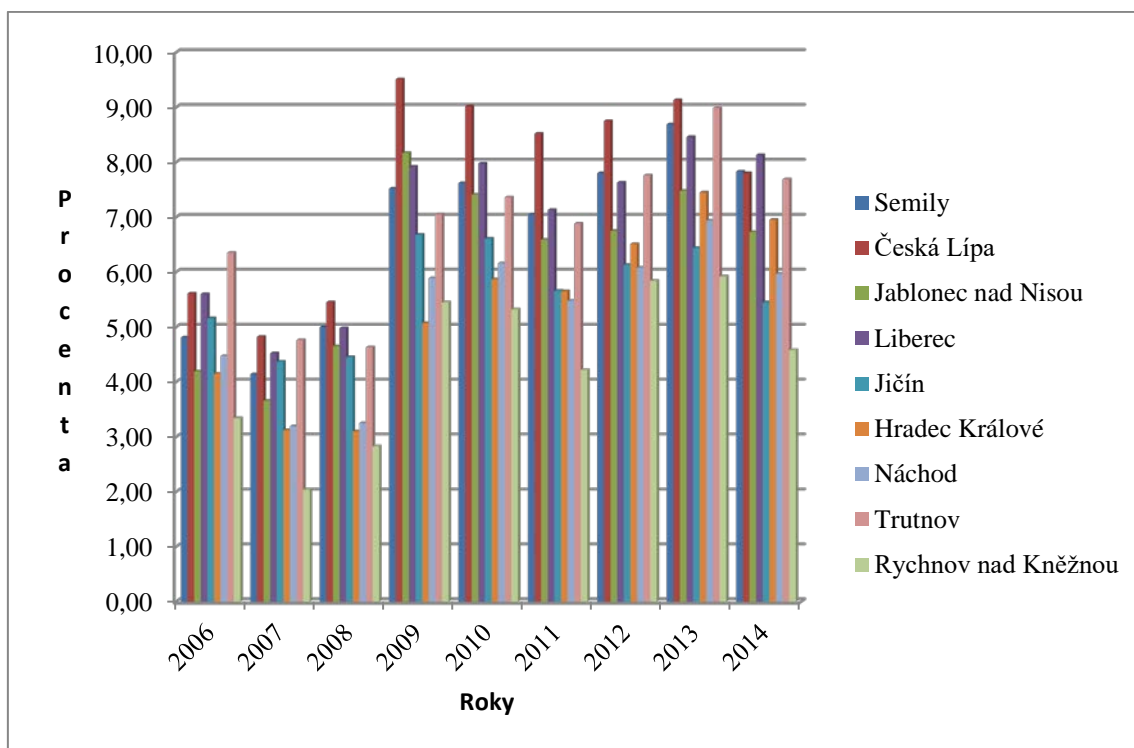
Liberecký a Královéhradecký kraj se od sebe skoro neliší. V Libereckém kraji je to 2 600 obyvatel a v Královéhradeckém 2 700 obyvatel.

Obrázek 36 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Libereckém, Královéhradeckém kraji a ČR

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ, měřicí jednotka: procenta

Na obrázku číslo 36 je uveden vývoj obecné míry nezaměstnanosti v krajích a v ČR za sledované období v let 2006 – 2014. Z obrázku je zřejmé, že v roce 2010 byly oba kraje pod hodnotou ukazatele obecné míry nezaměstnanosti, ale lépe na tom byl Královéhradecký kraj. V ostatních letech lze vyčíst, že Královéhradecký kraj měl vždy menší hodnotu ukazatele nežli Liberecký kraj, i když ne vždy byly rozdíly tak veliké jako například v roce 2012.

Obrázek 37 Podíl nezaměstnaných osob [%] podle okresů v Libereckém a Královéhradeckém kraje

Zdroj: Vlastní zpracování, data ČSÚ

Na posledním obrázku (obr. 37) je zachycen vývoj ukazatele Podíl nezaměstnaných osob v letech 2006 – 2014. Na obrázku je vidět, že se situace v období krize ve všech okresech zhoršila. Nejvyšší hodnotu vykazoval okres Česká Lípa, kde si toto postavení udržel až do roku 2013. Na konci sledovaného období tj. rok 2014 na tom byl nejhůře okres Liberec a naopak nejlépe okres Rychnov nad Kněžnou. Dalším v pořadí, uspořádáno od nejlepšího po nejhorší, byl okres Jičín, dále Náchod, Jablonec nad Nisou, Hradec Králové, Česká Lípa a Semily.

Závěr

Cílem teoretické části práce bylo nalézt odpovědi na otázky týkající se termínu konkurenceschopnost a jejich faktorů na regionální úrovni, definovat související pojmy a celkově uvést čtenáře do regionální problematiky. Vzhledem k tomu, že většina pojmů nemá svou ustálenou definici, tak jsou v diplomové práci uvedeny nejužitečnější z nich.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na analýzu situace v oblasti lidských zdrojů v Libereckém a Královéhradeckém kraji. Z mnoha existujících faktorů regionální konkurenceschopnosti je vybrán faktor lidské zdroje a podrobněji rozebrán.

Úvod praktické části je zaměřen na stručnou charakteristiku obou krajů, které leží v severovýchodní části České Republiky. I přes to, že mají některé rysy společné, tak v mnohém se liší. Ať už rozlohou, počtem obyvatel, tak i průmyslovou a zemědělskou výrobou. Každý kraj má svou strategii rozvoje lidských zdrojů. Pro Liberecký kraj je to Strategie rozvoje lidských zdrojů Libereckého kraje 2014 +, jejímž hlavním cílem je vyřešení problémů nízké konkurenceschopnosti obyvatel Libereckého kraje na trhu práce. Pro Královéhradecký kraj je to Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2007 – 2015, jejímž hlavním cílem je rozvoj vzdělanosti, pracovní připravenosti obyvatel a zvyšování zaměstnanosti. Každá tato strategie má jiné zásady pro vypracování, grafickou podobu a cíle, proto je těžké strategie mezi sebou porovnat. Pro lepší přehlednost a porovnatelnost autorka diplomové práce doporučuje vytvoření normy pro sjednocení vytváření strategií rozvoje lidských zdrojů.

S lidskými zdroji úzce souvisí i demografická struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku. Při zpracování demografické struktury obyvatelstva Libereckého a Královéhradeckého kraje byl zaznamenán trend stárnutí obyvatelstva. V Královéhradeckém kraji je situace horší než v Libereckém kraji. V HK kraji je hodnota indexu stáří 126,4 seniorů na 100 dětí, čímž se kraj řadí na první místo v pořadí krajů České Republiky. V Libereckém kraji je situace optimističtější, hodnota indexu stáří je 112,5 seniorů na 100 dětí. Dále je v rámci demografické struktury zkoumán index ekonomického zatížení. I v tomto ukazateli je na tom hůře kraj Královéhradecký. Hodnota ukazatele je 51,6 osob „závislých“ na 100 osobách v produktivním věku. V Libereckém kraji je hodnota ukazatele 49,9 osob.

Další zkoumaná oblast je v diplomové práci nezaměstnanost v LBK a HK kraji. V rámci nezaměstnanosti jsou postupně zanalyzovány tyto ukazatele: Uchazeči o zaměstnání registrovaní na úřadech práce za jednotlivé kraje, Uchazeči o zaměstnání registrovaní na úřadech práce v jednotlivých okresech krajů, Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo v okresech jednotlivých krajů, Nezaměstnaní dle věkových skupin v krajích, Nezaměstnaní dle stupně dosaženého vzdělání v krajích, Nezaměstnaní, neregistrovaní na úřadu práce v krajích, Vývoj obecné míry nezaměstnanosti a Podíl nezaměstnaných osob. Nejprve jsou tyto ukazatele zpracovány pro jednotlivé kraje zvlášť a následně mezi sebou porovnány.

Tabulka 11 Zhodnocení vybraných ukazatelů

Ukazatel 1 - Uchazeči o zaměstnání v evidenci ÚP v krajích
Zhodnocení: Do poloviny roku 2011 na tom byl lépe Královéhradecký kraj, od druhé poloviny roku 2011 kraj Liberecký.
Ukazatel 2 - Uchazeči o zaměstnání v evidenci ÚP v jednotlivých okresech krajů v roce 2014
Zhodnocení: od nejlepšího po nejhorší:
1. Rychnov nad Kněžnou (HKK),
2. Jičín (HKK),
3. Semily (LBK),
4. Jablonec nad Nisou (LBK),
5. Náchod (HKK),
6. Česká Lípa (LBK),
7. Trutnov (HKK),
8. Hradec Králové (HKK),
9. Liberec (LBK).
Ukazatel 3 - Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo v jednotlivých okresech krajů v roce 2014
Zhodnocení: od nejlepšího po nejhorší:
1. Liberec (LBK),
2. Trutnov (HKK),
3. Jičín (HKK),
4. Semily (LBK),
5. Česká Lípa (LBK),
6. Rychnov nad Kněžnou (HKK),
7. (Jablonec nad Nisou (LBK),
8. Náchod (HKK),
9. Hradec Králové (HKK).
Ukazatel 4 - Nezaměstnaní dle věkových skupin v krajích v roce 2015
Zhodnocení: kraj, který na tom byl lépe:

Skupina: 15 až 24 let - HKK,
Skupina 25 až 29 let - HKK,
Skupina 30 až 34 let - HKK,
Skupina 35 až 44 let - LBK,
Skupina 45 až 54 let - HKK,
Skupina 55 a více - HKK.
Ukazatel 5 - Nezaměstnaní dle stupně dosaženého vzdělání v krajích v roce 2015
Zhodnocení: kraj, který na tom byl lépe:
Základní a bez vzdělání - LBK,
Střední bez maturity - LBK,
Střední s maturitou - LBK
Vyšší a vysokoškolské - nelze porovnat, protože hodnota u HKK nebyla dostupná
Ukazatel 6 - Nezaměstnaní, kteří nejsou registrováni na ÚP v krajích v roce 2015
Zhodnocení: Nepatrně lépe na tom byl LBK.
Ukazatel 7 - Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v krajích v roce 2014
Zhodnocení: V roce 2014 na tom byl lépe HKK.
Ukazatel 8 - Podíl nezaměstnaných osob podle okresů jednotlivých krajů v roce 2014
Zhodnocení: od nejlepšího po nejhorší:
1. Rychnov nad Kněžnou (HKK),
2. Jičín (HKK),
3. Náchod (HKK),
4. Jablonec nad Nisou (LBK),
5. Hradec Králové (HKK),
6. Trutnov (HKK),
7. Česká Lípa (LBK),
8. Semily (LBK),
9. Liberec (LBK).

Zdroj: Vlastní zpracování

Praktickým přínosem diplomové práce je zhodnocení situace na trhu práce v Libereckém a Královéhradeckém kraji. Výsledky analýzy jsou, pro lepší přehlednost, shrnuty ve výše uvedené tabulce.

Seznam použité literatury

Citace - bibliografie

- ADAMČÍK, Stanislav. 1997. *Zdroje teorie regionální politiky a regionálního rozvoje*. 1. Ostrava: VŠB-TU Ostrava. ISBN 80-7078-432-6.
- BELAJOVÁ, Anna a Mária FÁZIKOVÁ. 2002. *Regionálna ekonomika*. 1. Nitra: SPU. ISBN 80-8069-007-3.
- BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. 2011. *Teorie regionálního rozvoje: Nástin, kritika, implikace*. 2. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2384-9.
- ČESKÁ REPUBLIKA. 2000. Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení). In: 129. Praha, ročník 2000, částka 38.
- ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. 2000. In: 248. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, ročník 2000, částka 73.
- DVOŘÁKOVÁ, Zuzana. 2012. *Řízení lidských zdrojů*. 1. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-347-9.
- FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. 2009. *Evropská unie*. 2. Centrum pro studium demokracie. ISBN 978-80-7325-180-2.
- HALOUZKA. 1995. *Úvod do prostorové ekonomiky*. 1. Praha: Ediční oddělení VŠE Praha. ISBN (5) 80-7079-506-9.
- HARROP, Jeffrey. 1996. *Structural Funding and Employment in the European Union (Financing the Path to Integration)*. Cheltenham. ISBN 1858982197.
- HOLMAN, Robert. 2011. *Beckovy ekonomické učebnice*. 5. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-006-5.
- HNÍZDO, Bořivoj. 1995. *Mezinárodní perspektivy politických regionů*. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku (ISE). ISBN 80-85241-95-1.

- KERN, Jiří. 1997. *Teoretická a metodologická báze regionální politiky*. 1. Ostrava: VŠB-TU. ISBN 80-7078-524-1.
- KLVAČOVÁ, Eva a Jiří MALÝ. 2008. *DOMNĚLÉ A SKUTEČNÉ BARIÉRY KONKURENCESCHOPNOSTI EU A ČR*. Praha: SV, spol. s. r. o. ISBN 978-80-903122-8-9.
- KLVAČOVÁ, Eva, Jiří MALÝ a Karel MRÁČEK. 2008. *Různé cesty ke konkurenceschopnosti: EU versus USA*. Professional Publishing. ISBN 9788086946849.
- KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN. 2006. *Hospodářská politika*. 2. Ostrava: Sokrates. ISBN 80-86572-37-4.
- KOLEKTIV AUTORŮ. 2007. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 2. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o. ISBN 978-80-7380-086-4.
- KREBS, Vojtěch. 2007. *Sociální politika*. 4. Praha: Aspi. ISBN 978-80-7357-276-1.
- KREJČÍ, Tomáš. 2013. *Globální a regionální aspekty trhu práce*. 1. Brno: Mendelova univerzita. ISBN 978-80-7375-861-5.
- KUCHAŘ, Pavel. 2007. *Trh práce*. 1. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1383-3.
- LEDNICKÝ, Václav, Karel STELMACH a Jiří VANĚK. 2005. *Vybrané aspekty strategie rozvoje MSP v marginálních příhraničních oblastech*. Karviná: Oeconomica. ISBN 80-7248-332-3.
- MACH, Miloš. 2001. *Makroekonomie II: Pro magisterské (inženýrské) studium 1. a 2. část*. 3. Praha: Melandrium. ISBN 80-86175-18-9.
- MACHÁČEK, Jaroslav, Petr TOTH a René WOKOUN. 2011. *Regionální a municipální ekonomie*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1836-7.

- MARTIN, Ronald L. 2003. *A Study on the Factors of Regional Competitiveness: A draft final report for The European Commission Directorate-General Regional Policy*. Cambridge.
- MATOUŠKOVÁ, Zdeňka, Helena BRANDOVÁ, Josef ČERNOCH a Petr
- MATÚŠ, Jozef. 2000. *Interakcia hospodárskej a regionálnej politiky*. Trnava: Univerzita Sv. Cyrila a Metoda. ISBN 80-7079-506-9.
- NĚMEC, Otakar a Magdaléna KOTÝNKOVÁ. 2003. *Lidské zdroje na trhu práce*. Professional Publishing. ISBN 8086419487.
- PLCHOVÁ, Božena. 2011. *KONKURENCESCHOPNOST V MEZINÁRODNÍM PROSTŘEDÍ: Vybrané aspekty postavení nových členských zemí EU*. ISSN 0572-3043.
- PORTER, Michael. 1998. *The Competitive Advantage of Nations by M. E. Porter*. ISBN 9780684841472.
- Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of the Regions of the European Union*. 1999. Belgie: Office for Official Publications of the European Communities. ISBN 92-828-6817-6.
- RABUŠIC, Ladislav. *Česká společnost stárne*. Brno: Masarykova Univerzita Brno, 1995. ISBN 80-210-1155-6.
- SKOKAN, Karel. 2004. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. 1. Ostrava: Repronis. ISBN 80-7329-059-6.
- SVOBODOVÁ, Kamila. Stárnutí obyvatelstva České republiky podle pohlaví a genderu. *Demografie*. 2006, **48**(2), 109 - 118. ISSN 0011-8265.
- TYSON, Laura D'Andrey. 1992. *Who's Bashing Whom?: Trade Conflict in High-technology Industries*. Washington, DC: Institute for International Economics.

- VANHOVE, Norbert a Leo H KLAASSEN. 1987. *Egional policy: a European approach*. 2nd ed. Aldershot: Gower. 2. ISBN 0-566-05413-2.
- VITURKA, Milan. 2007. *Konkurenceschopnost regionů a možnosti jejího hodnocení: Politická ekonomie*. 5. Praha: VŠE.
- WINKLER, Jiří a Mirka WILDMANOVÁ. 1999. *Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy*. 1. Brno: Ekopress. ISBN 80-7226-195-9.
- WOKOUN, René. 2003. *Česká regionální politika: v období vstupu do Evropské unie*. 1. Praha: Oeconomica. ISBN 80-245-0517-7.
- WOKOUN, René a kol. 2008. *Regionální rozvoj: Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Linde. ISBN 8072016990.
- WOKOUN, René. Teoretické a metodologické přístupy k výzkumu regionální konkurenceschopnosti. *Regionální studia*. 2010(02), 7.

Citace - Internetové zdroje

- ČICHOVSKÝ, Ludvík. *Marketing Journal* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.m-journal.cz/blog/Cichovsky/?detail=23>
- Český statistický úřad. *Charakteristika kraje* [online]. [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xh/strucna_charakteristika_kraje
- Český statistický úřad. *Charakteristika kraje* [online]. [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xl/charakteristika_kraje
- Český statistický úřad: *Nezaměstnanost v Libereckém kraji k 31. 1. 2015* [online]. 2015. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xl/20150210_nezam
- Český Statistický Úřad: *Věkové složení obyvatel Libereckého kraje v roce 2014* [online]. 2015. Liberec [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xl/150430vekove-slozeni-obyvatel-libereckeho-kraje-v-roce-2014>

- Český statistický úřad: *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti* [online]. 2012. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107
- Krajská správa ČSÚ v Hradci Králové: *Sociální vývoj*[online]. In: . [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://www.citacepro.com/dokument/K7G1lcuS151rrTch>
- KurzyCZ: *V Libereckém kraji je nadprůměrně bankrotů* [online]. In: . [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/zpravy/178235-v-libereckem-kraji-je-nadprumerne-bankrotu/>
- Liberecký kraj: *Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006-2020 - aktualizace* [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page1885/strategie-rozvoje-libereckeho-kraje-2006-2020-aktualizace>
- Městské noviny [online]. 2010. Česká Lípa: Město Česká Lípa, **2010**(17) [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://www.mucl.cz/customers/mucl/ftp/File/Tiskove/M%C4%9Bstsk%C3%A9%20noviny%20-%20vyd%C3%A1n%C3%AD/MN%2017.pdf>
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2008* [online]. , 72 [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2008/Anal2008.pdf
- Osmankovic, J., Jahic, H., & Zaimovic, A. (2010). REGIONS AS DRIVING FORCES OF NATIONAL COMPETITIVENESS - CASE OF SEE. Paper presented at the 16-1BJ,2BJ,3BJ,4BJ,5BJ,6BJ,7BJ,8BJ,9BJ,10BJ,11BJ,12BJ,13BJ,14BJ,15BJ,16BJ. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/1017707900?accountid=17116>
- Strategie rozvoje lidských zdrojů pro ČR* [online]. In: . [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: [file:///C:/Users/Anca/Downloads/Strategie_RLZ%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Anca/Downloads/Strategie_RLZ%20(1).pdf)

- Svět průmyslu: Crystalex CZ, s. r. o., Crystalexu se podařil "comeback"* [online]. 2013. Šumperk [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://www.svetprumyslu.cz/crystalex-cz-sro-crystalexu-se-podaril-comeback/>
- Ústřední pojmy regionální politiky EU* [online]. 2004. Mezinárodní politologický ústav Fakulty sociálních studií, Masarykova univerzita, XVII(3-4) [cit. 2016-02-14]. ISSN 1212-7817. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=192>
- WOKOUN, René, Martin PĚLUCHA a Jana KOUŘILOVÁ. 2012. *Obecná regionální politika* [online]. Praha [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: http://kreg.vse.cz/wp-content/uploads/2011/04/RP_regpol-obecna-ucebnice.pdf
- Zpráva o situaci na trhu práce v roce 2009: Královéhradecký kraj* [online]. Hradec Králové: Úřad práce v Hradci Králové, 2010 [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/hkk/informace_z_useku_up/trh_prace/nezamestnano_st_v_cislech/zpravy/hkkraj2009.pdf